

Trenčianska univerzita Alexandra Dubčeka v Trenčíne

Katedra politológie

Political Science Forum

Politologické fórum

Political Science Forum: Aims of the Journal

Political Science Forum is a semi-annual, international, scientific and peer-reviewed journal published by the Alexander Dubček University of Trenčín, Slovakia. It covers broad range of topics in political science, international relations, philosophy and social sciences. The journal is aimed to be read by the scholars in respective fields as well as its students and broader public. Periodicity of the journal is twice a year, in June and December.

Politologické fórum: Ciele časopisu

Politologické fórum je polročne vydávaný medzinárodný vedecký a recenzovaný časopis vydávaný Trenčianskou univerzitou Alexandra Dubčeka v Trenčíne. Pokrýva široký okruh tém z oblasti politických vied, medzinárodných vzťahov, filozofie a sociálnych vied. Časopis je určený odborníkom v daných vedných odboroch, ako aj študentom a širšej verejnosti. Časopis vychádza v júni a v decembri.

Editor-in-chief / Hlavný redaktor: Karol Janas, Alexander Dubček University of Trenčín (TnUAD), Slovakia

General Editor / Výkonný redaktor: Marián Bušša, TnUAD, Slovakia

Editorial Board / Redakčná rada:

Oliver Andonov, MIT University Skopje, Macedonia; **Irena Bačlija**, University of Ljubljana, Slovenia; **Samuel Čelovský**, TnUAD, Slovakia; **Elena Delgadová**, TnUAD, Slovakia; **Miro Haček**, University of Ljubljana, Slovenia; **Pavol Hrivík**, TnUAD, Slovakia; **Petr Just**, Metropolitan University Prague, Czechia; **Rastislav Kazanský**, Matej Bel University, Slovakia; **Rudolf Kucharčík** EUBA, Slovakia; **Marcel Lincényi**, TnUAD, Slovakia; **Ginés Marco**, Catholic University of Valencia, Spain; **Miquel Àngel Oltra Albiach**, University of Valencia, Spain; **Rastislav Rosinský**, Constantine the Philosopher University in Nitra, Slovakia; **David Schriffl**, Austrian Academy of Sciences, Austria; **Antonín Staněk**, Palacký University Olomouc, Czechia; **Pavol Tišliar**, Comenius University in Bratislava, Slovakia; **Dubravka Valić Nedeljković**, University of Novi SAD, Serbia; **Adriana Vasiľková**, Matej Bel University, Slovakia; **Katerina Veljanovska**, MIT University Skopje, Macedonia; **Jaroslav Vencálek**, University of Prešov, Slovakia; **Luisa Vicedo**, Catholic University of Valencia, Spain; **Pablo Vidal**, Catholic University of Valencia, Spain; **Štefan Volner**, TnUAD, Slovakia.

Publisher / Vydáva: Trenčianska univerzita Alexandra Dubčeka v Trenčíne, verejnoprávna inštitúcia zriadená zákonom. IČO: 311 180 259.

Adresa redakcie: Katedra politológie TnUAD, Študentská 2, 91101 Trenčín

E-mail: politologicke.forum@tnuni.sk

E. č. MK: EV 4567/12

ISSN 1338-6859 (tlačené vydanie) ISSN 2729-8949 (online)

© TnUAD, Trenčín. Časopis je bezplatný, vychádza dva krát do roka 30. júna a 31. decembra.

Contents / Obsah

STUDIES / ŠTÚDIE:

- Štefan DANICS
HROZBA RADIKALIZACE A CESTY K DERADIKALIZACI 4
- Peter ŠADLÁK
PRÍPAD DOMINIKA KOBULNICKÉHO 30
- Lukáš CÍBIK
REFORMNÉ PROCESY V SLOVENSKEJ VEREJNEJ SPRÁVE Z
POHLĀDU FIŠKÁLNEHO FEDERALIZMU 52

DISCUSSION / DISKUSIE:

- Ondřej HYNEK
CHINESE FOREIGN POLICY IN AFRICA: THE DIFFERENT FORM OF
NEO-COLONIALISM FOR GEOPOLITICAL PURPOSES 70
- Ľubica HARAĽOVÁ – Kristína BACULÁKOVÁ
PLÁN OBNOVY PRE EURÓPU – IBA FINANČNÝ NÁSTROJ ALEBO
SKUTOČNÉ RIEŠENIE KRÍZY? 81
- Kristína DZUREKOVÁ
ŠTÁTNA POLITIKA A SMART CITY NA SLOVENSKU 90

REVIEWS / RECENZIE:

- Katarína BROCKOVÁ
František Škvrnda - Lubomír Čech - Rudolf Kucharčík: Teória
medzinárodných vzťahov 98
- Marián BUŠŠA
Zsolt Horbulák: Dél-Szlovákia gazdasága a normalizációs időszakban
(1969–1989) [Economy of Southern Slovakia during the Normalization
(1969–1989)] 101
- Dominik MARCINKOWSKI
Seth G. Jones: A Covert Action. Reagan, the CIA and the Cold War
Struggle in Poland 104

Studies

HROZBA RADIKALIZACE A CESTY K DERADIKALIZACI¹ THREAT OF RADICALIZATION AND THE WAYS OF DE- RADICALIZATION

Štefan DANICS²

Abstract: Radicalization has many causes and forms, moreover it is an individual process. There is not possible to offer universal definition of radicalization and profile of radicalized person as an approach to successful de-radicalization. Attention will be stressed on islamist radicalization and the problems of recidivists among prisoned radicals, whose de-radicalization process was not successful. Author will make a comparison of chosen de-radicalization prison programs, because there are occurring some opinions, that they are not effective. There will be presenting positives, also negatives of these programs. There will also be a description of the phenomenon of disengagement, which enables the behavioral change of radicals and their integration. Last but not least author focuses also program SAIRO (System of analytical identification and radicalization of persons), that was launched as a pilot project in Czech prisons in 2017, where it has proven successful, and it was further modified.

Keywords: *Radicalization as individual process, positives and negatives of de-radicalization programs, disengage cement of radicals and integration, SAIRO (System of analytical identification and radicalization of persons)*

1 Úvod

Podle odborníků nebyl za posledních 50 let o problematiku deradikalizace teroristů tak velký zájem jako dnes. Deradikalizační programy zaměřené na členy Al-Káidy, byly zavedeny ve více zemích s nadějí, že je možná reforma islamistických radikálů, přestože je nelze reformovat všechny. Stále však zůstávají silné pochybnosti o efektivnosti těchto deradikalizačních programů, přičemž přetrvávajícím problémem je neshoda v tom, jak definovat samotné cíle těchto programů. Mají se deradikalizační programy zaměřit

---

¹ Příspěvek vznikl v rámci projektu Radikalizace – symbolika kriminálního tetování řešeného v rámci Rozvojového programu Policejní akademie České republiky v Praze jako výzkumné organizace na léta 2017-2023.

² Štefan Danics, doc. Ing. Dr. Ph.D., Associate Professor, Head of Department of Security Studies, Faculty of Security Management, Police Academy in Prague, Lhotecká 559/7, 143 01 Prague 4, Czech Republic, danics.stefan@polac.cz.

pouze na změnu chování vězně, aby odmítl násilí a nedošlo k teroristické recidivě? Nebo se mají zaměřit na zásadní změnu názorů a postojů vězně, aby se zřekl extremistické ideologie? V prvním případě, jde o proces „odpojení“ a v druhém případě jde o proces „skutečné deradikalizace“, což předpokládá zásadní změnu myšlení a ideologického přesvědčení, což je mimořádně složité, zdouhavé, a ne vždy úspěšné a realistické. Naproti tomu „odpojení“ či „odpoutání“ je realističtější a kratším procesem, který umožňuje i rychlejší reintegraci. V textu budou tyto rozdílné cíle a k nim směřující cesty blíže objasněny a zdůrazněna jejich pozitiva, ale i negativa.

Autor bude analyzovat i zmíněný proces deradikalizace, který je mnohostranný a nejednoznačný jako samotný radikalizační proces. Nelze totiž formulovat definici radikalizace, na které by panovala odborná shoda, a proto nelze ani formulovat univerzální profil radikála, který by sloužil jako východisko k úspěšným deradikalizačním programům. I když existují psychologické snahy postihnout, alespoň základní znaky takového profilu. Navíc někteří radikálové se účelově dobrovolně zapojují do deradikalizačních programů, aby zmátli bezpečnostní složky a mohli provést po propuštění z vězení teroristický útok, tak jak tomu bylo např. ve Vídni 2020. Vídeňský terorista byl odsouzen za pokus vycestovat do Sýrie a bojovat za Islámský stát, ale byl záhy propuštěn i díky tomu, že se přihlásil do deradikalizačního programu. Podle odborníků radikalizační procesy probíhaly ve Vídni dlouhodobě skrze mešity, kde kázali radikální bosenští imámové. S vojenskou porážkou Islámského státu však klid v EU nenastal, i když aktuální teroristické útoky ve Vídni a v Paříži mají spíše kořeny ve frustraci naturalizovaných evropských muslimů druhé či třetí generace imigrantů. Navíc je nutno přiznat, že dosavadní přístupy v posledních dvou desetiletích se ukázaly jako nákladné, neúčinné a často kontraproduktivní. Samotný vzestup Islámského státu a popularita, které se těšil, jsou jasným důkazem, že je zapotřebí zvolit nový přístup k radikálům.

Cílem studie je zmapování vybraných deradikalizačních projektů v zemích Evropské unie a vyhodnocení jejich pozitiv a negativ, včetně možnosti využití projektu odpojení či vyvázání se. Jedná se o procesy, v rámci nichž jednotlivci nebo celé sociální skupiny upouští od aktivit spojených s extrémním jednáním a organizovaným násilím. To znamená, že dochází ke změnám v chování jednotlivců či celých sociálních skupin, tj. odmítnutí násilných prostředků při prosazování ideologických vizí, což umožňuje jejich rychlejší resocializaci do společnosti.

Pozornost bude věnována i projektu RAN EU (z *angl. Radicalization Awareness Network - RAN*) s důrazem na věznice, které jsou dnes přeplněny radikály, zejména pak teroristy. Dnes se věznice stávají „univerzitami teroru“, protože teroristé, zde mají zvláštní status a v samotných věznicích probíhá specifický teror a šíří se radikalizace. A vězni, kteří jsou vyhodnoceni jako nederadikalizovatelní, tak jsou izolováni od ostatních vězňů. Autor objasní, že ani zde nepanuje odborná shoda, jak s radikály v evropských věznicích pracovat a jak působit i na vězeňský personál, aby byl imunní vůči radikalizačním tendencím. Problém je o to vážnější, protože do některých

zemí Evropské unie se vracejí zahraniční bojovníci Islámského státu, přičemž je potřeba s nimi individuálně pracovat, aby po propuštění z věznic nefungovali jako časované bomby. V tomto ohledu autor představí dva typy uplatňovaných deradikalizačních programů: dobrovolné a povinné.

Autor je členem platformy CZ RAN³, ale i vedoucím řešitelského týmu, který připravil a realizuje program SAIRO (Systém analytické identifikace radikalizace osob), který byl spuštěn v českých věznicích v roce 2017 jako pilotní projekt. Program SAIRO se osvědčil a byl novelizován i jeho webový program, který umožňuje pracovníkům Vězeňské služby ČR, aby lépe využili jeho možnosti v boji s radikalizací v prostředí českých věznic.

2 Metodologie

Autor vychází z poznatků a zkušeností z *Mezinárodního centra pro studium radikalizace* a dalších dílčích studií, které dlouhodobě zkoumají problematiku radikalizace a deradikalizace v evropském a mezinárodním kontextu. Autor zohlednil poznatky i z vládních definic procesu radikalizace, které akcentují tu či onu stránku radikalizačního procesu. V tomto ohledu si přiblížíme čtyři definice, které používají národní bezpečnostní agentury:

1. Dánská bezpečnostní a zpravodajská služba uvádí, že jde o „proces, kterým osoba ve stále větším rozsahu přijímá použití nedemokratických nebo násilných prostředků, včetně terorismu, ve snaze dosáhnout politického/ideologického cíle“ (Danish Intelligence Services 2009: 13).
2. Nizozemská generální zpravodajská a bezpečnostní služba uvádí, že jde o „aktivní výkon nebo podporu k dalekosáhlým změnám ve společnosti, které mohou představovat nebezpečí pro demokratický právní řád, což může zahrnovat použití i nedemokratických metod poškozující fungování demokracie“ (Dutch Intelligence and Security Service 2004).
3. Ministerstvo vnitřní bezpečnosti Spojených států amerických (DHS) uvádí, že jde o „proces přijetí systému extremistické víry, včetně ochoty užít a podpořit násilí, jako metodu k uskutečňování sociálních změn“ (Homeland Security Institute 2006).
4. Švédská bezpečnostní služba (Säpo) uvádí, že „radikalizace může být proces, který vede k ideologickému nebo náboženskému aktivismu k zavedení radikálních změn ve společnosti anebo proces, který vede jednotlivce nebo skupinu k použití násilí k dosažení politických cílů“ (Swedish Security Service 2009: 2).

Dánský přístup klade důraz na nedemokratické a násilné prostředky, které mají být vlastní radikalizaci. Nizozemský přístup je korektnější a obecnější,

---

³ Pracovní skupina CZ RAN je meziresortní a mezioborová platforma, která se věnuje problematice radikalizace a deradikalizace v České republice od května 2018. Pod záštitou MV ČR jsou sdruženy nejen resorty, které mají některé aspekty radikalizace dle zákona ve své působnosti, ale také je zde zastoupena akademická obec a neziskový sektor. V současné době CZ RAN spojuje zástupce Ministerstva vnitra a spravedlnosti, Policii České republiky, Policejní akademii ČR, Vězeňskou službu České republiky, Probační a mediační službu České republiky, zástupce Masarykovy univerzity a neziskovou organizaci In lustritia.

protože podstatu radikalizace vnímá jako realizaci či podporu dalekosáhlých změn ve společnosti, které mohou ohrozit demokracii. Přístup USA vidí jádro radikalizace v přijetí extremistické ideologie, která ospravedlňuje užití násilí k sociální změně. Švédský přístup zdůrazňuje, že jádrem radikalizace je ideologické přesvědčení o přijatelnosti násilí v politice. Rovněž se definice rozcházejí v tom, kam dovádí jedince: k extremismu, k násilí nebo přímo k terorismu. Ještě uvedme, že expertní skupina pro násilnou radikalizaci zřízená Evropskou komisí přináší stručnou pracovní definici násilného radikalismu, „*socializace do extremismu, která se projevuje terorismem*“ (Expert Group 2008: 7).

Existují i obecnější definice, které radikalizaci chápou jako „fenomén lidí, kteří přijímají názory, pohledy a myšlenky, jež by mohly vést k terorismu“ (VELDHUIS, STAUN 2009). Avšak tato formulace vymezení radikalizace vykazuje na první pohled několik problémů. První se týká slova „mohla“, protože otevírá otázku, za jakých podmínek vlastně radikalizační proces probíhá a k čemu vede. Druhý spočívá v tvrzení, že podstatou radikalizace je přijetí „názorů, pohledů a myšlenek“, což zjevně ukazuje na ideologii, ale není jasné, o jakou ideologii/e se jedná. Třetím problémem je fakt, že na základě dosavadních zkušeností se ukazuje, že radikalizace může vést i k jiným formám násilí a odporu než jenom k terorismu. Bohužel celkové vyznění definice pouze zdánlivě postihuje složitost a rozporuplnost radikalizačního procesu, který je silně individualizovaným fenoménem. Konceptualizace radikalizace je problematická, neboť se snaží postihnout složitý proces, který je silně ovlivněn politikou národních vlád, specifikou daného teritoria, včetně kultury a náboženství. Není divu, že expert Peter Neumann z Mezinárodního centra pro studium radikalizace (ICSR) uvádí, že „radikalizace je v současné době standardně používaný výraz k popsání toho, co se děje předtím, než bomba vybuchne“ s tím, že radikalizaci bychom podle něj měli chápat jako sled procesů, které jsou ovlivňovány různými faktory (Neumann 2010).

Politolog Zeyno Baran zdůrazňuje, že radikalizace je vlastně mechanismus podobný mechanismu montážní linky, na které se postupně přidávají různé prvky a součásti (Baran 2005: 68 – 78). Sociální psycholog Fathali Moghaddam zase srovnává radikalizaci se schodištěm, v němž se lidé dle extrémnosti myšlení a jednání nacházejí na různých úrovních (Moghaddam 2005 161-169). Clark McCauley a Sophia Moskalenko si představují proces radikalizace jako pyramidu, ve které počet radikalizovaných lidí klesá, čím extrémnější jsou jejich názory, postoje a chování (McCauley – Moskalenko 2008: 415 – 433).

V tomto směru odborníci potom zdůrazňují, že radikalizační proces je v případě každého jednotlivce specifický a odlišný. Je možné souhlasit s tím, že neexistuje jediný faktor, který by mohl být vnímán jako kauzální příčina radikalizace. Vždy se jedná o kombinaci faktorů a pouze malá část jedinců se z radikalizované fáze stává teroristy. Většina se zastaví v určité fázi radikalizačního procesu, popřípadě z něj vystoupí. Presentovány jsou potom tři obecné sady faktorů ovlivňující radikalizaci. Za prvé se jedná o faktory

stojící v pozadí: krize identity, osobní traumata a vyloučení. Za druhé jde o spouštěcí faktory: charismatický vůdce, zahraniční politika a konkrétní případy diskriminace muslimů. Za třetí se jedná o umožňující faktory: internet, mešity, televizní vysílání, vězení a knihy či přímo manuály k provedení násilného útoku (Precht 2007).

Ve většině dosavadních recentních výzkumů se jako nejčastější kategorie v rámci indikátorů radikalizace objevují následující:

1. Sebe-identifikace, tj. způsob, jak jedinec vnímá vlastní osobnost;
2. „My“ versus „Oni“, tj. koncept nazírání na svět s tím, že jedinec vnímá společnost jako opozici;
3. Sociální interakce, tj. způsob, jakým se jedinec chová ve společnosti;
4. Osobnostní rovina, tj. osobnostní charakteristika a vyjadřování emocí;
5. Asociace, tj. vazby nebo manifestace spojení s radikální skupinou (Pilner 2013).

Pro samotný deradikalizační proces, který bude v textu dále zkoumán, mají velký význam teoretické modely radikalizačního procesu. Ty nás upozorňují, že radikálem se člověk nestává přes noc, ale prochází určitými etapami, kde se propojují a střetávají různé faktory, směřují jedince k teroristickému násilí, což je většinou i ideologicky ospravedlněno. Odborníci nabízejí strukturované radikalizační modely s různými etapami či fázemi, které se snaží adekvátně postihnout proces radikalizace:

1. Preventivní pyramida – je rozdělena do čtyř pater, nejspodnější reprezentuje všechny členy komunity, druhé patro představuje ty nejzranitelnější z nich, třetí představuje okamžik, kdy se někteří z nejzranitelnějších členů posouvají směrem k radikalizaci, a čtvrté patro představuje úroveň, kdy někteří jednotlivci aktivně porušují zákon. V tomto modelu je kladen důraz na vhodnou reakci, která má vycházet z kontextu, jenž se zaměřuje na radikalizovaného jednotlivce.
2. Čtyřstupňový model radikalizace vypracovaný newyorskou policií – jednotlivec prochází procesem preradikalizace, sebeidentifikace, indoktrinace a nakonec džihádizace, tj. realizuje teroristický útok. Model upozorňuje na řadu faktorů, které mohou podnítit či urychlit proces radikalizace.
3. Sagemanův čtyřstupňový proces – první krok představuje situaci, kdy jednotlivec pociťuje morální pohoršení z toho, že je poškozováno to, co vnímá jako správné. Druhý krok – morální pohoršení se mění ve výklad událostí, kdy incidenty jsou vnímány jako součást války proti islámu. Třetí krok – uvedené vnímání se promítá do chování, které je rovněž odrazem války proti islámu. Čtvrtý krok – tyto pocity se přetaví v činy, kdy jednotlivec vyhledává síť obdobně smýšlejících jednotlivců a interakce s nimi zvyšuje jeho radikalizaci.
4. Taarnbyho osmistupňový proces radikalizace – vychází ze Sagemana a jeho model rozšiřuje o fázi páchání teroristického útoku.
5. Gillův model cesty – je unikátní v tom, že předpokládá přerod jednotlivce ze člena teroristické organizace a jsou mapovány faktory, které tento

přerod ovlivňují nebo spouští. Gill uvádí, že tento proces nemusí probíhat chronologicky.

6. Wiktorowizův model – příliš se neliší od výše uvedených modelů, ale větší význam v něm hraje role hledání náboženské identity.
7. McCauley a Moskalkův model - má 12 mechanismů a identifikuje tři oblasti, v nichž probíhá radikalizace, tj. oblast jednotlivce, skupiny a masy.
8. Moghaddamův model schodišť vedoucích k terorismu - popisuje jednotlivce, který stoupá po konceptuálním schodišti, kde není cesta zpět, přičemž se vlastně jedná o psychologickou interpretaci procesu radikalizace (Young, Zwenk, Rooze 2013).

Většina akademických modelů chápe radikalizaci jako postup, který se odehrává po určitou dobu a zahrnuje různorodé faktory a dynamiku. A také je zřejmé, že radikalizace nemá jediný hnací motor, a proto je problém sestavit univerzální profil radikála, ale je možné identifikovat řadu opakujících se faktorů s určitou dynamikou. Jedná se o:

Stížnosti: Všechny formy radikalizace jsou založeny na společenském napětí, konfliktech, což může u jedince způsobit zmařená očekávání, frustraci, pocit nespravedlnosti a vlastní konflikt identity nebo marginalizaci a vyloučení.

Potřeby: Být součástí extremistické skupiny uspokojuje emoční potřeby stoupenců, jako je touha po sounáležitosti, chápaní komunity, dobrodružství, moci, významu nebo touha po slávě.

Ideologie: Je potřeba k tomu, aby se nespokojenost přeměnila v politický projekt. Ideologie totiž „dodá smysl“ stížnosti, přičemž identifikuje nepřítel a nabídne radikální řešení, přičemž ospravedlní násilí.

Lidé: Se vzácnými výjimkami je radikalizace sociálním procesem, v němž figuruje autorita, charismatičtí vůdci nebo pevně spletené skupiny vrstevníků, kteří jsou klíčem k vytvoření důvěry, závazku, loajality a nátlaku.

Násilí: Zapojení se do násilí je často výsledkem vystavení jedince násilí, což ho vede k pomstě nebo k „brutalitě“, což se děje v souvislosti s násilnými konflikty (Neumann 2017: 17).

Stručně řečeno, radikalizační procesy mohou být komplikované a nejasné, ale nejsou zcela náhodné. I když neexistuje univerzální vzorec, protože cesty k radikalizaci se liší v závislosti na kontextu a umístění, existují vzory, kterým by se vlády měly snažit porozumět a zvážit je, obzvláště při vypracování koncepčních deradikalizačních protopatření a při formulaci celkové protiradikalizační politiky, která by měla mít promyšlenou prevenci.

Z evropských aktuálních bezpečnostních studií je možné formulovat i určité zásady, které by měly eliminovat radikalizaci obecně, včetně islamistické radikalizace:

- je potřebné propagovat dobré vládnutí a vytvářet instituce, které budou umožňovat adekvátní sociální a politické změny v rámci liberální demokracie;

- je nutné zásadně posílit smysl pro zákonné chování napříč veřejností, jehož součástí je i spravedlivý soudní a politický systém;
- je důležité podporovat dialog a spolupráci vlády s odpovědnými zástupci komunity imigrantů, včetně jejich náboženských institucí, zde je však důležité, aby jejich představitelé nebyli spojeni s islamistickými skupinami;
- podstatná je sociální soudržnost a zkvalitnění integračního procesu ve vztahu k imigrantům, což je nejlepší prevence islámské radikalizace;
- bezpečnostní složky státu by měly permanentně monitorovat a postihovat islámskou radikalizaci, aby nemohla přerůst v násilný extremismus a islamistický terorismus;
- vlády v evropských demokraciích by neměly dovolit náboženským extremistům, aby si přivlastňovali práva a privilegia, která jsou tradičně zaručována pokojným náboženstvím;
- je potřebné eliminovat náboženskou extremistickou propagandu v rámci mediální sféry, ale i na internetu;
- evropské vlády by měly umět vhodně kombinovat „měkkou“ a „tvrdou“ politiku, přičemž „měkká“ je zaměřena na rehabilitaci a reintegraci, kdežto „tvrdá“ na represi a eliminaci.

3 Vybrané preventivní a deradikalizační programy v zemích Evropské unie

Preventivní a deradikalizační programy se od prvního desetiletí dvacátého století rozšířily po celém světě. Státy jako garanti a poskytovatelé bezpečnosti musely totiž přijít s plány, jak zastavit teroristické útoky, ale také jak jim předcházet. Preventivní a deradikalizační programy se poprvé objevily na Blízkém a Středním východě, ale i v jižní Asii, zejména pak v Egyptě, Saúdské Arábii, Singapuru, Indonésii Malajsii, Jemenu. Mezi první evropské země, které zavedly takovéto programy v rámci svých bezpečnostních politik, patřilo Spojené království, Dánsko a Nizozemsko. Od roku 2009 na tento seznam evropských zemí přibyla Belgie, Itálie, Německo, Norsko, Rakousko, Rumunsko, Švédsko a Švýcarsko (Counter-Terrorism Implementation Task Force 2009).

V poslední době většina evropských vlád přijala na základě přímých zkušeností nebo akademických studií rozpracované strategie proti radikalizaci, ale částečně i jako reakci na sofistikovanější chápání terorismu a radikalizace. Názor, že většina teroristů jsou devianti, sociopati nebo psychopati, kteří se narodili jako teroristé je již pasé. Naopak, stále více se prosazuje názor, že většině případů teroristického násilí, lze na základě promyšlené prevence a deradikalizace zabránit nebo je dokonce zvrátit. Na základě revize dosavadního přístupu k teroristickému násilí, došlo k vytvoření celé řady preventivních a deradikalizačních programů, které se výrazně liší svými cíli, rozsahem, ale i obsahem.

Organizace spojených národů, na základě analýzy ve 34 zemí, identifikovala 11 různých typů deradikalizačních programů:

1. zapojení a práce s občanskou společností,
2. vězeňské programy,
3. vzdělávání,
4. podporování sdílení kultur a prohlubování mezi-kulturního dialogu,
5. řešení ekonomických a společenských nerovností,
6. globální anti-radikalizační programy;
7. internetové strategie,
8. legislativní reformy,
9. rehabilitační programy,
10. rozvíjení a rozšiřování informací,
11. trénink a kvalifikace agentur účastnící se implementace deradikalizační politiky (First Report of the Working Group on Radicalisation and Extremism that Lead to Terrorism 2008).

Kromě typů je nutné také stanovit cíle deradikalizace, a proto si ještě uvedme 11 různých záměrů deradikalizačních programů:

- snížení počtu aktivních teroristů,
- snížení násilí a viktimizace,
- přeorientování ideologických názorů a přístupu účastníků,
- resocializace bývalých členů extremistických skupin do normálního života,
- získání informací, důkazů a svědků k soudním procesům,
- využití bývalých teroristů litujících svých činů k příkladu pro ostatní,
- vyvolání nesouhlasu uvnitř teroristického společenského prostředí,
- umožnění odpoutání a uvolnění od terorismu a umožnění života v ilegalitě,
- snížení míry represivních prostředků a použití subtilnějších prostředků vůči teroristům,
- snížení ekonomických a sociálních nákladů za uvěznění velkého počtu teroristů ve vězení po dlouhou dobu,
- zvýšení legitimity vlády a státní agentury při realizaci deradikalizačních opatření (Rehabilitating the Terrorists? 2010).

Deradikalizační programy uplatňované i v zemích Evropské unie se od sebe také výrazně liší, pokud se jedná o cíle, strukturu, rozpočet a základní filozofii. Nutno upozornit, že každý takový program a jeho zkušenosti jsou utvářeny politickými, kulturními a právními prvky, které jsou pro danou unijní zemi jedinečné. Programy často fungují jen několik let, takže je obtížné plně posoudit jejich dopad a komparovat je v delším časovém horizontu, aby se mohly posoudit jejich pozitiva a negativa. Dosavadní praxe a poznatky nicméně ukazují, že určité klíčové charakteristiky a výzvy jsou společné všem deradikalizačním programům v Evropské unii, a proto je možné vzájemně využívat těchto zkušeností (Vidino, Brandon 2012).

Navzdory značné pozornosti, které se deradikalizačním programům dostává, jsou stále nedostatečně prozkoumány, nejsou plně doceňovány a

jsou i kontroverzní. Málo se zatím ví, jak jsou navrhovány, implementovány a praktikovány v daném regionu či oblasti, přičemž se hodně diskutuje i o jejich efektivnosti, což je do značné míry otázkou názoru, ne vždy odborného.

Autor hodlá upozornit, že v textu budou analyzovány, zejména vládní deradikalizační programy, ale často na nich participují různé organizace občanské společnosti, které těmto programům poskytují neocenitelné služby, což se promítá i do jejich efektivnosti. Autor se zaměří na prevenci a deradikalizační programy v následujících zemích Evropské unie:

- a) Velká Británie,
- b) Belgie,
- c) Dánsko,
- d) Německo.

a) Prevence a deradikalizace ve Velké Británii

Od roku 2005 se vláda Spojeného království pokouší identifikovat a zasáhnout u osob považovaných za ohrožené radikalizací, osob považovaných za radikalizované extremisty a osob usvědčených z trestných činů souvisejících s terorismem. Za posledních 16 let byly ve Spojené království zkoušeny různé cesty k deradikalizaci, přičemž v současnosti je osobám, které jsou považovány za „ohrožené“ radikalizací věnována pozornost v rámci programu Channel Channel, zatímco radikálům ve věznicích je věnována pozornost v rámci programu Desistance and Disengagement Program (DDP), který doplňuje program deradikalizace s názvem intervence zdravé identity (HII).⁴

Program Channel Channel je dobrovolný a byl poprvé představen v roce 2012 s tím, že funguje v předkriminálním prostoru a je vnímán jako ochranný nástroj. Jde o individuální zásahy na míru s cílem odvrátit „zranitelné lidi“ od nežádoucího vlivu, který by je mohl přitáhnout k radikalizaci či přímo k teroristickému násilí. Konkrétně se daný jedinec zapojuje do vzdělávání, pracovního výcviku, jsou mu nabízeny různé druhy sportu, včetně pomoci s bydlením. V tomto směru je věnována velká pozornost i prevenci vůči drogám a alkoholu. Program poskytuje individuální pomoc na základě zmapování individuálních zájmů, přičemž smyslem je odvést daného jedince od rizikové cesty, která by mohla vést k extremistickému nebo teroristickému násilí. Program Channel má tři cíle: identifikovat jednotlivce, kterým hrozí radikalizace, posoudit povahu a rozsah tohoto rizika a vyvinout nejvhodnější způsob podpory pro dotčené osoby. Hlavním cílovým publikem programu jsou jednotlivci, kteří jsou náchylní k náboru do skupin ovlivněných a inspirovaných Al-Káidou. Nicméně principy, které tento program používá, jsou stejně relevantní i pro jiné násilné extremistické a teroristické skupiny, a

---

⁴ HII se věnuje dvěma oblastem. Jednak důvodům, které vedly k obecné urážce a dále k urážce víry. Cílem programu je zabránit extremistickým trestným činům, a to na základě minimálního zapojení jednotlivce do určité extremistické skupiny nebo nekritickým příklonem k extremistické ideologii. Intervence se zásadně provádí individuálně s tím, že tento program je otevřen osobám odsouzeným za islamistické teroristické činy nebo těm, kteří byli odsouzeni za pravcově extremistické násilí.

proto lze tento program použít lokálně pro všechny zranitelné jedince. Práce v rámci programu je organizována koordinátorem, kterým je zpravodla policista pracující na místní úrovni, aby znal dané prostředí a sociální vazby mezi sociálními skupinami. Jeho úkolem je posouzení rizik, rozhodování a rozvíjení pevných vztahů s partnery na místní úrovni. Je zcela zásadní, aby nejen poznal dané prostředí, ale měl potřebnou autoritu u místních komunit a dokázal s nimi komunikovat a naslouchat (Case Study, 2018).

DDP – program odnětí a uvolnění je povinný program a představen byl v roce 2016 s tím, že se snaží překlenout prevenci a snížit riziko zapojení daného jedince v rámci teroristických aktivit nebo zapojení se do aktivit souvisejících. Smyslem DDP je odradit jedince od účasti na jakékoli činnosti, která souvisí s terorismem. Jedinec je směřován k tomu, aby od teroristických aktivit upustil a odpoutal se i od radikálních ideologií, které ospravedlňují teroristické násilí. DDP zahrnuje psychologický, teologický a ideologický mentoring, tj. snaží se, aby jednotlivci rozvíjeli svoji novou identitu, která je více otevřená vůči ostatním (jiným), přijímá jejich náboženstvím více mainstreamovým způsobem a odmítá jakoukoli ideologie, jenž je v rozporu s britskými hodnotami. V rámci programu je poskytován nejenom psychologický, teologický a ideologický mentoring, ale i praktický mentoring (hledání zaměstnání, pomoc s bydlením, vyplňování formulářů atd.) k opětovnému a snadnějšímu začlenění jednotlivce do společnosti. DDP je stejně jako program Channel koncipován jako mechanismus individuální podpory a pomoci, ale jak už bylo uvedeno, je povinný (Fact Sheet 2019).

Vládní zdroje Spojeného království sice uvádějí, že oba dva programy dobře fungují, ale nejsou zcela bez kritiky. Vládní statistiky z let 2018 až 2019 ukazují, že podpora dobrovolného programu Channel je koneckonců poskytována pouze malému počtu uchazečů, tj. necelému (10%) z celkového počtu přihlášených. Totiž (28%) přihlášených není považováno za ohrožené, další přihlášení (49%) jsou odkázáni na jinou pomoc (vzdělávání, rodina, přátelé, policie, zdravotnictví, komunitní služby atd.) A zhruba polovině uchazečů, kterým je nakonec program nabídnut, tak ho odmítnou. Kritizuje se tudíž nízký počet jedinců, kterým se dostává individuální podpory v rámci tohoto programu. Na druhé straně ti, kteří tento program absolvují, se většinou bez obav zapojují do běžného života, neb tento program má 85% úspěšnost (U. K. Home Office 2019). V případě DDP se jedná o nový program, u kterého zatím žádné oficiální hodnocení neproběhlo. Britská vláda pouze nabídla omezené vyhodnocení spojené se zprávou Vězeňské a probační služby v roce 2018 s tím, že tento program hodnotila velmi pozitivně.

V tomto ohledu je zajímavé, že pachatelé terorismu ve srovnání s ostatními pachateli trestných činů mají nejnižší míru recidivy vůči ostatním kriminálíkům, alespoň to vyplývá z britského výzkumu, který provedl Douglas Weeks⁵ za období mezi lednem 2013 a prosincem 2019 (Weeks 2020).

---

⁵ Douglas WEEKS je vědeckým pracovníkem a konzultantem se specializací na politiku radikalizace a deradikalizace. Podle něj evropské vlády považují radikalizaci za hrozbu, kterou se snaží tvrdě eliminovat. Snaží se provádět i preventivní politiku, ale nedaří se jim najít opatření, která by řešila nespokojenost a frustraci, vedoucí k radikalizovanému politickému

Teroristický útok Usmana Khana v listopadu 2019 na konferenci v Londýně, kde se měl diskutovat vězeňský vzdělávací program (produkt akademiků z kriminologického institutu University of Cambridge) a teroristický útok v únoru 2020, který provedl v Londýně Sudesh Amman, odstartoval debatu o zpřísnění legislativy vůči teroristům. Šlo o teroristickou recidivu, neboť oba pachatelé byli dříve odsouzeni za terorismus. Khan v teroristické skupině před zatčením v roce 2010 plánoval bombardovat londýnskou burzu. Ammán byl zase odsouzen za držení dokumentů obsahující teroristické informace a šířil teroristické publikace. Ještě dodejme, že Khan požádal o pomoc s deradikalizací již v říjnu 2012, ale nebyl mu umožněn přístup k mentorovi. To bylo totiž součástí tehdejší politiky, která vyčkávala, až se přiblíží datum jeho propuštění, aby nebyl vystaven radikalizaci ze strany svých spoluvězňů. Khan se nakonec účastnil dvou deradikalizačních programů: Intervenčního programu zdravé identity, ještě ve vězení a Programu odnětí a uvolnění (DDP) po jeho propuštění, přičemž u obou programů byla pozitivně hodnocena jeho rehabilitace a resocializace (BBC 2019). Naproti tomu Ammán odmítl možnost účastnit se programu deradikalizace jakéhokoli typu nebo mít jakékoli vazby s mentorem, a proto byl po propuštění neustále pod dozorem bezpečnostních složek (BBC 2020). Z toho je patrné, že narativy těchto dvou teroristických recidiv jsou zcela odlišné. A vedou nás k poznání, že bychom neměli očekávat nerealistické očekávání v rámci deradikalizačních programů, přičemž teroristé zapojení do vážných spiknutí by neměli být prioritou deradikalizace, prostě by měli zůstat ve vězení, aby neměli šanci ublížit ostatním ve společnosti. Navíc by měli být izolováni od ostatních vězňů, aby je neradikalizovali, což je dnes uplatňováno ve Velké Británii.

Tvrdá britská politická reakce na teroristickou hrozbu neměla mnoho společného s promyšlenou deradikalizací. Šlo totiž plošně o zvýšené tresty teroristům, konec jejich předčasného propuštění z vězení, aby si všichni odpykali nejméně dvě třetiny svého trestu. Dále se prodloužil čas na vydávání průkazů, a stanovily se přísnější normy pro jejich propuštění. Terorističtí pachatelé se musí podrobit pravidelným polygrafickým testům, ruší se dvouleté omezení opatření k prevenci a vyšetřování terorismu, přičemž se zvyšuje dohled a správní agenda pachatelů terorismu po propuštění (U. K. Parliament 2020).

---

myšlení a násilí. Uvádí, že od roku 2010 pravidelně komunikuje s jednotlivci, kteří byli odsouzeni za trestné činy související s terorismem, byli nebo jsou účastníky preventivních a vyšetřovacích opatření proti terorismu. Přístup vlád používaný v posledních dvou desetiletích se podle něj ukázal jako nákladný, neúčinný a často kontraproduktivní. Nedávný vzestup Islámského státu a popularita, které se těšil, jsou jasným důkazem, že je zapotřebí nový přístup. Domnívá se, že tvrdší represivní opatření nejsou adekvátní reakcí na radikalizaci. Ve své publikaci s názvem *Al Muhajiroun* (2020), analyzuje současný islamistický politický aktivismus ve Velké Británii, kde nabízí i nové podněty při práci s radikalizovanými jedinci a klade důraz na vzájemnou interakci.

b) Prevence a deradikalizační programy v Belgii

Belgie drží procentuální prvenství v počtu zahraničních bojovníků v řadách Islámského státu, samozřejmě v přepočtu na jednoho obyvatele. Není divu, že již v roce 2013 vznikl program, který měl zamezit narůstajícímu počtu lidí odcházejících z Belgie do Sýrie, aby se připojili k Islámskému státu. Program je zaměřen na komunikaci, integraci a podporu demokratických hodnot v samotných muslimských komunitách. Smyslem je představovat alternativu radikálním ideologiím extremistických skupin a poskytnout radu, ale i pomoc lidem, u kterých je vyšší pravděpodobnost, že se dostanou pod vliv radikálních skupin. Program patří mezi nejkomplexnější strategie určené pro boj proti radikalizaci v Belgii. Nejedná se však o podněcování změn v legislativě, ale pozornost je zaměřena na větší angažovanost státních institucí v projektech zaměřených proti šíření radikálních a extremistických ideologií. Belgické orgány přijaly přístup zdůrazňující, že úspěšná deradikalizace závisí do značné míry na nastolení lepších životních podmínek a systematické zapojení zástupců různých náboženství do procesu deradikalizace. Za zásadní je považován společenský přístup k prevenci, začleňování náboženských komunit a vytváření společnosti založené na rozmanitosti a respektu, větší integraci, při obraně souboru společných a sdílených hodnot (Report on the Comparative Analysis of European Counter-Radicalisation 2019).

V Belgii bylo také zavedeno další opatření proti radikalizaci vězňů, kdy muslimští duchovní a náboženské autority mají za úkol monitorovat situaci ve věznicích. Po útocích na Charlie Hebdo svěřilo ministerstvo spravedlnosti těmto náboženským autoritám ještě významnější roli v rámci prevence. Jedná se zejména o intenzivnější zapojení do procesu monitorování radikalizačních tendencí ve věznicích a napomáhání k jejich neutralizaci (Belgium to counter radicalisation of its prisons 2015).

Mezi další konkrétní projekty můžeme zařadit projekt COPPRA (Community Policing and the Prevention of Radicalization). Tento projekt je spolufinancovaný Evropskou unií a belgickou federální policií, přičemž je realizovaný od roku 2010. Jeho cílem bylo vytvořit nástroje na prevenci teroristických útoků skrze včasné detekování radikalizace policejním personálem. Projektový úkol se skládal z tvorby potřebných nástrojů na detekci radikalizace a z tvorby jednotného manuálu pro jejich využití a sdílení příkladů dobré praxe. COPPRA vychází z předpokladu, že policisté na lokální úrovni hrají klíčovou roli v prevenci radikalizace, protože rozumějí místním komunitám a mají tendenci mít dobré komunitní vazby. To znamená, že mají dobrou pozici k tomu, aby zjistili známky radikalizace a spolupracovali s místními komunitami, při jejím předcházení nebo se zapojují do jejího řešení. Tito policisté bohužel ne vždy mají zkušenosti s problematikou radikalizace, a proto nemají potřebné znalosti a dovednosti, aby adekvátně reagovali, zejména pak v samotném procesu deradikalizace. Smyslem tohoto projektu bylo zaplnit tyto mezery a poskytnout daným policistům potřebné znalosti a dovednosti (European Counter-Radicalisation and De-radicalisation 2014).

c) Prevence a deradikalizační programy v Dánsku

V roce 2005 vedlo zveřejnění karikatur Kurta Vestergaarda s prorokem Mohammedem v dánských novinách Jyllands-Posten k určité krizi. Reakce byly velmi rozporuplné. Zatímco tisíce muslimů protestovaly v Kodani a některé muslimské skupiny, jednotlivci a instituce vyjádřili i písemný nesouhlas, jiní zaujali umírněnější postoje. Protesty se konaly i mimo Dánsko. V roce 2014 mělo Dánsko druhé největší zastoupení svých občanů v Islámském státu v přepočtu na jednoho obyvatele.

Dánský přístup je výjimečný v tom, že veteráni Islámského státu, kteří se navrací zpět do Dánska, nečelí automaticky trestnímu stíhání jako v jiných zemích, ale mohou se stát součástí reintegračního programu, podporovaného dánskou vládou. Dánské úřady jsou s navrátilci ze Sýrie v kontaktu, někteří již využili nabízenou pomoc, jiní trpí celkovou deziluzí z islámského státu, bohužel část ovšem nadále navštěvuje skupiny blízké mešitám, v nichž dochází k radikalizaci. Dánský přístup zdůrazňuje potřebu zaručit rovnost, mimo jiné prostřednictvím systematické spolupráce mezi různými poskytovateli sociálních služeb, vzdělávacím systémem, zdravotnictvím, policií a zpravodajskými a bezpečnostními službami v procesu deradikalizace (Developments in the Threat from Foreign Fighters from Denmark in Syria 2014).

V roce 2009 vznik první dánský vládní projekt s názvem „*A common and safe future: An action plan to prevent extremist views and radicalisation among young people*“. Byl realizován v průběhu tří let, přičemž v roce 2012 byl novelizován. Tento projekt vycházel ze dvou hlavních principů:

- identifikace a řešení problémů souvisejících s extremismem a radikalizací,
- rozvíjení integrace a soudržnosti dánské společnosti.

Projekt se zaměřil především na mladé lidi ve školách. Ti měli za úkol hledat méně škodlivé sociální alternativy vůči extremistickým skupinám prostřednictvím dialogu uvnitř komunit a zvyšovat efektivnost partnerství mezi agenturami. Výsledkem celého projektu byl „workshop“, kde si odborníci vyměňovali s účastníky poznatky zjištěná v rámci projektu, přičemž nabízeli možná účelová opatření, aby se zabránilo radikalizaci. Vznikla z toho příručka, která nabízela pracovníkům věnující se mladým lidem poznatky z projektu, ale i zkušenosti z interakce s mladými lidmi, kteří potřebují pomoc vůči radikalizačním tendencím ve svém okolí, včetně alternativ vůči extremistickým ideologiím. Druhý projekt s názvem „*Deradicalisation – Back on Track*“ vznikl v roce 2011 a byl rovněž schválen i na další tři roky. Byl zaměřen na vězeňské prostředí, neboť bylo prokázáno, že právě tam jsou vězni často vystaveni radikálním a extremistickým tendencím, které mohou ovlivnit jejich názory, postoje a chování. To si po vypršení trestu také odnášejí i ven. Cílem projektu bylo částečně snížit riziko odsouzených, aby se nedopustili teroristické recidivy, nebo se znovu nezapojili do extremistického prostředí a sítí, v kterých působili. Za účelem snížení těchto dlouhodobých rizik byla nabízena individuální podpora vězňům, přičemž se zapojovaly i jejich rodiny, které sehrávaly klíčovou roli při podpoře a opětovném začlenění

dotyčné osoby do společnosti. Oba tyto projekty vznikly na popud evropského protiteroristického koordinátora Gillese de Kerchove, který zadal Dánsku úkol vymyslet způsob boje proti radikalizaci, jenž by oslovil i další země Evropské unie nebo je alespoň inspirovat (*Denmark's deradicalisation efforts* 2011).

Dále se v Dánsku uskutečnil projekt s názvem „*Deradicalisation – Targeted Interventions*“. Cílem projektu bylo vyvinout nástroje, které lze přizpůsobit individuálním potřebám mladých lidí a poskytnout jim dlouhodobou podporu, která je nutná k tomu, aby mladé lidi z extremistických kruhů dostala a reintegrovala do společnosti. Jedna část projektu měla za cíl vyvinout koncept preventivních rozhovorů zaměřených na mladé lidi, kteří jsou součástí extremistických skupin. Tuto část projektu vyvíjela a realizovala Dánská bezpečnostní a zpravodajská služba (PET). Druhá část projektu měla za cíl vyvinout koncepci mentorských programů zaměřených na mladé lidi, kteří se stýkají s extremisty, vyjadřují extremistické názory a projevují diskriminační chování vůči jiným skupinám v jejich bezprostředním okolí (*European Counter-Radicalisation and De-radicalisation* 2014).

d) Prevence a deradikalizace v Německu

Historicky se Německo více než islamistickým aktivismem a násilným džihádem zabývalo potíráním krajně pravicového a krajně levicového násilného extremismu, proto se jeho aktivity v oblasti radikalizace zaměřily spíše na tyto fenomény. Například Frakce Rudé armády (RAF) byla nejznámější krajně levicovou teroristickou skupinou v Evropě, která od svého založení v roce 1970 spáchala řadu atentátů a bombových útoků až do svého rozpuštění koncem 90. let. Jenom připomeňme, že tato levicová extremistická organizace hodlala skrze teroristické násilí prosadit ve Spolkové republice Německo změnu režimu (Daňková 2006).

Extrémistické násilí spojené s krajní levicí je však v posledních letech v Německu méně rozšířené, na rozdíl od násilí pravicového extremismu. Německý přístup k radikalizaci vychází z principu, že rasismus a diskriminace jsou porušením základních lidských práv, ohrožením sociální soudržnosti občanské společnosti a příčinou vnitřních a mezinárodních ozbrojených konfliktů. Strategie spolkové vlády v oblasti prevence extremismu a podpory demokracie ukazuje v Německu zvláštní znepokojení nad otázkou role sociálních médií a internetu v souvislosti s radikalizací. Opatřením proti pravicové extremistické radikalizaci je věnována velká pozornost v širší strategii boje proti terorismu. Tato strategie obsahuje, zejména občanskou výchovu k posílení základních liberálně demokratických hodnot, pokusy o podporu mezináboženského a nábožensko-politického dialogu a širší politiky zaměřené na zlepšení integrace a sociální soudržnosti v občanské společnosti (*European Counter-Radicalisation and De-radicalisation* 2014).

Spolu s těmito iniciativami existuje také celá řada deradikalizačních programů, které pomáhají a poskytují podporu těm, kteří se snaží opustit extremistickou scénu. Jde o směsici soukromých a vládních projektů provádějících deradikalizaci, z nichž uvádíme následující:

- Projekt „*EXIT Deutschland*“ provádí v Německu terénní práce umožňující jednotlivcům opustit neonacistická hnutí s tím, že v roce 2011 tato platforma využila hudbu, oblečení a sociální média k rozšíření svého vlivu a nasadila jednu z nejúspěšnějších online informačních strategií určených k zapojení pravicového publika. V strategii nazvané „Get Out of the Scene“ (Odejdi ze scény) zřídila pracovní skupinu zástupců soukromého sektoru, bývalých neonacistů a odborníků na sociální média, která má pomoci maximalizovat dosah kampaně.
- Projekt „*Violence Prevention Network*“ (VPN) věnuje pozornost politickým a náboženským radikálům, kteří hledají cestu zpět do společnosti. Týká se to zejména osob, které byly odsouzeny za násilné trestné činy spojené s krajní pravicí a s náboženským extremismem. Projekt funguje více než 10 let, a proto zapojení odborníci mají velké zkušenosti s prací s extremisty z 90. let. Při práci s násilnými radikály a zahraničními bojovníky se do pracovních týmů zapojují i bývalí radikálové, kteří jsou schopni lépe navázat vztah s daným jedincem a pochopit jeho názory, pocity, postoje a jednání. Projekt má tři pilíře:
  1. 23týdenní program ve věznici s malou skupinou vězňů,
  2. jednoletou podporu po propuštění jednotlivce z vězení,
  3. podpora rodiny jednotlivce před a po propuštění z vězení.Specifickou toho přístupu je skutečnost, že spojuje sociální práci se vzdáváním, aby oddělila pocit hněvu a nenávisti jednotlivce od jeho politického pohledu na svět a pomohla mu při řešení problémů, které u něj vyvolávají hněv. Snaží se je také vzdělávat způsoby obvyklými pro demokratickou společnost a učí je jinak vyjadřovat a řešit jejich problémy (*European Counter-Radicalisation and De-radicalisation 2014*).

4 RAN EU – místo a úloha v boji proti radikalizaci

Radicalisation Awareness Network (RAN) je síť Evropské unie, která vznikla v září 2011 za účelem propojení klíčových organizací a aktérů působících v prevenci radikalizace k terorismu a násilnému extremismu. Sdružuje lékaře, odborníky v terénu, sociální pracovníky, učitele, nevládní organizace, skupiny obětí, policii, místní úřady, akademiky a další. Účelem sítě RAN je dát těmto aktérům příležitost sdílet svoje zkušenosti s prací proti radikalizaci. Hlavním smyslem práce expertů RAN je sdílení zkušeností, znalostí a odborné praxe a vytvoření metodik nejlepších postupů a doporučení pro opatření na úrovni Evropské unie v boji proti radikalizaci (About RAN 2020).

Smyslem RAN měla být podpora unijních zemí odbornými znalostmi v boji proti radikalizaci, přičemž Komise EU z ledna 2014 nastínila oblasti, v kterých by měly být podnikány další kroky k zabránění rozšiřování radikalizace. V sedmi z těchto oblastí je RAN zmíněn buď jako zdroj odborných znalostí, které by měly být použity unijními státy, nebo jako aktér, který by sloužil aktuálním potřebám unijním státům. RAN navíc sehrává důležitou roli ve dvou velkých tématech boje proti radikalizaci, konkrétně v boji

proti radikalizaci online a výzkumu radikalizace, včetně prevence. Komise EU označuje radikalizaci online za oblast, kde je nutná úzká spolupráce s občanskou společností a soukromým sektorem. Soukromý sektor by měl najít způsob, jak zabránit tomu, aby se extremistický obsah dostával do veřejného online prostoru. Občanská společnost by zase měla pomáhat rozvíjet a šířit pozitivní protiargumenty a nespoléhat se pouze na RAN (*Expressions of Radicalization* 2018).

Síť RAN je organizována do devíti pracovních skupin a řídicího výboru:

- Pracovní skupina pro komunikaci a narativy (RAN C & N) – zaměřuje se na poskytování jak on-line komunikace, tak i off-line komunikace, přičemž nabízí alternativy nebo bojuje proti extremistické propagandě.
- Pracovní skupina pro vzdělávání (RAN EDU) – sdružuje praktiky v první linii po celé Evropě, kteří bojují proti radikalizaci a snaží se studentům objasňovat demokratické hodnoty a pomáhat jim utvářet jejich identitu.
- Pracovní skupina EXIT (RAN EXIT) – zaměřuje se na proces převýchovy radikalizovaných jedinců nebo jejich odchod z radikálního prostředí a jejich začleňování do hlavního názorového proudu.
- Pracovní skupina pro mládež, rodiny a komunity ((RAN YF & C) – se snaží zvýšit imunitu mládeže, rodiny, včetně ohrožených komunit a předcházet jejich radikalizaci.
- Pracovní skupina místních orgánů (RAN LOCAL) – zapojuje místní úřady, které mají koordinovat odborníky na místní úrovni, přičemž má organizovat multioborovou agenturní práci.
- Vězeňská a probační pracovní skupina (RAN P & P) – podporuje činnosti ve vězeňském prostředí v rámci prevence vůči radikalizaci.
- Pracovní skupina pro policii a bezpečnostní složky (RAN POL) – podporuje policejní a další činitele činné v trestním řízení, kteří jsou odpovědní za práci policie v komunitě.
- Pracovní skupina pro oběti terorismu (RAN RVT) – zaměřuje se na oběti terorismu, ale i na osoby, které ztratily příbuzného, tj. jedná se o nedobrovolné odborníky na újmu, jež způsobuje násilný extremismus.
- Pracovní skupina pro zdravotní a sociální péči (RAN H & SC) – snaha zdravotnického a sociálního sektoru identifikovat známky radikalizace a pomoci těm, kteří by mohli být ohroženi radikalizací.
- Řídicí výbor RAN – předsedá Evropské komisi a zahrnuje všechny vedoucí pracovních skupin a samotné znalostní centrum excelence s tím, že se schází 4 x ročně (Danics 2019).

V roce 2015 bylo zřízeno RAN Centre of Excellence, které slouží k spojování, rozvoji a šíření odborných znalostí k problematice radikalizace. Činnost zahrnuje podporu dialogu mezi odborníky, tvůrci opatření a mezi akademickými pracovníky. Rada Evropy tímto způsobem rozvíjí nejmodernější znalosti a podporuje Komisi EU i členské státy v boji proti radikalizaci, přičemž pomáhá utvářet i výzkumnou agendu, včetně prevence Komise a udržuje kontakty s iniciativami činnými v prevenci uvnitř i vně EU (RAN Centre of Excellence, 2020).

Jedním z aktuálních problémů islámské radikalizace jsou tzv. zahraniční bojovníci, kteří vyhledávají válečné zóny, ale neznamená to, že všichni se hodlají zapojit i do akcí teroristických organizací při naplňování své násilné extremistické ideologie. V dokumentech RAN jsou potom odlišovány pojmy, jako je radikalizace, extremismus, terorismus a zahraniční bojovníci, přestože se jedná o blízké pojmy, které jsou často mediálně zaměňovány. Naopak pro Evropskou unii představuje islámská radikalizace a fenomén zahraničních bojovníků vážný problém, neboť se odhaduje, že bylo v EU rekrutováno cca 6 000 tisíc zahraničních bojovníků, kteří se zapojili do džihádu v rámci Islámského státu a nyní po jeho porážce se hodlají vrátit do svých evropských domovských zemí. Jedná se o skutečné islámské radikály, kteří mají zkušenosti s násilím při prosazování ideologie globálního chalífátu. Odborníci z RAN EU na tuto bezpečnostní hrozbu reagovali v roce 2017 vydáním příručky s názvem „*Reakce na navrátilce: Zahraniční terorističtí bojovníci a jejich rodiny*“ (z angl. *RAN MANUAL – Responses to returnees: Foreign terrorist fighters and their families*). Příručka nastiňuje možné reakce na zahraniční teroristické bojovníky a jejich rodiny, vracející se nebo plánující návrat do svých domovských zemí v rámci Evropské unie, zejména z válečných zón, jako jsou Sýrie a Irák. Obsah příručky je považován za jakýsi manuál, který upozorňuje na celou řadu otázek v souvislosti s návratem tzv. zahraničních bojovníků, kteří svůj politický aktivismus mohou realizovat formou teroristických útoků. V tomto ohledu odborníci z RAN otevírají další otázky z oblasti trestního soudnictví a správního práva. Příručka RAN v neposlední řadě zdůrazňuje, že jednotlivé unijní vlády, by měly diferencovaně reagovat na návrat tzv. zahraničních bojovníků s ohledem na jejich individuální motivaci a jejich aktuální postoj. Požaduje se, aby unijní vlády měly přehled o každém zahraničním bojovníkovi, aby jednoznačně věděly:

- proč se přidal k Islámskému státu;
- proč se hodlá vrátit do své evropské domovské země;
- jaké vyvíjel aktivity v rámci Islámského státu;
- jaká byla jeho funkce v rámci hierarchie Islámského státu.

Jedině, tak se dá věcně posoudit, jaké bezpečnostní riziko představuje tento navrátilce, tj. stoupenec poraženého Islámského státu. Jde o to, že někteří navrátilci nemusí být jenom pachatelé zločinů, ale může se jednat i o oběti páchaného násilí. Navíc někteří zahraniční bojovníci podporovali ideologii Islámského státu, ale nebyli zapojeni do jeho násilných akcí, takže na ně může být nahlíženo jako na skupinu válečných cestujících (Radicalization Awareness Network, 2017).

RAN také vydalo sbírku postupů - RAN Collection of Approaches and Practices. Jde o více než 200 postupů s cílem poskytnout odborníkům, tvůrcům politik a výzkumníkům cenný zdroj informací a inspirace v rámci problematiky radikalizace. Sbíрка je neustále aktualizována a vylepšována novými postupy z členských států EU (Collection of inspiring practices, 2020). Ve sbírce z roku 2019 je možné najít 7 základních přístupů, na které se RAN zaměřuje:

- Trénink pro profese v „první linii“, které přichází do styku s osobami nebo skupinami osob náchylnými k radikalizaci.
- Deradikalizační programy k začlenění násilných extremistů zpět do společnosti a programy, které je odradí od násilí.
- Zapojení a posílení postavení ohrožených komunit, posílení jejich důvěry k úřadům a místním autoritám.
- Vzdělávání mladých lidí v oblasti politické, náboženské a etnické tolerance, včetně problematiky extremismu a důsledcích politicky motivovaného násilí, učení o demokratických hodnotách a kulturní rozmanitosti.
- Rodinná podpora pro ty jedince, kteří jsou ohrožení radikalizací a ty, kteří se již radikalizovali.
- Poskytování alternativ k extremistické propagandě a světonázorům, buď online nebo off-line.
- Zajištění institucionální infrastruktury, aby bylo zaručeno, že se lidem v ohrožení dostane mnohostranná podpora již v rané fázi radikalizace (*Preventing Radicalisation to Terrorism and Violent Extremism*, 2019).

RAN také vytváří kampaně, které mají za účel bojovat proti radikalizaci. V roce 2016 byla spuštěna kampaň s názvem Exit Hate, která se zaměřovala na poskytování alternativní argumentace k extremistické propagandě. Cílem Exit Hate bylo ukázat, že existuje jiná cesta, než je násilí a nenávisti (*EXIT Hate Campaign*, 2016). Další kampaň nazvaná RAN YOUNG 2020 má za cíl poskytnout mladým lidem hlas v oblasti prevence a boje proti násilnému extremismu a vložit perspektivu mladých lidí do evropské sítě odborníků působící v první linii (RAN YOUNG PLATFORM 2020).

5 SAIRO – systém analytické identifikace a radikalizace osob v českých věznicích

Program SAIRO byl spuštěn jako pilotní projekt v českých věznicích v roce 2017. Program je založen na rozpoznání definovaných prvků (tzv. indikátorů radikalizace) a jejich možného vzájemného prolínání, tj. jejich kombinace ve specifickém vězeňském prostředí. Na tomto základě je možné s určitou mírou pravděpodobnosti stanovit míru radikalizace sledovaného jednotlivce, tj. vězně. Autoři projektu SAIRO jednotlivé indikátory stanovili na základě získaných zkušeností a poznatků našich i zahraničních odborníků. Všechny indikátory byly seřazeny do čtyř skupin z hlediska svého místa a úlohy v procesu radikalizace jednotlivce do přehledné tabulky, aby se s nimi dalo operativně pracovat. K větší přehlednosti jsou skupiny indikátorů od sebe barevně odděleny, přičemž jejich vzájemným prolínáním je možné stanovit míru rizika radikalizace u sledovaného vězně. V tomto ohledu je nutné poznamenat, že neexistují žádné indikátory, které by jednoznačně stanovily projevy radikalizovaného jedince, a proto je velký důraz kladen na proškolení vězeňského personálu, který využívá program SAIRO. Radikalizace může být pomalý a postupný proces, anebo může propuknout

znenadání. Pravidlem zůstává, že radikalizace se stane postřehnutelnou, když se osoby začnou chovat jinak, a proto je důležité, aby vězeňský personál byl ve střehu, pokud vězeň odmítne poskytnout objasnění změny svého chování. V procesu radikalizace jednotlivce hraje významnou roli tetování, jeho význam ve věznicích je zvlášť důležitý, a proto v rámci programu SAIRO má své nezastupitelné místo. Samotný program SAIRO spočívá v prevenci vzniku radikalizačního procesu ve věznicích, nikoliv ve snaze perzekuovat, případně nějakým způsobem postihovat vězněné osoby. Program slouží k zachycení a vytipování projevů radikalizace, předcházení šíření extremistickým názorům, k možné přípravě teroristického útoku, případně zamezení šíření radikálních nálad a tendencí. Program SAIRO má preventivní charakter a současně na jeho detekci navazuje část deradikalizační (resocializační), tj. „zvrácení“ již možného probíhajícího procesu radikalizace ve věznicích. Program SAIRO byl aplikován do webové podoby - kde jsou jednotlivé indikátory Ra sestaveny do tří vzájemně propojených skupin, dle významnosti a bodově ohodnoceny, přičemž stav dosažených bodů může ukazovat riziko Ra – vyšší počet bodů však nemusí automaticky znamenat, že osoba je Ra, ale soustředí se na ní experti (zejména psychologové), aby posoudili změnu chování dané osoby, přičemž je důležité, aby osoba objasnila změnu svého chování za sledované období, neb mlčení jenom posiluje obavy + významným indikátorem Ra může být tetování s ideovým obsahem a podtextem, a proto je potřebné se dobře orientovat v symbolice, kterou užívají extremisté různého ražení, včetně islamistů – mj. i k tomu je zaměřeno dvoudenní pravidelné školení zaměstnanců Vězeňské služby ČR (VSČR) na Policejní akademii ČR v Praze, kde působí jako lektori i členové Katedry bezpečnostních studií, kteří řeší danou problematiku v rámci dílčího projektu č. 2/3 Radikalizace – symbolika kriminálního tetování řešeného v rámci Rozvojového programu Policejní akademie České republiky v Praze jako výzkumné organizace na léta 2017-2023. Vyhodnocení získaných informací v rámci programu SAIRO může vést k vytipování radikalizujících se osob. O takovýchto jedincích se informuje psycholog, který je zapojen do procesu detekce v rámci vězeňské služby. V případě potvrzení procesu radikalizace je do programu zapojen i intervenční tým, (psycholog, pedagog), který s radikalizovanou osobou, začne pracovat. Dalším prvkem programu je analytická činnost, kterou však zatím VS ČR postrádá, a proto je vyhodnocování zjištěných údajů v dikci STE NCOZ, jež má specializované analytické pracoviště, kterým je Národní kontaktní bod pro terorismus. Dodejme, že program SAIRO shromažďuje nejen data radikalizujících se jedinců, ale i zájmové osoby, které mají extremistické sklony nebo jsou stoupenci extremistických ideologií. Smyslem programu SAIRO – není perzekuovat a postihovat, ale předcházet a působit preventivně s tím, že program je vyhodnocován půlročně. Na základě potřeb VS ČR a STE NCOZ je program dále novelizován a je připravována jeho druhá verze, která by měla automaticky vyhodnocovat míru radikalizace jedinců. Konečným výstupem by mělo být zařazení osoby do jedné ze tří skupin – informativní, zájmová a riziková, tj. nebezpečná (Kolektiv autorů 2021: 92 - 100).

Autor je vedoucím řešitelského týmu, který připravil program SAIRO, jenž se jako pilotní projekt v českých věznicích osvědčil, a proto byla na základě vyhodnocených poznatků a zkušeností připravena jeho novelizovaná verze, včetně webové podoby tohoto programu. Na základě dosažených výsledků programu SAIRO byli vytipovány zájmové osoby, u kterých je předpoklad další radikalizace v českých věznicích. Ukazuje se jako potřebné vypracovat vhodné deradikalizační programy s využitím zahraničních zkušeností v českých věznicích, které zatím absentují. Nejednoduší cestou by bylo deradikalizační programy připravit v rámci stávajících resocializačních programů. Zde se nabízí i užší spolupráce s probační a mediační službou, která projevila silný zájem o výsledky programu SAIRO.

6 Závěr

Radikalizace a deradikalizace jsou fenomény, které jsou dnes často tématem debat bezpečnostního a politického charakteru v celoevropském a světovém kontextu. Základním východiskem je možnost a schopnost včas identifikovat postupující proces radikalizace konkrétních jednotlivců ve vybraných sociálních segmentech a oblastech. Pokud mají být deradikalizační opatření účinná je nutné pochopit primární hnací síly, které dovádí jedince k násilí. Měli bychom být velmi obezřetní, pokud tvrdíme, že se někdo úplně změnil nebo byl vyléčen. Vyléčení připomíná logiku spojenou s teorií dopravního pásu, která prezentuje radikalizaci jako soubor následných kroků, kterými jednotlivci prochází, až dospějí k násilí. To znamená, že radikalizovaného jedince nelze deradikalizovat jednoduchým přerušením či otočením dopravníku, tj. něco mu vymazat a vrátit ho do jeho pre-radikálního stavu, což je nereálná a nebezpečná představa. Každý z nás je totiž výsledkem svých vlastních zkušeností, znalostí, logiky, ale i individualizovaného světového názoru. V tomto ohledu je zřejmé, že neexistuje žádný univerzální deradikalizační program či algoritmus, který by fungoval na všechny radikály a zaručil nám u všech úspěšnou deradikalizaci. Naopak deradikalizační programy a přístupy je potřebné přizpůsobit danému radikalizovanému jednotlivci, přičemž by měly být řízeny organicky než ideologicky nebo politicky a vždy by se měly zaměřovat na danou osobu, včetně její individuální a kolektivní identity. Jinak řečeno deradikalizace by měla být individualizovanou cestou, kterou radikál a jeho mentor podnikají společně ve vzájemné interakci.

Data a zkušenosti z uplatněných deradikalizačních programů z vybraných zemí Evropské unie potvrzují několik pravd, které zdůrazňují i mentoři radikalizovaných. Autor je shrnul do následujících tezí:

- a) neexistuje žádný univerzální přístup nebo algoritmus k deradikalizaci;
- b) radikalizovaní jednotlivci přijímají a odmítají intervence na základě svých vlastních osobních zájmů a zkušeností;
- c) ne každý radikál může být deradikalizován, někteří to ideologicky odmítají, pro druhé jsou rozhodující sociální vazby, neboť jejich teroristická organizace si přeje, aby zemřeli jako mučedníci;

d) pro úspěšnou deradikalizaci není důležité, zda se jedná o dobrovolný nebo povinný program, ale rozhodující je ochota radikála ke spolupráci a důvěra v mentora.

Navíc poznatky získané z belgického programu COPPRA umožnily formulovat určité faktory radikalizace, které se projevují v rámci vězeňského prostředí: vlastnictví propagačních materiálů, knihy a DVD; změna víry či vyznávaného náboženství a jeho praktikování; účast na uzavřených setkáních vězeňské komunity; glorifikace násilí či mučednické smrti; častější verbální násilí a útočná rétorika; sledování vybraných žánrů v TV a poslech násilné hudby; sociální izolace a stranění se rutinního vězeňského života; změna postojů k ostatním spoluvězňům; častější užívání radikální terminologie a slangových výrazů; změna vzhledu, oblékání, symboliky; specifické tetování; kázeňské přestupky (*COPPRA 2009: 20 – 25*).

Autor upozorňuje, že komplexní výčet indikátorů, vztahujících se k procesu radikalizace, není možné beze zbytku představit a ani to není účelné. Indikátory radikalizace jsou totiž vnějšími příznaky, ukazateli, které obsahují informace, které ve svém souhrnu určují, zda či do jaké míry je osoba radikalizována. Navíc tyto indikátory radikalizace jsou u každého vězně proměnlivé, ale spíše jsou prvotním impulsem pro pracovníky vězeňské služby, aby byl s danou osobou navázán individuální kontakt. Tím je vlastně zahájen proces deradikalizace, přičemž je nutné přijmout i dalších preventivní opatření z hlediska okolí vězně, včetně vězeňského personálu. Indikátory je potřebné hodnotit v celkovém kontextu. Projev či výskyt jednoho z indikátorů nemusí ještě představovat příznak radikalizačního procesu, přičemž nesprávné vyhodnocení indikátorů může mít opačný efekt a naopak zafungovat jako tzv. spouštěcí faktor, tj. akcelerátor radikalizačního procesu a zhatit samotnou deradikalizaci.

Úspěšné zachycení rizikových symptomů radikalizace u osob ve výkonu trestu odnětí svobody je tudíž možné pouze za předpokladu znalosti mechanismů a dynamiky radikalizačních procesů. Odborná intervence a proaktivní reakce pracovníků vězeňské služby a další relevantních složek na příznaky radikalizace ve vězeňském prostředí je klíčová. V tomto ohledu je možné zpochybnit notorickou známou tezi, že „*věznice jsou univerzitami teroru*“, protože mohou také poskytovat příležitost pro uvolnění, deradikalizaci, rehabilitaci a resocializaci. Promyšlený a individuálně zvolený přístup k jednotlivým radikálům ve věznicích může velmi napomoci k úspěchu těchto pozitivních procesů. Je potřebné si vyměňovat zkušenosti v řízení radikálů a teroristů v evropských věznicích a implementovat poznatky mezinárodní skupiny odborníků, jejichž znalosti poskytují tolik potřebnou analytickou hloubku a propracovanost k tomu, aby mohly věznice plnit tuto „novou“ roli v procesu nápravy a začleňování radikálů do společnosti, včetně získávání jejich nové identity. Ukazuje se, že problémy radikalizace ve vězeňském prostředí nelze řešit běžnými technikami řízení věznic a navíc ne vždy se v problematice radikalizace a deradikalizace orientují ti, kdo mají tyto věznice řídit. Propojení dobré vězeňské praxe s kreativními myšlenkami odborníků je tudíž nutností nejen v samotných věznicích, ale i při koncipování

efektivní protiradikalizační a protiteroristické politiky demokratického státu. To je cesta, která umožňuje chránit společnost a adekvátně reagovat na jednu z každodenních vážných bezpečnostních hrozeb.

Seznam literatury

- About RAN (2020): European Commission [online]. Brusel: Evropská unie [cit. 2021-01-22]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/networks/radicalisation_awareness_network/topics-and-working-groups_en.
- Approaches in the Netherlands, Sweden, Denmark and Germany, (2014). [online]. Londýn. [cit. 2021-03-22]. Dostupné také z: http://kriminalitetsforebygging.no/wp-content/uploads/2016/07/De-radicalisation_final.pdf.
- Baran, Z. (2005): Fighting the War of Ideas, in: Foreign Affairs, 84 (2005) 6.
- BBC (2020): Streatam Attack: Emergency Terror Law to End Early Prisoner Release. BBC, February 3, 2020.
- BBC (2019): London Bridge: Usman Khan Completed Untested Rehabilitation Scheme. December 4, 2019.
- Belgium to counter radicalisation of its prisons (2015). VRT News [online]. Brusel: VRT [cit. 2021-03-20]. Dostupné z: https://www.vrt.be/vrtnws/en/2015/01/12/belgium_to_counterradicalisation_ofitsprisons-1-2206372/.
- Case Study (2018): The Channel Program, UK Home Office, 13. 12. 2018.
- McCauley, C. – Moskaleiko, S. (2008): Mechanisms of Political Radicalization: Pathways Toward Terrorism. [online]. [cit. 2021-04-20]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1080/09546550802073367>.
- Collection of inspiring practices (2020): European Commission [online]. Brusel: Evropská unie [cit. 2021-01-22]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/networks/radicalisation_awareness_network/ran-best-practices_en.
- COPRA (2009): Manual for trainers, Published by: Federal Police, Belgium, 2009.
- Counter-Terrorism Implementation Task Force (2009): First Report of the Working Group on Radicalisation and Extremism that Lead to Terrorism. New York.
- Danics, Š. (2019): Informace o RAN EU a participaci PA ČR na RAN CZ. Bezpečnostní teorie a praxe [online]. 24 (3), 135-136 [cit. 2021-04-22]. Dostupné z: <https://veda.polac.cz/wp-content/uploads/2019/12/Informace-o-RAN-EU-a-participaci-PA-ČR-na-RAN-CZ.pdf>.
- Danish Intelligence Services (2009): See also COT, Radicalisation, Recruitment and the EU Counter-radicalisation Strategy (The Hague: COT, 17 November 2008).
- Danish Intelligence Services (2009): See also COT, Radicalisation, Recruitment and the EU Counter-radicalisation Strategy (The Hague: COT, 17 November 2008).
- Daňková, Š. (2006): RAF – Frakce Rudé armády. Tři generace teroristů. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Lidové noviny. ISBN 978-80-7106-0017.
- Denmark's deradicalisation efforts. (2011). Copenhagen. [online]. [cit. 2021-02-17]. Dostupné také z:

- <https://www.nyidanmark.dk/NR/rdonlyres/8A7278CB-EFAD-43CC-B6E4-EE81B8E13C6D/0/factsheetderadicalisation.pdf>.
- Developments in the Threat from Foreign Fighters from Denmark in Syria (2014): [online]. [cit. 2021-03-17]. Kodaň. Dostupné také z: https://www.pet.dk/English/CenterforTerrorAnalysisCTA/~/_/media/Engelsk/UK20140626TruslenfraudrejstepersonerfraDanmarktilSyrienENGversionFINALpdf.ashx.
- Dutch Intelligence and Security Service (2004): From Dawa to Jihad: The Various Threats from Radical Islam to the Democratic Legal Order (The Hague: AIVD, 2004).
- Fact Sheet. (2019). Desistance and Disengagement Program. UK Home Office, 2019.
- Jones, R. C. (2014): Are prisons really schools for terrorism? Challenging the rhetoric on prison radicalization., Punishment and Society. Australia: Australian National University, 16, 1.
- Kolektiv autorů (2021): Problematika extremismu a identifikace příznaků radikalizace v prostředí věznic ČR. Praha: PA ČR, 2021. 115 s. ISBN 978-80-7251-522-6.
- Neumann, P. (2017): Countering violent extremism and radicalisation that lead to terrorism: Ideas, recommendations, and good practices from the OSCE region. Organization for Security and Co-operation in Europe. September. <https://www.osce.org/chairmanship/346841?download=true>. Accessed 1 August 2018. s. 17.
- Young, H. F. - Zwenk, F. - Rooze, M. (2013): A review of the literature on radicalisation; and what it means for TERRA, May.
- European Counter-Radicalisation and De-radicalisation (2014): A Comparative Evaluation of Approaches in the Netherlands, Sweden, Denmark and Germany, 2014. [online] Londýn. [cit. 2021-02-27]. Dostupné také z: http://kriminalitetsforebygging.no/wp-content/uploads/2016/07/De-radicalisation_final.pdf.
- EXIT Hate Campaign (2016): [online]. Brusel. [cit. 2021-01-22]. Dostupné také z: https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/networks/radicalisation_awareness_network/ran-news/docs/ran_special_exit_hate_en.pdf.
- Expert Group (2008): Radicalisation Processes Leading to Acts of Terrorism: A Concise Report prepared by the European Commission's Expert Group on Violent Radicalisation.
- Expressions of Radicalization (2018): Expressions of Radicalization [online]. Oslo: Palgrave Macmillan. [cit. 2021-01-22]. ISBN 978-3-319-65566-6. Dostupné z: <https://www.palgrave.com/gp/book/9783319655659>.
- First Report of the Working Group on Radicalisation and Extremism that Lead to Terrorism (2008). Inventory of State Programmes, 2008. [online]. New York. [cit. 2021-01-22]. Dostupné také z: data.unhcr.org/syrianrefugees/download.php?id=10129.
- Homeland Security Institute (2006): Radicalisation: An Overview and Annotated Bibliography of Open-Source Literature. Final Report (Arlington:

- HSI, 2006), pp. 2 & 12; 'The term 'violent radicalisation' has been defined by the US Violent Radicalisation and Homegrown Terrorism Prevention Act of 2007 as the process of adopting or promoting an extremist belief system for the purpose of facilitating ideologically based violence to advance political, religious, or social change'. pdf. 2006. [online], [20. 01. 2021]. Dostupné z: <http://www.govtrack.us/congress/bills/110/hr1955/text> accessed, 24 October 2007.
- Moghaddam, F. (2005): The Staircase to Terrorism. A Psychological Exploration. *American Psychologist* [online], 2005, 60(2). [cit. 2021-03-29]. Dostupné z: <http://fathalimoghaddam.com/wp-content/uploads/2013/10/1256627851.pdf>.
- Neumann, P. (2010): Prisons and Terrorism. Radicalisation and De-radicalisation in 15 Countries. Abgerufen von radicalisation and Deradicalisation in 15 Countries. pdf. 2010. [online], [20. 04. 2021]. Dostupné z: <http://icsr.info/wp-content/uploads/2012/10/1277699166PrisonsandTerrorismR>.
- Pilner, J. (2013): Observable Indicators Of Possible Radicalisation. An Overview of the SAFIRE Project: A Scientific Approach to Finding Indicators and Responses to Radicalisation ISCA.
- Precht, T. (2007): Home grown terrorism and Islamist radicalisation in Europe. From conversion to terrorism. An assessment of the factors influencing violent Islamist extremism and suggestions for counter radicalisation measures Det. Research report funded by the Danish Ministry of Justice.
- Preventing Radicalisation to Terrorism and Violent Extremism (2019): Preventing Radicalisation to Terrorism and Violent Extremism [online] Brusel. [cit. 2021-03-29]. Dostupné také z: https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/networks/radicalisation_awareness_network/ran-best-practices/docs/ran_collection-approaches_and_practices_en.pdf.
- Radicalization Awareness Network. (2017). "Responses to returnees: Foreign terrorist fighters and their families." RAN MANUAL, 2017. [online]. [cit. 2021-03-05]. Dostupné na WWW: https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/ran_br_a4_m10_en.pdf.
- RAN Centre of Excellence (2020): RadarEurope [online]. Amsterdam: RadarEurope [cit. 2021-01-22]. Dostupné z: <https://www.radareurope.nl/themes/ran-coe/>.
- RAN YOUNG PLATFORM (2020): European Commission [online]. Brusel: Evropská unie [cit. 2021-01-22]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/networks/radicalisation_awareness_network/topics-and-working-groups/ran-young_en.
- Rehabilitating the Terrorists? (2010): Rehabilitating the Terrorists? Challenges in Assessing the Effectiveness of De-radicalization Programs, 2010. *Terrorism and Political Violence* [online]. 22(2). [cit. 2021-01-07]. Dostupné z: <http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/09546551003594748?needAccess=true>.

- Report on the Comparative Analysis of European Counter-Radicalisation (2019): Counter-Terrorist and De-Radicalisation Policies, 2019. [online] Varšava. [cit. 2021-02-07]. Dostupné také z: http://www.dareh2020.org/uploads/1/2/1/7/12176018/_reportcounterradicalisationpolicies_d3.2.pdf.
- Swedish Security Service (2009): Radikalisering och avradikalisering', 2009; see also, Magnus Ranstorp, Preventing Violent Radicalisation and Terrorism. The Case of Indonesia (Stockholm: Center for Asymmetric Threat Studies 2009).
- U. K. Home Office (2019): Individuals Referred to and Supported Through the Prevent Programme.
- U. K. Parliament (2020): Counter-Terrorism and Sentencing Bill, Explanatory Notes. July 22, 2020.
- Veldhuis, T. - Staun, J. (2009): Islamist Radicalisation: A Root Cause Model [online]. Netherlands Institute of International Relations Clingendael. (2009). [online], [cit. 23. 04. 2021]. Dostupné z: https://www.diis.dk/files/media/publications/import/islamist_radicalisation_veldhuis_and_staun.pdf.
- Vidino, L. – BRANDON, J. (2012): Countering Radicalization in Europe. [online] Londýn. [cit. 23. 04. 2021]. Dostupné také z: <https://icsr.info/wp-content/uploads/2012/12/ICSR-Report-Countering-Radicalization-in-Europe.pdf>.
- Weeks, D. (2020): The Impacts of Ending Early Release. douglasweeks.com, February 18, 2020.

Štefan Danics is an Associate Professor and the Head of Department of Security Studies, Faculty of Security Management, Police Academy in Prague, Czech Republic.
[e-mail: danics.stefan@polac.cz]

Studies

PRÍPAD DOMINIKA KOBULNICKÉHO THE CASE OF DOMINIK KOBULNICKÝ

Peter ŠADLÁK

Abstract: This study is focused on the case of Domink Kobulnický. The young Slovak from Šarišské Michaľany who was sentenced in 2019 to 6 and a half years in prison for threat to the general public and for propagandizing of groups which are violating human rights. Specifically, the Islamic State and the Caucasus Emirate. He appealed from this judgment and his sentence was changed to five years only for propagandizing of groups which are violating human rights.. Kobulnický admitted before the court that he planned a planned a terrorist attack on a bus station in Prešov in 2015. Because he missed the money for such an attack, he planned to use the money he earned in the Czech Republic to fulfill his idea. The study is focusing on the role which played internet and the personality of radical imam from Prague Samer Shehadeh. The attention is based on the judgment records, which are proving the role of internet as the key factor in radicalisation of Dominik Kobulnický some of them were made by Samer Shehadeh and we are also focusing on the role which Samer Shehadeh played in radicalisation of his brother, and the assistance he provided to his brother and two other Muslims who lived in Slovakia but were of Sudanese and Russian origin to go to fight in Syria for the Islamic state.

Keywords: *internet, mosque, Islamic State, Caucasus Emirate, explosives, Imam, Sharia*

1 Úvod

Domink Kobulnický je prvou osobou ktorá bola v Českej republike odsúdená za propagáciu hnutí smerujúcich k potláčaniu ľudských práv a slobôd v súvislosti s radikálnym islamizmom. Pochádza z východoslovenskej obce Šarišské Michaľany. Jeho rodina je silne nábožensky založená a pri prvom pohľade je nepravdepodobné že by z tohto prostredia mohol vzniknúť radikálny islamista. Napriek tomu už na strednej škole sledoval intenzívne džihadistickú propagandu na internete a stal sa moslimom. V roku 2015 zamýšľal uskutočniť teroristický útok na autobusovom nádraží v Prešove pomocou podomácky vyrobených výbušnín. Pyrotechnika bola jeho koníčkom a z materiálu ktorý bol u neho zaistený bolo možné

vyrobiť nebezpečnú výbušninu. Tieto materiály skladoval bez toho že by mal potrebné znalosti k tomu, ako bezpečne skladovať takýto materiál. Voči rozsudku sa odvolal a obvinenie z verejného ohrozenia bolo zrušené a trest mu bol skrátaný z pôvodných 6 a pol roka na päť rokov. Jeho radikálnu džihádisticko salafistickú orientáciu potvrdili počas súdneho pojednávania výpovede svedkov, či už šlo o moslimov z Hradca Králové alebo z Prahy, ktorý s ním prišli do kontaktu. Zásadnú úlohu v jeho radikalizácii zohrával internet. To dokazovala aj analýza facebookového profilu na ktorom sa nachádzali fotografie Islamského štátu a Kaukazského emirátu. Fotografie Kobulnického, vo vojenskom oblečení a s islamistickými nápismi na rôznych miestach v Čechách. Jeho radikálnu orientáciu naznačoval aj spôsob modlitby, ktorý chcel praktizovať v modlitebniach ktoré navštevoval, ktorý pravdepodobne odsledoval z internetu. Za svojho učiteľa označoval radikálneho pražského kazateľa Sámera Šehadeha, ktorý ale pred súdom poprel že by sa osobne poznali napriek tomu, že D. K. mal jeho osobné telefónne číslo. V tomto prípade je ale pravdepodobné, že sa nechal inšpirovať jeho videami na Youtube. Preto môžeme konštatovať, že internet bol hlavným zdrojom jeho znalostí o islame a jeho radikalizácie.

2 Metodika práce

Autor predstavuje prípad Dominika Kobulnického ako ukážku radikalizovaného mladého muža, ktorý konvertoval na islam a podľahol radikálnej džihádistickej propagande. V práci sa zameriava na úlohu internetu a osoby radikálneho pražského imáma Sámera Šehadeha. Na základe súdnych spisov z procesov s Dominikom Kobulnickým a Sámerom Šehadehom analyzuje význam vplyvu džihádistickej propagandy a Sámera Šehadeha na osobu Dominika Kobulnického.

3 Prípad Dominika Kobulnického

Radikalizácia Dominika Kobulnického alias Abdul Rahmana je príkladom toho ako sa z mladého príslušníka väčšinového národa môže stať islamský radikál, ktorý bol obvinený z plánovania teroristického činu na území Českej republiky.

Obvinenie z prípravy teroristického útoku sa opieralo o nález 4042 gramov výbušnín v Kobulnického izbe a jeho podporu džihádizmu a Islamského štátu, ktoré propagoval na svojom facebookovom účte. Výbušné látky ktoré Kobulnický skladoval pochádzali z rôznej zábavnej pyrotechniky, tvrdil že sú určené na oslavu Silvestra. Každý rok si mal takýmto spôsobom zaobstarať potrebné množstvo výbušnín pretože to bolo finančne výhodnejšie. Tieto chemikálie miešal bez toho že by mal k tomu odbornú spôsobilosť, toto praktizoval aj doma na Slovensku. Návod v akých pomeroch majú byť tieto látky miešané si našiel na internete. Bol si vedomý toho, že z týchto látok môže vyrobiť výbušninu schopnú ohroziť život alebo majetok ľudí. Všetky látky si zaobstarával legálne. Okrem spomínaných viac

ako štyroch kilogramov výbušnín bolo u neho objavených 191 gramov pyrotechnických zloží⁶ a ďalších kilogramov zabalenej zábavnej pyrotechniky. Pred súdom sa priznal že s týmito látkami manipuloval na základe návodov ktoré našiel na internete, vedel že sa majú skladovať na suchom a tmavom mieste, ale že nemá odbornú spôsobilosť na manipuláciu s pyrotechnickými a chemickými látkami. Dvadsať druhov chemikálií ktoré sa u neho pri zatknutí našli odôvodnil tým že chcel vyrábať dymovnice. Pri zatknutí sa u neho nenašli žiadne tlakové hrnce či kovové predmety. Výbušniny si takýmto spôsobom zhotovoval v mieste svojho bydliska. Látky prenášal improvizovane v rôznych vreckách a nádobách napriek tomu, že si bol vedomý, že to nezodpovedá bezpečnostným predpisom. Vedel, že z chemikálií ktoré má k dispozícii môže zostrojiť výbušninu, ktorá by mohla vážne poškodiť majetok, alebo ohroziť život. Jeho znalosti o výrobe a uskladnení výbušnín sa neopierali o nijakú získanú odbornú spôsobilosť. Neovládal zákony o manipulácii, uskladnení a výrobe výbušnín. Neovládal ani požiarne zákon. Neodborným skladovaním chemikálií v bytovom dome teda mohlo dôjsť k ich vznieteniu alebo výbuchu. Teda nemal žiadnu odbornú spôsobilosť, neabsolvoval žiadne odborné školenie ani kurz o skladovaní, uchovávaní a zaobchádzaní s chemikáliami. Vzhľadom na to, že moslimovia neoslavujú Silvester, predstavoval tento nález pre vyšetrovateľa dôkaz o tom, že obvinený pripravuje teroristický čin. Pyrotechnické skúšky potvrdili, že s ich pomocou je možné vytvoriť výbušninu. V prípade, že by súčasťou tejto výbušniny boli rôzne kovové predmety, mohla zasiahnuť cieľ v okolí 173 metrov od výbuchu. Súd ale vzal do úvahy fakt, že Kobulnický už v minulosti svojpomocne vyrábala zábavnú pyrotechniku a potrebné chemikálie zakúpil legálne. Vyrábanie vlastnej zábavnej pyrotechniky považoval za druh koníčka. K tomuto záveru dospel súd napriek tomu tvrdeniu prokurátora, že obvinený pred svojím zadržaním zisťoval ako vyrobiť nástražný výbušný systém. V jeho prospech nehovorilo ani to, že v počítači mal stiahnuté propagandistické videá Islamského štátu ktoré obsahovali popravy, boje, propagačné materiály, fotografie, video materiály. V jeho počítači bola uložená aj bakalárska práca s návodom na výrobu výbušniny a aj návod ako si vyrobiť vestu s výbušninami a ako si takúto vestu pripevniť na telo. Pred súdom tvrdil, že videám Islamského štátu o výrobe výbušnín, alebo videu o výrobe a použití vesty s výbušninou nerozumel, pretože boli v anglickom a nemeckom jazyku. O bakalárskej práci s názvom „Potenciál zneužitia výrobku civilní pyrotechniky“ tvrdil, že ju nečítal a že do počítača sa mu stiahla automaticky počas vyhľadávania informácií o výrobe pyrotechniky. Inštruktážne videá s návodmi si mal sťahovať kvôli hudbe a zmažal ich. Napriek tomu, že polícia potvrdila že 90% spomínaného obsahu bolo stále v jeho počítači. Prítomnosť návodov na výrobu výbušnín nebola vyhodnotená teda ako jednoznačný dôkaz, ktorý by potvrdzoval, že obvinený sa pripravuje na vykonanie

---

⁶ sú mechanické zmesi horľavín, oxidličovadiel, spojív a ďalších prídavných látok, ktorými sa chemickou premenou vo forme rýchleho horenia vyvolávajú svetelné, zvukové, dymové, tepelné, tlakové a pohybové účinky.

teroristického činu. Súd to odôvodnil tým, že mohli slúžiť k tomu aby sa zdokonalil vo výrobe zábavnej pyrotechniky. K vlastníctvu troch časovačov uviedol, že si ich zadovážil v dobe keď chcel pripraviť bombový útok na Slovensku, jeden z nich dal matke a zostávajúce dva chcel predať. A ani jeho videá v ktorých sa prechádzal po pražskom meste a okoloidúcich označoval arabským termínom kuffar-neveriaci. V jeho počítači boli aj informácie o sedemdesiatich siedmich pannách ktoré v raji pripadnú za odmenu mučeníkovi. Jeho záujem o posmrtný život bol intenzívny, dokonca sa pred vlastnou matkou vyjadril, že tento život mu je ľahostajný a žije pre posmrtný život. To že si nahrával videá na ktorých je zachytený pri odpaľovaní výbušnín oblečený ako džihádista a zároveň pri tom prednášal slová ako Alah akbar považoval za normálne a mal pri tom dobrý pocit. Rovnako tak nevidel nič šokujúce ani na tom, že sa natočil vo vojenskom oblečení ako sa prechádza po miestnosti a mieri na kameru. Nedával to vôbec do súvislosti s videami Islamského štátu, ktoré sledoval. Na jednej z fotografií ktorú polícia našla na jeho FCB profile bola aj mačka s urezanou hlavou, čo malo symbolizovať popravu zajatcov bojovníkmi Islamského štátu. Vďaka bohu som od toho už upustil. „Mal som dosť zlé myslenie, vražedné. Bol som taký uzatvorený do seba a jednoducho som chcel urobiť niečo veľké, ako Islamský štát.“ Krpáč (2019).

Napriek tomuto výroku pred súdom vôbec netajil, že stále zväzda vnútorný boj s tým, aby sa nepriklonil k zlému islamu a je vystavený zväzdanu satana. To že nosiť neustále vojenské oblečenie nie je úplne normálne si uvedomil až keď ho zatkla polícia. Ale už by nebol schopný atentátu. S prípravou teroristického útoku v Prešove teda začal ešte ako stredoškólak. Zdrojom jeho informácií o islame bol už v tomto období internet. Na internete počúval islamistické náboženské piesne -našídý⁷ a sledoval propagandistické videá džihádistov. Na Kobulnického osobnosti je zaujímavé to, že ide o mladého muža, ktorý pochádza z konzervatívnej slovenskej katolíckej rodiny. Na prvý pohľad je preto jeho radikalizácia ťažko pochopiteľná, ale pri bližšom skúmaní sa nejedná o ojedinelý prípad mladého horlivého konvertitu zlákaného radikálnou verziou islamu, ktorú môže záujemca nájsť na internete alebo u radikálnych kazateľov. Nie je to až také prekvapivé, mladí radikálni moslimovia sa často vymedzujú voči svojim rodičom práve tým, ako horlivo praktizujú svoju novoobjavenú religiozitu. Toto platí aj u konvertitov, ktorí sa vydali v rozpore s tradíciou svojich rodičov na „správnu cestu“ Aladin El-Mafaalani (2014).

Podľa jeho vlastnej výpovede sa ale o kresťanstvo nikdy nezaujímal. Svedkovia pri súde ho popisovali ako introverta, rád chodil do prírody, nebol spoločenský, nechodil na diskotéky. Jeho brat tvrdil, že po tom ako prestúpil na islam začal odsudzovať radikálov. Zhotovovanie pyrotechniky bol podľa vzoru Islamského štátu. K tejto rituálnej poprave zvierat sa priznal,

---

⁷ V konzervatívnom islame je zakázaná hudba ako prostriedok zábavy. Je povolená len za náboženskými účelmi vo forme mužského spevu bez hudobných nástrojov a zaoberá sa náboženskými témami.

nepopieral že ho k tomu inšpirovali videá ktoré sledoval na internete, ale týmto činom sa chcel vyventilovať zo svojich vlastných psychických problémov a mal pri tom dobrý pocit. Podľa tvrdení polície získaval na internete informácie o tom ako sa pred smrťou cíti budúci mučeník. Pred súdom nepoprel svoj obdiv k vojenským výkonom Islamského štátu. Ale zároveň prejavil ľútosť nad svojimi činmi obhajoval sa tým, že všetko čo uverejnil na Facebooku malo iba náboženský význam. Pred súdom sa priznal k tomu, že v roku 2015 chcel uskutočniť teroristický útok v Prešove. Podľa jeho vlastných slov: „Váženy súd, chcem, aby zvíťazila pravda a spravodlivosť. Nechcem sa ľutovať, ale to, čo mi je kladené za vinu, úplne a jednoznačne odmietam. Nie som žiaden vrah ani samovrah, také obvinenie ma hlboko uráža. Takého zvráteného, odporného činu by som nebol schopný. V minulosti som mal také plány a úmysly, v dobe, keď som ešte vyznával zlý islam.

Pyrotechnika bola podľa všetkých svedkov jeho koníček. Svedkovia potvrdili že o konflikt v Iraku sa začal zaujímať na strednej škole, zaujímal sa aj o Kaukazský emirát a Islamský štát a v tomto období obdivoval aj vodcu Islamského štátu Abu Bakr al Bagdádího. Po prestupe na islam nebol agresívny. Tvrdil, že radikáli zradzujú svoju vieru. Údajne mu to mal vysvetliť jeden imám. Byť pravým moslimom znamenalo dodržiavať sviatky, navštevovať mešitu a pravidelne sa modliť. Na islam konvertoval prostredníctvom internetu. Pri modlitbách v Hradci Králové používal arabský spôsob modlitby. Pred súdom tvrdil, že sa chce držať dobrého islamu a pyrotechniku už prestal vyrábať. Je si plne vedomý významu zdvihnutého ukazováku ale tento symbol používa pri modlitbe. Vlajky ktoré zverejňoval chápal ako islamské. Nevedel, že sa jedná o symboly Islamského štátu a Kaukazského emirátu. Je si vedomý toho, že sú to teroristické organizácie. Ani prsteň ktorý nosí nepovažuje za symbol Islamského štátu. Nosí ho pretože sa mu páči a nemá v úmysle propagovať Islamský štát. Jeden zo svedkov tvrdil, že mal vlajku Islamského štátu čo Dominik Kobulnický poprel. Podľa jeho vlastných slov majú bojovníci Islamského štátu vymyté mozgy, ale zároveň tvrdí, že podľa koránu majú ľudia na ktorých sa útočí právo brániť sa. Videá s popravami sledoval, pretože chcel vedieť ako prebiehajú. Podľa výpovedí svedkov sa snažil získať noviny Islamského štátu. Pravidelne sledoval internetové videá tejto organizácie. Videá Islamského štátu sledoval, pretože sa zaujíma o boje. Spomínané videá obsahujú popravu troch zajatcov podrezaním, výcvik detí zo zbraňami a bojové akcie, vyzývanie k džihádu a výzvy k teroristickým útokom, zábery príprav nových teroristických útokov s použitím automobilov, nožov, strelných zbraní, výbušnín. Robil tak napriek tomu, že ho v mešite upozornili aby sa na tieto videá neďíval. Na internete mal poslúchať kázania ktoré vyzývali k násiliu, boju a vraždám, opakovane zdôrazňoval, že tieto videá pozeral hlavne kvôli oblečeniu, bojovým scénam a spôsobu boja.

Podľa neho boli za násilie v Sýrii zodpovedné USA a EU, ktoré tam majú svojich vojakov. Zastával názor, že v Európe zomiera oveľa menej ľudí pri násilných útokoch ako v Sýrii. Čo sa týka jedného z časovačov ktorý mal dať jeho matke. Tá tvrdila, že žiadny časovač neodstala. Jeden zo svedkov

Arika Ozgur sa mu podľa svojej výpovede snažil vysvetliť, že videá ktoré sleduje na internete nie sú správne. Arik Ozgur potvrdil, že Dominik K. sa mu zdôveril o tom, že rád poslúcha nejakého imáma z Mediny. Nikdy ale nespomínal že by chcel ísť priamo bojovať do Sýrie. Moslimská komunita z Hradca Králové mu vybavila štúdium v tureckej modlitebni v Prahe práve preto, aby sa tu učil pravý islam nezaťažený extrémizmom. Neskôr sa mohol ďalej vzdelávať v Istambule. Pri návšteve Prahy sa dozvedel, že sa stretá z niekým z Kuvajtu. S tým, že chodí do mešity na Čiernom moste. Okrem toho podľa Arika Ozgurna navštevoval aj Kuvajtskú mešitu. Varovali ho pred návštevou tejto mešity, ktorú navštevujú hlavne Arabi pretože podľa nich vzišla väčšina extrémistov práve spomedzi wahábistov. Jeho štúdium v tureckej mešite v Prahe skončilo po troch mesiacoch. Aj tu podľa svedkov pôsobil placho. Tvrdil, že islam je jediné pravé náboženstvo ktoré treba všade šíriť.

Videá s džihádistickou tematikou sledoval na stránke Jihadology.com. K myšlienkam na uskutočnenie tohto činu ho viedlo sledovanie videí Islamského štátu a jeho zlý psychický stav. O islam sa zaujímal od základnej školy, na internete počúval islamistické náboženské piesne -našidy⁸ a sledoval propagandistické videá džihádistov a práve to čo videl na internete v podaní Islamského štátu považoval za pravý islam. V minulosti chcel bojovať za Islamský štát, ak by mu niekto pomohol s odchodom do Sýrie, šiel by. Na internete sa naučil aj modliť. Útok ktorý plánoval vykonať v Prešove mal byť prevedený 15.10. 2015. Inšpiráciou k vykonaniu tohto činu bol pre neho útok počas Bostonského maratónu. Tento dátum bol zvolený úplne náhodne. Miestom útoku malo byť vlakové alebo autobusové nástupište. Uskutočniť sa mal pomocou bomby zostrojenej z tlakového hrnca v ktorom mala byť umiestnená trhavina s kľincami. V tomto období sa zaujímal iba o organizácie Al-Káida, Islámský štát, Jabhat an-Nusrah. Bol si síce vedomý toho že páchajú teroristické činy, ale ich boj obdivoval a považoval ho za správny a spravodlivý. Oficiálne konvertoval k islamu až v roku 2015 keď navštevoval mešitu v Hradci Králové. Tu si chcel zaobstarať finančné prostriedky potrebné na uskutočnenie teroristického útoku. Postupne si zaobstaral tlakový hrniec, časovače. Návod na výrobu bomby našiel na internete. Túžil zomrieť rukou niekoho iného. Po príchode do Hradca Králové dostal prvý krát náboženské vzdelanie a uvedomil si, že väčšina moslimov vyznáva umiernený islam a títo moslimovia terorizmus odsudzujú. Tu sa následne podľa vlastnej výpovede dobrovoľne vzdal svojho plánu na uskutočnenie teroristického útoku. Kubalík sa k tomu, že sa stal moslimom priznal svojej rodine v roku 2015. Podľa jeho priznania, podobne ako v iných prípadoch, zohral v úlohe jeho konverzie významnú úlohu internet. Zmenil si meno na Abdul Rahman- služobník milosrdného a začal sa modliť päťkrát denne. Dokonca sa počas vianočných sviatkov nezúčastnil tradičnej večere

---

⁸ V konzervatívnom islame je zakázaná hudba ako prostriedok zábavy. Je povolená len za náboženskými účelmi vo forme mužského spevu bez hudobných nástrojov a zaoberá sa náboženskými témami.

aj keď pre rodinných príslušníkov nakúpil darčeky. V mešite na seba upútal náboženským zápalom typickým pre čerstvých konvertitov. Pretože miestna mešita nemala svojho imáma a moslimovia ktorí ju navštevovali videli Dominikov náboženský zápal a snahu prehlbovať svoje vedomosti o islame, odporučili mu študovať islam u imáma v Prahe. Toto odporúčenie zobral Dominik vážne a odsťahoval sa do Prahy kde si našiel aj novú prácu. Začal navštevovať tureckú modlitebňu na Pivovarníckej ulici, ktorú mu odporučili moslimovia v Hradci. Táto mu bola odporučená práve preto, že ju navštevujú prevažne Turci, ktorí sa neprikláňajú k wahhábistickej verzii islamu tak ako Arabi ktorí navštevujú hlavne mešitu na Čiernom Moste. Tu sa začal oboznamovať s koránom. Tu sa učil dva mesiace aj turecký jazyk. Čo sa týka ovládania arabského jazyka, ovláda len niektoré základné frázy. Naučil sa čítať Korán a náboženské texty. Podobne ako v Hradci Králové mu nevyhovoval spôsob modlitby. Napr. poloha nôh a rúk pri modlitbe. Miestny mu vytýkali jeho spôsob modlitby, ktorý bol odlišný od tureckého. Rovnako tak im vadilo jeho vojenské oblečenie, ktoré pripomínalo oblečenie bojovníkov Islamského štátu. Týmto spôsobom sa podľa vlastnej výpovede začal obliekať až po svojom príchode do Prahy. Tento spôsob obliekania sa stal súčasťou jeho identity napriek tomu, že nechcel páchať násilné činy. Tým že sa obliekal ako džihádista nechcel nikoho provokovať. Postupne sa ale v jeho správaní začali objavovať znepokojujúce znaky. Síce nepoľavoval zo svojho náboženského zápalu, ale začal vynechávať piatkové modlitby a prestal vypracovávať úlohy ktoré mu dával miestny imám. Svoje absencie na piatkových modlitbách odôvodňoval tým, že sa chodí modliť do inej mešity a začal hovoriť o imámovi, ktorého kázne sú v češtine na internete. Imám Eglenceoglu R, ktorý ho mal učiť, vo svojej výpovedi potvrdil, že sa vytrvalo modlil arabským spôsobom rovnakým ako vo svojom videu odporúča Samer Shehadeh, a že keď začal do modlitebne chodiť vo vojenskom upozornil ho, že vyzerá ako ľudia z Islamského štátu. Dominik K. mu na to odpovedal, že nie je ako teroristi z IS. Podľa imáma mal veriacich na Pivovarníckej ulici upozorniť, že sa modlia zlým spôsobom. Dotyčný imám si bol vedomý aj toho, že konvertoval prostredníctvom internetu. V tureckej modlitebni mu nakoniec začali vytýkať spôsob modlitby, ktorý vychádzal z arabského spôsobu a nebol totožný s tým ako ho učili modliť sa. Vzájomnú spoluprácu nakoniec ukončili, pretože ich neposlúchal v spôsobe modlenia a neučil sa turecký jazyk. Podľa vyjadrení svedkov pred súdom označoval iný ako ním uznávaný spôsob modlitby výrazom Bid'ah⁹. Ukázalo sa, že začal navštevovať spomínanú mešitu na Čiernom moste. Napriek tomu, že bol upozornený, že tu kážu radikálny islam. Abdul Rahman, alias Dominik Kobulnický si ale neuvedomoval rozdiely medzi jednotlivými mešitami. A práve tu spoznal osobne imáma Sámra Šehadeha. To že sledoval videá tohto kazateľa potvrdil aj ďalší svedok Bakir B, ktorý potvrdil aj jeho príklon k wahhábizmu. Príklon D.K. k salafizmu a wahhábizmu potvrdil aj svedok Kristian D, ktorý potvrdil, že si všimol umiestnených vlajok na Facebooku a aj jeho spôsob

---

⁹ Termín ktorým Salafisti označujú nedovolenú náboženskú novotu.

obliekaha a modlenia zodpovedá salafistickému spôsobu, že je salafista. Upozorňoval ho aj na to, že tieto vlajky sú vlajky teroristických organizácií.

Sámer Shehadeh má síce libanonskú matku a palestínskeho otca, ale narodil sa podobne ako jeho dvaja bratia Omar a Abdul v Čechách, preto hovorí plynule česky. Zúčastnil sa na piatich jeho prednáškach. Označoval ho za svojho učiteľa a má v neho dôveru. Na svojich prednáškach mal Shehadeh kritizovať teroristov a nikdy sa nevyjadroval o islame v radikálnom zmysle. Dominik Koblunický vedel že S.S bol sledovaný kvôli podozreniam z radikálneho islamu. Sám nevie rozlíšiť rozdiely medzi jednotlivými mešitami a modlitebňami v Prahe a Hradci Králové ktoré navštevoval. V súčasnosti vyznáva šafijovskej¹⁰ školu islamu. Pokúsil sa presvedčiť jedného zo svojich priateľov aby konvertoval na islam. Shehadeh mal paradoxne napriek svojmu pôvodu na rozdiel od Koblunického sekulárnu výchovu. Jeho otec sa po rozvoze odsťahoval do Jordánska, kde ho mladý Shehadeh navštevoval. Počas týchto návštev sa začal zoznamovať s islamom, čo viedlo k tomu, že nakoniec vyštudoval islamské právo na univerzite v Medine. Od roku 2010 s finančnou podporou Saudskoarabského veľvyslanectva pôsobil v Čechách. Zaujímavým faktom je, že tvrdenie imáma Badera Eknaifitha z pražského muslimského centra Alfirdaus, nikdy nebol oficiálne zvolený za pražského imáma a imámom sa začal označovať sám. Videá Sámera Shehadeha sú stále voľne dostupné na internete. Mnohé z nich sú dostupné na kanáli Nadácia Muslimov. Čo sa týka správneho spôsobu modlitby na ktorý upozorňoval Koblunický sú na Youtube dve videá v ktorých Sámer Shehadeh vysvetľuje správny postup pri modlitbe. Video s podobným obsahom sa v arabčine, ale samozrejme so slovenskými titulkami nachádza aj na kanáli IslamOnlineSK. V tomto videu môže veriaci sledovať detailnú inštrukciu správneho postupu pri modlitbe. Rozdiely ako napríklad ruky spustené pri modlitbe, na ktoré Dominik upozorňoval vychádzali z toho, že navštevoval tureckú modlitebňu a zdroje ktoré čerpal odkazovali práve na arabský spôsob modlitby.

Symbyoly Islamského štátu a Kaukazského emirátu mal zverejnené na svojom verejne prístupnom profile na FCB. Jeho profilová fotka obsahovala v pozadí zástavu džihádistov. Bola umiestnená do metra. Ďalej sa na jeho profile nachádzali obrázky moslimských jazdcov s čiernymi zástavami so šahádou¹¹. Vlajky mali v hornom rohu znázornený meč, symbol Kaukazského emirátu. Pred súdom tvrdil, že si myslel že ide o zábery z nejakého filmu, vedel síce čo znamená nápis na vlajke, ale nevedel že ide o symbol Kaukazského emirátu.

Obhajoval sa tým, že rovnaký nápis má na vlajke aj Saudská Arábia, len s tým rozdielom, že vlajka je zelená. Ďalšie fotografie ho znázorňovali v metre so symbolmi Kaukazského emirátu na hrudi. Ďalší symbol, ktorý sa na jeho profile nachádzal bol pečatný prsteň proroka Mohameda. S nápisom Boh, Posol, Mohamed. Vedel že tento nápis sa nachádza na vlajke

---

¹⁰ Sunitský smer islamu. Rozšírený vo východnej Afrike.

¹¹ Vyznaním viery

islamského štátu, že ho na svojich členkách majú aj džihádisti. Ale používanie týchto symbolov chápal ako vyjadrenie moslimskej viery. V tomto prípade ide o symbol Islamského štátu. Kobulnický mal na Facebooku aj fotky so zdvihnutým ukazovákom. Pred súdom priznal, že pozná symboliku zdvihnutého prstu. Takéto fotky ma urobené pred vlakovým nádražím v Pardubiciach, alebo pod mapou Slovenska. Tento symbol je vyjadrením náuky o tauhíde¹². Ale v Európe je tento „pozdrav“ medzi verejnosťou vnímaný ako symbol Islamského štátu. Pretože je často používaný prívržencami tejto organizácie. Svojmu priateľovi Markovi M. sa mal zdôveriť so svojím obdivom k Islamskému štátu. Poznal meno jeho vodcu Abu Bakra, vedel čo znamenajú nápisy na vlajkách, Sýrskeho prezidenta Asada označoval za tyrana. Tieto radikálne názory mal mať na strednej škole. V súčasnosti síce stále pozerá videá s podobným obsahom, ale robí to preto, že ho fascinuje vojenská problematika. Tvrdil, že podobné videá nikdy nešíril. Aj keď svedkovia dosvedčili, že im takéto videá púšťal. Nikdy nevlastnil vlajku Islamského štátu. V minulosti chcel ísť bojovať na územia kontrolované Islamským štátom, ale teraz už nemá záujem. Zároveň ale potvrdil, že sa nikdy nechce stať mučeníkom. Tieto videá mal obdivovať kvôli ich kvalitnému spracovaniu. Čo sa týka jeho vzťahu k možnosti uplatnenia práva šaría. Vyjadroval sa o ňom pozitívne. Potvrdil že s ním nie je oboznámený, ale vie že sa uplatňuje v Saudskej Arábii a v Iráne. Súhlasí s tým, že ženy by na verejnosti mali chodiť zahalené. Nevie ani akým spôsobom sa uplatňuje. Napriek tomu, že ho nepozná si myslí, že by bolo lepšie keby toto právo platilo v Českej republike. Priznal sa aj k tomu, že v minulosti túžil byť mučeníkom, ale že v súčasnosti nevidí zmysel v tom, že by sa zo svojich hriechov mohol vykúpiť spáchaním násilného činu, pretože zabitím iných ľudí sa človek dostane do pekla. O obsahu jeho facebookovej stránky boli upozornení aj organizátori konferencie Spoločne proti terorizmu, ktorej sa chcel v januári toho istého roku zúčastniť. K zhotovovaniu fotografií, ktoré si robil a zverejňoval na internete ho inšpirovali podobné fotky bojovníkov zo Sýrie a Iraku. Robil tak napriek tomu, že moslimovia s ktorými bol v kontakte ho upozorňovali, že sa chová ako terorista. Túto konferenciu organizoval Kuvajťan Bader Eknaifith. Organizátori boli upozornení, že Kobulnický má na svojom facebookovom profile fotku s britským radikálom Anjemom Choudarym¹³ s nápisom: „ Táto zem bude naša. A nebude môcť byť pre všetkých“

Obrázok 1 Obrázok s Anjemom Choudarym z Facebooku Dominika Kobulnického

---

¹² Zásada božej zvrchovanosti.

¹³ Britský Islamista. V roku 2016 bol odsúdený na 5 a pol roka väzenia za podporu Islamského štátu. Prepustený na slobodu v roku 2018.

Zdroj: (Morvay, P. 2019)

Tento nápis, podľa vlastných tvrdení pred súdom, aj s jeho autorom umiestnil na facebook, aby videl ako budú ľudia reagovať na takýto obrázok. To, o koho na obrázku ide zistil až keď sa v správach dozvedel o jeho zatknutí. Na internete navštevoval stránky prominentných Salafistov . Dr. Bilala Philipse, Dr. Zakira Naika, a Pierra Vogela. Znova tvrdil, že nevedel že sú to salafisti a ospravedlňoval sa za to, ako vystupoval na sociálnych sieťach.

Tieto skutočnosti organizátorov konferencie znepokojili natoľko, že bol z účasti na pripravovanej konferencii vylúčený. Okrem toho bolo súčasťou jeho profilu aj heslo „Islam will dominate the world“. Islam ovládne svet, čo je heslo moslimov snažiacich sa o zavedenie univerzálneho islamského poriadku. Odôvodňoval to tým, že počet moslimov rastie a jednoducho sa to môže stať. Internet obsahuje aj videá na ktorých sa modlí oblečený v maskáčoch s moslimskými modlitebnými gorálkami, zdvíha pri tom ukazovák a na prste mal pečatný prsteň Mohameda s nápisom „Allāh Rasūl Muḥammad“¹⁴, tento prsteň sa považuje za jeden zo symbolov Islamského štátu. 8. 9. 2017 sa v pražskom metre vrazil oblečený ako bojovník Islamského štátu so spomínaným pečatným prsteňom, čím verejne šíril ideológiu a symboliku teroristických organizácií Islamského štátu a Kaukazského emirátu. Pred súdom tvrdil, že si neuvedomoval skutočnosť, že vlajky ktoré umiestňuje na internet používajú teroristické organizácie, ale zároveň vedel ako vyzerá vlajka Islamského štátu. Vedel aj to, že Islamský štát, Kaukazský emirát a Taliban sú teroristické organizácie. Čiernu vlajku s bielym nápisom v Arabčine považoval za islamskú vlajku. Čo sa týka zástavy Kaukazského emirátu tvrdil, že ju na internete zverejnil bez toho aby si to uvedomil a nápis na nej považoval za čisto islamský. Vlajky na internete umiestňoval pretože sa mu páčili a nikto ho nepoučil o tom čo symbolizujú. Podľa jeho vlastných tvrdení nemá úmysel vykonať teroristický čin na území Českej republiky a ani sa zúčastniť nejakej teroristickej akcie. Na islame ho mala osloviť jeho rozmanitosť, vzťah veriacich k bohu a náboženská prax. Nedokázal sa stotožniť ani s myšlienkou mučeníckej smrti. Svoju neznalosť neustále odôvodňoval tým, že nie je dostatočne nábožensky vzdelaný a kombinácia náboženských symbolov a vojenského oblečenia sa mu páčila. Čím sa dopustil propagácie hnutí, ktorých cieľom je potlačanie práv a slobôd človeka pomocou internetu. Na základe uvedených skutočností súd vymeral Koblunickému v roku 2019 šesť a pol ročný trest za všeobecné ohrozenie a propagáciu hnutí smerujúcich k potlačeniu práv a slobôd človeka, konkrétne

¹⁴ Boh, posol, Muhammad.

propagácie Islamského štátu a Kaukazského emirátu. V roku 2020 zrušil odvolací súd jeho obvinenie zo všeobecného ohrozenia a trest mu bol zmenený na päť rokov za propagáciu teroristického hnutia.

Obvinenie zo všeobecného ohrozenia bolo zrušené na základe toho že len 5 % zo skladovaných chemikálií bolo vhodných na výrobu nástražných výbušných systémov, súd nepotvrdil ani obvinenie zo všeobecného ohrozenia ktoré by vyplývalo z nedbalého zaobchádzania s výbušnami. Stalo sa tak napriek tomu, že v jeho počítači sa objavil návod na úpravu zábavnej pyrotechniky ktorý pochádzal od Islamského štátu.

Významnú úlohu v radikalizácii Dominika Koblunického zohral samozvaný pražský imám Sámér Šehadeh, ktorý ale pred súdom odmietol, že by bol jeho učiteľom. Boli to hlavne jeho kázne a prednášky, ktoré mohol v češtine sledovať na internete alebo počúvať v mešite. Sámér Šehadeh potvrdil, že ho stretol niekoľko krát v mešite, ale považoval ho za agenta BIS. Okrem iného ho nechcel učiť lebo na neho pôsobil arogante. O videách radikálov s ním nehovoril. K naším, ktoré Koblunický s obľubou počúval sa pred ním vyjadril, že z jeho hľadiska väčšina z nich nespĺňa náboženské podmienky. Mal sa s ním stretávať väčšinou v širšom okruhu ľudí a prehovoril s ním iba pár viet. Napriek tomu mu dal svoje telefónne číslo. Shehadehom pred súdom deklarovaná údajná opatrnosť z kontaktu s Koblunickým mala svoje opodstatnenie, pretože do pozornosti českých bezpečnostných orgánov sa dostal po tom, ako v roku 2016 vyzval českých moslimov k tomu, aby sa nezúčastnili spoločnej bohoslužby moslimov a kresťanov, ktorá mala byť súčasťou protiteroristického happeningu. Účasť na spoločnej bohoslužbe s kresťanmi označil ako veľký hriech. Shehadeh v tom istom roku pomohol svojmu bratovi Omarovi a jeho manželke Fatime Hudekovej vycestovať do Sýrie, kde sa pripojili k organizácii An-Nusra, neskôr známej ako Džabhat Fatah aš-Šám (Fronta dobytia Sýrie). Po tom ako bol obvinený z účasti na teroristickej skupine opustil v roku 2017 Čechy. Zatknutý bol v novembri 2018 v Jordánsku a od tohto momentu zotrúva vo väzení. Sámér Šehadeh ale pred súdom vyhlasoval, že neuznáva Sýrsku vládu a organizáciu An-Nusra preto nepovažuje za teroristickú skupinu. Pred súdom tvrdil, že je súdený pre svoju ideológiu. Podľa jeho vlastného vyjadrenia pred súdom mu šlo iba o boj s režimom, ktorý sa dopúšťa genocídy. „Na to, čo jsem udělal, jsem patřičně hrdý. Nelituji toho,“ iRozhlas: (2020). Zároveň prehlásil, že rozhodnutie českého súdu nerešpektuje pretože uznáva iba moslimské právo.

Shehadehov vplyv na Dominika Koblunického sa prejavil aj v roku 2016 keď zomrel jeho mladší brat. Telefonicky ho žiadal o radu akým spôsobom sa má zachovať. Imám mu odporučil nezúčastniť sa kresťanského obradu, ktorý prebieha pred samotným pohrebom. Z týchto dní ktoré trávil s rodinou viedol so svojím otcom a bratom rozhovory o svojom novom náboženstve. V rozhovoroch vyjadril svoje presvedčenie o nadržanosti islamu nad kresťanstvom a o jeho budúcom triumfe v Európe. Otec aj brat si všimli, že aj doma sledoval videá v češtine, ktoré sa venovali islamu. Je teda zrejme, že vplyv Sáméra Šehadeha na D. Koblunického bol nezanedbateľný

a podobne ako u mnohých konvertitov v západnej Európe zohral pri jeho radikalizácii aj internet. Aj uzbeckí spolubývajúci v Prahe si začali všimáť zvláštne správanie mladého konvertitu. Často ich upozorňoval na to, že sa nemodlili päťkrát denne, oni si naopak všimli, že plagáty ktoré mal na stene pripomínajú propagandu Islamského štátu. Okrem toho našli pod jeho posteľou plynovú pištoľ a pušný prach. V dôsledku toho došlo k rozporom s jeho spolubývajúcimi a on sa musel presťahovať. V jeho novom bydlisku ho v decembri 2017 zatkla polícia.

D. Kobulnický nie je jediný prípad človeka, ktorý by sa radikalizoval pod vplyvom samozvaného imáma. Podobný prípad sa odohral aj na Slovensku v Bratislave, pretože Sámer Shehadeh nebol činný iba v Čechách, ale ako kazateľ pôsobil od roku 2015 v modlitebni na Peterskej ulici v Bratislave. Tu sa pod jeho vplyvom radikalizoval Abu Anas al Sudani, ako vyplýva z jeho mena bol to pôvodom Sudáнец a na Slovensku žil dvadsať rokov. Aj vďaka kázňam samozvaného pražského imáma ho oslovila salafistická interpretácia islamu. Príklon Abu Anasa k tejto radikálnej verzii islamu, ktorý nastal podobne ako u Dominika Kobulnický pod vplyvom radikálneho pražského kazateľa sa prejavoval aj tým, že sa začal pozitívne vyjadrovať o teroristických útokoch voči šíítom. To viedlo nakoniec k tomu, že sa s pomocou Sámera Shehadeha v roku 2016 pripojil k organizácii Džabhat Fatah aš-Šám, lepšie známej ako front an-Nusra. Niekoľko mesiacov pred tým pomohol Sámer Shehadeh aj svojmu bratovi Omarovi, ktorí sa podľa tvrdenia prostredného z bratov Shehadehovcov radikalizoval počas svojho pobytu v Británii. Neskôr za ním vycestovala aj jeho manželka Fatima Chodková. To, že pomohol vycestovať Abu Anasovi do Sýrie priznal v správe, ktorú poslal svojmu bratovi Omarovi Shehadehovi. V roku 2017 Abu Anas nakoniec počas bojov v Sýrii zahynul. Pred svojou smrťou napísal závet, v ktorom svoje osobné veci odkázal Omarovi Shehadehovi a kópiu tohto závetu poslal mobilom Sámerovi Shehadehovi. Tento závet našla neskôr polícia v mobile Sámera Shehadeha. Okrem Abu Anasa odišiel zo Slovenska bojovať do Sýrie aj ďalší moslim pôvodom z Ruska, ktorý navštevoval modlitebňu na Peterskej ulici v Bratislave.

Sámer Shehadeh musel pražskú modlitebňu opustiť kvôli svojim radikálnym výrokom. Práve jeho príklon k salafisticko, wahhábistickej interpretácii islamu znepokojoval predstaviteľov pražskej moslimskej obce. Do problémov sa dostal aj pre prenájom priestorov modlitebne na Opletalovej ulici, ktorý uskutočňoval prostredníctvom svojej s.r.o. Alminbar. Tento prenájom začal priťahovať pozornosť českej polície ktorá začala preverovať, či neslúžil ako krytie pre iné podozrivé finančné aktivity. V rokoch 2016 a 2017 zorganizoval prostredníctvom aplikácii Wats Up a Telegram finančné zbierky oficiálne určené na liečbu, lieky a potraviny pre ranených v Sýrii. Prvá zbierka bola ukončená v septembri 15.9.2016. Podarilo sa mu vyzbierať 7115 eur a prostredníctvom kontaktu v Bratislave ich 27.9. 2016 posunul neznámemu mužovi vo Viedni, ktorý ich úspešne zaslal organizácii Džabhat Fatah aš-Šám. O tom, že peniaze boli doručené ho informoval 29.9. 2016. Po úspechu tejto zbierky zorganizoval 18. 11. 2016 ďalšiu zbierku. Opätovne použil aplikácie

Telegraf a Wats Up. Zbierka trvala do 19. 12. 2016. Táto zbierka bola oficiálne určená raneným v Aleppe a jeho okolí. Podarilo sa mu vyzbierať 5918 Euro a prostredníctvom jeho kontaktu vo Viedni odoslať do Sýrie. 27.12.2016. 9.1.2017 zorganizoval prostredníctvom vyššie uvedených aplikácii tretiu zbierku. Peniaze z tejto zbierky mali byť určené raneným v Sýrii. V skutočnosti mali byť opäť určené na liečbu zranených džihádov. Tieto peniaze mala do Sýrie preniesť manželka jeho brata Omara Fatima Hudeková. 10. 4. 2017 prekročila hranice Sýrie kde sa spojila s Omarom Shehadehom a predala mu vyzbierané peniaze. Za tieto svoje aktivity bol obvinený z podpory terorizmu. A za ne bol v roku 2020 odsúdený na desať rokov väzenia z dôvodu účasti na teroristickej skupine a financovania terorizmu. Jeho brat Omar na jedenásť rokov väzenia a Fatima Hudeková na šesť rokov väzenia. Na svoju pomoc an-Nusre vyjadril Sámér Šehadeh pred súdom hrdosť, pretože jeho povinnosťou moslima je pomáhať iným moslimom a režim v Sýrii považuje za nelegitímny. Nelegitímnosť vlády odôvodňoval tým, že Sýrska vláda sa neriadi šariou a spája sa s neveriacimi. Jeho svetonázor dokresľuje aj to, že pred súdom vyhlásil, že uznáva iba šariu.

Kobulnický teda nebol jediný, kto bol vystavený vplyvu Sáméra Shehadeha a kto prostredníctvom samozvaného imáma našiel cestu k salafistickej interpretácii islamu.

To, že ho oslovila prepracovaná internetová propaganda môžeme sledovať aj na spôsobe, akým upozorňoval svojich spolubývajúcich na nedostatky v tom, ako vykonávajú modlitbu. Spôsob správneho výkonu modlitby rozpracováva Sámér Shehadeh na svojom Youtube kanáli v dvoch videách. Videá Sáméra Shehadeha na ktorých sú charakterizované chyby pri modlitbe je možné nájsť s českými titulkami. V prvom videu sa venuje základnej chybe, ktorú pácha veriaci a to je rýchla modlitba, je doplnené aj inštruktážnymi fotografiami ktoré znázorňujú ako má správna modlitba vyzeráť. Vo videu je vysvetlené, že takáto modlitba je svojím unáhleným prevedením neplatná. Je to doložené aj konkrétnymi výroky proroka Mohameda. Druhé video popisuje ďalšie chyby pri modlitbe, ale vykazuje známky podobnosti s videom, ktoré je možné nájsť na youtube v arabčine so slovenskými titulkami. Na rozdiel od videa Sáméra Shehadeha je po grafickej stránke spracované omnoho profesionálnejšie. Ale je kratšie. Obidve videá sú si obsahovo podobné a dajú sa vyhľadať bez väčších problémov. Upozorňujú na nedostatky ako unáhlené pohyby, ponechávanie rúk vedľa tela počas modlitby, pričom by podľa vzoru proroka mala byť pravá položená na ľavej, nezdvíhanie rúk pri vyslovení „Allah akbar“ na začiatku modlitby a iné. To, že tieto videá obsahujú titulky, umožňuje záujemcovi o sprostredkovaný obsah oboznámiť sa so striktnou predstavou o modlitbe, ktorá zodpovedá zásadám salafistického vyznania aj bez prítomnosti imáma, ktorý by záujemcovi o vieru poskytol potrebné náboženské vzdelanie. To, že internet zohral v tomto prípade významnú úlohu je zrejme a nie je to ojedinelý prípad. Podobné prípady sú zaznamenané aj zo Západnej Európy. Či už je to Nemecko, Francúzsko alebo Veľká Británia, väčšinou mladí moslimovia často s povrchným náboženským vzdelaním, ale aj konvertiti sú na internete

vystavení premyslenej islamistickej propagande, ktorá je na vysokej grafickej úrovni a umožňuje záujemcovi o islam získať rýchlo a jednoducho základné znalosti o viere . Vzhľadom na jeho introvertnú osobnosť môžeme povedať, že spadá do kategórie tzv. osamelého vlka, čo potvrdila aj psychologická expertíza. Posudky vypracované doc. MUDr. Jaroslavem Zvěřinom, CSc. a prof. PhDr. Petrem Weissom, PhD. DSc. Potvrdili, že obžalovaný trpí poruchou osobnosti. Jej prejavmi sú: uzavretosť, nedôverčivosť, agresivita, agresívne sklony vo vypätých situáciách, ortodoxné náboženské presvedčenie. Má obmedzenú schopnosť empatie a afiliácie. Komunikuje väčšinou iba s rovnako nábožensky založenými osobami. Má slabé väzby na ľudí mimo náboženskú komunitu. Imponuje mu náboženské násilie a má agresívne tendencie. Netrpí duševnými poruchami ani sexuálnymi deviáciami. Hrozbu predstavujú jeho radikálne postoje. Zároveň ale chápe nezmyselnosť brutálneho násillia a odsudzuje ho. Chce žiť v súlade s Koránom. Osobne najviac rešpektuje istého islamského duchovného. S týmito posudkami sa stotožnila aj doc. PhDr. Ludmila Čírtková, CSc., ktorá potvrdila, že u Dominika Kobulnický pretrváva vysoké riziko radikalizácie, ktorá môže viesť k uskutočneniu teroristických útokov. Preto označila jeho pobyt na slobode za bezpečnostné riziko. Odôvodnila to tým, že pred súdom uspokojivo neobjasnil príčiny svojho náhleho príklonu k mierumilovnému islamu a nebol schopný určiť kedy sa odvrátil od radikálneho islamu. Naďalej ho priťahujú videá s násilným obsahom, odôvodňuje to svojím záujmom o vojenstvo a vojenskú techniku. Takéto tvrdenie nie je dostatočne dôveryhodné, pretože v tom prípade by mohol vyhľadávať iné videá. To len dokazuje, že ho dlhodobo priťahuje brutalita a násilie Islamského štátu. Toto považovala doc. PhDr. Ludmila Čírtkova, CSc. za dôkaz toho, že sa naďalej identifikuje s Islamským štátom. V jeho prípade má ísť o individuálnu radikalizáciu, ktorá je bežná tým, že takéto osoby samé seba natáčajú v situáciách keď si predstavujú, ako ich budú vidieť ich obeť. Takáto individuálna radikalizácia sa prejavuje: zlými alebo žiadnymi vzťahmi so ženami, afinita k image bojovníka, k činu potrebuje dlhú prípravu, ale potom ho už nič nezastaví. Práve jeho dôraz na image bojovníka je príčinou toho, prečo sa tento typ radikalizácie označuje ako pseudokomando. D.K. si prial vo väzbe doniesť zviazané čísla časopisu EPOCHÁ, ktoré sa zaoberali teroristickými útokmi, sériovými vrahmi, masovými vrahmi a významnými súdnymi procesmi. Čo podľa docentky Čírtkovej potvrdzovalo jeho násilnú povahu.

Mgr. Pavel Ťupka, Ph.D. ukazuje na facebookovom profile D.K. silné známky náboženskej motivovanosti. Nachádza sa na ňom obrázok jazdcov na koňoch s čiernou vlajkou a so šahádou¹⁵ . Takáto vlajka je v súčasnosti všeobecne považovaná za symbol džihádov, ktorý využíval aj Bin Ládin. Jej variáciu s mečom v pravom rohu používal Kaukazský emirát. Používaním symbolov Kaukazského emirátu a Islamského štátu propagoval džihádizmus. Rovnako tak aj výrok „ islam will dominate the world“ je heslom radikálnych islamistov, ktorých cieľom je zavedenie univerzálneho islamského poriadku.

---

¹⁵ Vyznanie viery

Má si byť jednoznačne vedomí významu jednotlivých symbolov, ktoré používa. Jeho profil obsahuje aj ďalšie symboly Islamského štátu. Ako napríklad pečatný prsteň Mohameda s nápisom boh, posol, Muhammad. Na videu z metra kde je oblečený ako bojovník IS, sa nechával natáčať so vztýčeným ukazovák a čím verejne propagoval Islamský štát. D.K. si mal byť plne vedomý významu týchto symbolov. Materiál, ktorý sa nachádzal na jeho facebookovom profile teda propagoval Islamský štát a Kaukazský emirát. Zdvihnutý ukazovák označil Pavel Ťupek v tejto súvislosti za jednoznačne džihádistské heslo. Rovnako tak aj z jeho fotiek má jednoznačne vyplývať, že si má byť vedomý významu týchto symbolov. Potvrzuje to aj obrázok s heslom „Hajja ala jihad, Islamic State of Iraq and Sham“ (vpred k džihádu) so zdvihnutým prstom, čo je propagovanie džihádu v Sýrii a podpora IS. Jeho fotky vo vojenskom oblečení jednoznačne vyhodnotil ako jednoznačnú podporu IS a džihádizmu. K tomu, aby dokázal uskutočniť teroristický čin by ale potreboval impulz od nejakého duchovného, prípadne kontakt s niekým kto má podobné zmýšľanie ako on. Salafizmus mu poskytuje pocit nadradenosti. Pavel Ťupek potvrdil, že materiál ktorý analyzoval potvrdzoval, že D.K. bol na ceste k uskutočneniu aktu mučeníka. Zaistené pečatné prstene Mohameda označil za jeden zo symbolov Islamského štátu. Svojou identifikáciou s bojovníkom Islamského štátu sa uskutočňoval ideál hidžry, tj. aby po vzore Mohameda opustili západ a šli bojovať do Sýrie. Existuje ale aj vnútorná hidžra, kedy veriaci odsúdi okolie v ktorom žije. Takto môžu ako osamelý vlci spáchať trestný čin a pritiahnúť pozornosť. Obžalovaný vo svojich videách kopíroval videá Islamského štátu, pre ktoré je špecifické uplatniť voči niekomu tzv. takfír, to znamená, označiť ho za odpadlíka, alebo neveriaceho. Takéhoto človeka je možné beztrestne zabiť. Túto charakteristiku spĺňali videá, ktorých autorom bol D. Kobulnický a našli sa v jeho počítači, kde je v arabčine použitý výraz pre neveriach (odpadlíkov).

PaedMgr. et ThMgr. Leoš Tuček potvrdil, že sa D.K. dobrovoľne dištancuje od sveta neveriacich aj tým, že v práci si berie nočné služby. Sám sa štylizuje do polohy jediného majiteľa pravdy. Presvedčuje druhých o pravdivosti svojej viery. Informácie čerpá z islamistických, džihádistských a salafistických stránok na sociálnych sieťach. Sebidentifikoval sa s obrazom osamelého Islamského bojovníka. Prstene, s ktorými sa fotil na verejnosti slúžili na doplnenie džihádistského dress code, súčasťou tohto image sú aj nohavice vykasané nad členky, tak ako v nich chodieval do mešity, prípadne modlitebne. Súborné ktoré boli objavené v jeho počítači nesú znaky popierania ľudských práv a majú schopnosť podnecovať k násilii jednoznačne podnecujú k náboženskej netolerancii a neznášanlivosti. Našídny, ktoré počúval vyzývali k násilii, čo len potvrdzuje fakt, že násilie ho priťahovalo. Šlo o našídny Islamskeho štátu, Jabhat an-Nusra a iných teroristických organizácií . Boli plné násilia, neznášanlivosti, náboženskej netolerancie, je treba ale povedať, že sa u neho našli aj našídny, ktoré mali čisto náboženský charakter. Poukázal aj na zaujímavú súvislosť uverejnenia fotografie s britským extrémistom Anjenom Choudarym- umiestnil ju na

internet v dobe keď s ním prebiehal súd vo Veľkej Británii, pričom pred súdom tvrdil, že nevedel kto a že o koho sa jedná, dozvedel sa až po jeho zatknutí. Podľa Leoše Tučeka malo umiestnenie tejto fotky jednoznačne vyjadriť jeho súhlas s islamizáciou Českej republiky. Vyjadril sa aj k jeho fotografii s mačkou, aj táto mala napodobňovať bojovníkov Islamského štátu, pretože tí sa sami dosť často fotografovali s mačiatkami.

V prípade Dominika Koblunického môžeme identifikovať dva kľúčové faktory jeho radikalizácie. Prvým faktorom je internet a druhým je osobnosť pražského kazateľa Sámera Šehadeha. Podľa výpovedí Sámera Š. je zrejmé, že s Koblunickým nebol v bezprostrednom kontakte napriek tomu, že tento ho označoval ako svojho učiteľa. Poznal ho len zbežne, na základe stretnutí v mešite v ktorej pôsobil kým mu bola zakázaná činnosť a ktorú Koblunický navštevoval. D. Koblunickému ale k takémuto tvrdeniu postačovali videá ktoré na svojom Youtube kanáli zverejňoval práve Sámer Šehadeh. Internet ako jeden zo zdrojov radikalizácie nie je ojedinelým javom. Naopak považuje sa za jeden z hlavných nástrojov radikalizácie moslimov nielen v Európe. „Internet a obzvlášť videá na Facebooku sa stávajú mocným nástrojom mediálneho džihádu v radikalizácii ľudí na druhom konci sveta“ Farhad Khosrokhavar (2017). Takéto informácie poskytujú zjednodušený pohľad na problémy sveta a často iba veľmi zjednodušený výklad islamu podaný vo vizuálne lákavej podobe. Preto neprekvapuje, že mladý D. Koblunický mohol vo veku študenta strednej školy ľahko podľahnúť nástrahám prepracovanej islamistickej internetovej propagandy. Farhad Khosrokhavar v tejto súvislosti hovorí o jednotlivcoch, ktorí podobne ako D.K trpia nedostatočnými sociálnymi vzťahmi a na internete nachádzajú komunitu, v ktorej pociťujú spolupatričnosť a zmysel v zápase so zákerným nepriateľom, ktorý je v tomto prípade predstavovaný západom. Vzhľadom na to, že svoj teroristický čin, ktorý plánoval uskutočniť v Prešove v roku 2015 chcel uskutočniť bez toho, že by mal priamy kontakt a ani nebol členom akejkolvek existujúcej teroristickej skupiny, môžeme ho považovať za to, čo sa často označuje populárnym výrazom osamelý vlk. Aj keď populárny pojem osamelý vlk spochybňuje Marc Sageman (2017), ktorý ich chápe viac ako ľudí so spoločnou identitou, ktorú charakterizuje ako ochotu spáchať násilný akt a obetovať sa v prospech komunity, môžeme v tomto prípade vzhľadom na introvertnú povahu D. Koblunického používať tento pojem. Olivier Roy (2013) definoval štyri typy tzv. osamelých vlkov:

- 1) Politickí rebeli priťahovaní anti-imperialistickou a systém odmietajúcou dimenziou radikálneho islamu.
- 2) Náboženskí „nomádi“, ktorí už sympatizovali s inými formami extrémizmu a nakoniec konvertovali na islam.
- 3) Drobní kriminálnici, ktorí chápu islam ako východisko zo svojej situácie.
- 4) Zástupcovia rôznych etník, ktorých konverzia na islam je reakciou na údajný rasizmus s ktorým sa stretávajú.

Koblunický obdivoval Islamský štát. A pozitívne sa vyjadroval o šarii. Chápal ju ako právo, ktorým by sa mali riadiť moslimovia aj v Čechách. Preto môžeme povedať, že spadá do prvej skupiny radikálnych konvertitov. To že

sa Kobulnický priklonil ku konzervatívnej forme islamu by mohlo byť v priamom súvisi s jeho konzervatívnou kresťanskou výchovou, ktorej sa mu dostalo v rodinnom prostredí. Kresťanstvo ako také ho síce neoslovilo, ale vštepané konzervatívne hodnoty mohli v jeho osobnosti vytvoriť predpoklad k tomu, aby vyhľadával podobný hodnotový svet, s ktorým by sa dokázal stotožniť. Radikálnych konvertitov poznáme aj z nemeckého prostredia, napríklad Pierre Vogel alias Abu Hamza alebo Sven Lau známy aj ako Abu Adam. To že islam vo svojej radikálnej podobe oslovuje z rôznych príčin aj nemuslimov potvrdzuje aj prípad Francúzov Nicolasa Daniela Bon a jeho mladšieho brata Jeana, ktorí po svojej konverzii odišli bojovať do Sýrie, kde obidvaja zomreli. Zaujímavý je aj prípad mladého Francúza židovského pôvodu Raphaela Amara, ktorý rovnako konvertoval na islam a tiež zahynul v Sýrii. Nielen že jeho otec bol žid, ale jeho matka bola katolíčka. Prípad Raphaela Amara sa odlišuje v tom, že na rozdiel od Kobulnického a ďalších menovaných džihádristov nespadal do kategórie belochov z nižších sociálnych vrstiev. V prípade konvertitov sa nedá povedať že sa zo všetkých stávajú radikáli a ak sa tak udeje je to práve z toho dôvodu, že islamisti im ponúkajú alternatívu voči existujúcemu systému, ktorý obviňujú zo svojho postavenia.

Radikalizačných procesov, ktoré boli spustené u Kobulnického zohral významnú úlohu internet. V tomto smere potvrdzuje závery štúdie Radicalisation in the digital era od RAND-Corporation, v ktorej boli definované nasledujúce faktory radikalizácie prostredníctvom internetu:

- 1) Internet poskytuje viac príležitostí na radikalizáciu.
- 2) Internet je miestom, kde môže jednotlivec zdieľať svoje názory s inými podobne zmýšľajúcimi jednotlivcami nadviazať kontakty.
- 3) Internet urýchľuje proces radikalizácie.
- 4) Internet umožňuje, aby k radikalizácii došlo bez fyzického kontaktu.
- 5) Internet zvyšuje možnosti samoradikalizácie.

Sám Kobulnický síce označoval Sámira Šehadeha za svojho učiteľa, ale na základe výpovede Sámira Š. je zrejmé, že ich vzájomný kontakt bol obmedzený na niekoľko prípadov. A aj keď v Prahe začal napriek odporučeniam komunity muslimov navštevovať mešitu na Čiernom moste, ktorú môžeme označiť za salafistickú je zrejmé, že to bolo preto, že tu našiel interpretáciu islamu, ktorá mu po obsahovej stránke vyhovovala a zodpovedala náboženským predstavám ktoré si osvojil na internete. Aj analýza facebookového profilu a internetových aktivít Dominika K. súdnymi znalcami potvrdila, že jeho zdrojom informácií o islame a dianí na blízkom východe bol predovšetkým internet.

4 Výsledky výskumu

V práci je predstavený príbeh mladého slovenského „džihádistu“ Dominika Kobulnického. Napriek tomu, že v rodných Šarišských Michaľanoch sa mu dostalo tradičnej kresťanskej výchovy, v Českej republike bol odsúdený na trest odňatia slobody za propagáciu teroristického hnutia. U Kobulnického sa v plnej miere potvrdila dôležitosť faktorov, ktoré boli v súvislosti

s radikalizáciou mladých islamistov identifikované aj v zahraničnej literatúre. Konkrétne sa jedná o vplyv internetu, radikálnych kazateľov povrchného náboženského vzdelania a rôznych neformálnych kontaktov na úrovni priateľov, alebo spolužiakov s podobnými názormi. Vzhľadom na introvertnú povahu Dominika Kobulnického zohral hlavnú úlohu v jeho prípade internet na ktorom si mohol dohľadať všetky informácie o islame o ktoré mal záujem a osoba radikálneho pražského imáma Sámera Šehadeha. V prípade Sámera Šehadeha môžeme považovať jeho tvrdenie o tom, že s Kobulnickým sa poznal iba z jeho návštev v mešite na Černom moste za dôveryhodné. Kobulnický mal síce Šehadehove telefónne číslo a Šehadeha konzultoval v otázke svojej účasti na pohrebe svojho brata, ale podobné konzultácie poznáme aj z prípadov v zahraničí. Šehadehove prednášky na rôzne témy súvisiace s islamom sú stále dostupné na internete a na základe analýzy Kobulnického facebookového profilu, na ktorom zverejšoval svoje fotografie, pózoval s islamistickou symbolikou, konkrétne symbolmi Islamského štátu a Kaukazského emirátu. Informácie s džihádistickou tematikou čerpal zo stránky Jihadology.com. Aj spôsob modlitby, ktorý sa snažil praktizovať už v modlitebni v Hradci Králové a neskôr v Prahe ukazuje, že ide o spôsob ktorý zodpovedá viac arabskej wahhábistickej verzii, ktorá je odlišná od spôsobu modlitby, ktorý sa mu snažili vštepiť moslimovia v tureckých mešitách, ktoré pôvodne navštevoval. Význam Šehadehových videí pre osobnosť Kobulnického spočíva v tom, že sú dostupné v českom jazyku nakoľko Šehadeh sa narodil a vyrastal v Čechách a z tohto dôvodu ovláda český jazyk. Kľúčovú úlohu v konverzii k islamu a k jeho radikálnej salafisticko džihádistickej verzii zohrali informácie, ktoré si individuálne nachádzal na internete. Aj jeho zámer uskutočniť teroristický čin v Prešove bol inšpirovaný práve materiálom, ktorý vyhľadával na internete. Jeho fotografie, v ktorých sa štylizoval ako bojovník islamského štátu boli tiež zjavne inšpirované tým, čo si mohol vyhľadať online. V tomto prípade teda môžeme konštatovať, že kľúčovú úlohu v radikalizácii Kobulnického zohrala džihádistická propaganda dostupná na internete. Úloha Sámera Šehadeha tiež spadá skôr do tohto kontextu, pretože to boli viac jeho videá dostupné na Youtube ako bezprostredný kontakt s ním, ktorý aj samotný Sámer Š. opísal ako stretnutie v mešite, kde bol Kobulnický prítomný ako poslucháč.

5 Záver

Prípád Dominika Kobulnického potvrdzuje závery nemeckých ale aj francúzskych odborníkov o príčinách radikalizácie mladých moslimov v Európe. Tieto závery platia aj pre konvertitov. Spoločnými príčinami môžeme definovať ako: intenzívna internetová propaganda, prítomnosť radikálnych kazateľov, nedostatočné náboženské vzdelanie, morálne rozhorčenie nad tým, ako s komunitou moslimov zaobchádza nemorálny západ a často aj sociálne problémy ktoré sa týkajú príslušníkov nižších sociálnych vrstiev, ktorí v radikálnom islame vidia východisko zo svojich problémov. Kobulnický sa s islamom oboznámil prostredníctvom internetu.

Jeho názory na islam sa formovali pod vplyvom internetu ešte v dobe jeho stredoškolských štúdií. Pod vplyvom internetu sa formoval aj jeho postoj k blízkovýchodnému konfliktu, ktorý vnímal prostredníctvom rôznych džihádistických internetových stránok. Informácie, ktoré našiel na internete ovplyvnili aj spôsob akým chcel praktizovať islam. Za svojho učiteľa označil pražského imáma Sámera Šehada, ktorý ale toto tvrdenie pred súdom odmietol. Šehadehove videá sa ale nájsť na internete nepodarilo. Sú medzi nimi aj dve videá, ktoré vysvetľujú správny spôsob modlitby. Tento tak ako je popisovaný sa podobná na video v arabčine, ale vo vyššej kvalite a odkazuje na arabský, v tomto prípade wahábisticko salafistický spôsob modlitby aký sa Koblunický snažil praktizovať v modlitebniach v Hradci Králové a v Prahe, kým nezačal kvôli názorovým nezhodám navštevovať mešitu na Černom moste. Preto treba v jeho prípade zdôrazniť predovšetkým úlohu, ktorú zohral internet a pôsobenie internetovej propagandy radikálnych džihádistických skupín na osobnosť Dominika Koblunického.

Zoznam literatúry:

- Bohata, J. (2019): Slovák dostal šest a půl roku za obecné ohrožení, o přípravu teroru nešlo. In: iDNES.cz [online]. Available at: https://www.idnes.cz/praha/zpravy/kobulnický-muslim-slovensko-praha-islamsky-stat-terorismus-utok-soud-verdikt.A191115_103906_praha-zpravy_zuf [Accessed 15. November 2019].
- Bohata, J. (2020): Slovák dostal nově pět let za propagaci islamistů, o obecné ohrožení nešlo. In: iDNES.cz [online]. Available at: https://www.idnes.cz/praha/zpravy/kobulnický-trest-odvolaci-soud-islamsky-stat-propagace-terorismu-obecne-ohrozeni.A200615_115613_praha-zpravy_zuf [Accessed 30. March 2020].
- ČT24 (2020): Pražský imám se přiznal, že podporoval teroristickou skupinu. Český soud ale neuznává, jen šariu. In: ct24.ceskatelevize.cz [online]. Available at: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/3023540-byvaly-prazsky-imam-se-priznal-ze-podporoval-teroristickou-skupinu-cesky-soud-ale> [Accessed 7. January 2020].
- ČT24 (2018): Soud poslal do vazby bývalého imáma obviněného z terorismu. In: ct24.ceskatelevize.cz [online]. Available at: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/2646944-soud-poslal-do-vazby-byvaleho-imama-obvineneho-z-terorismu> [Accessed 30. november 2018].
- ČTK (2020): Pro rodiče je velkým zklamáním, uvedl u soudu bratr bývalého pražského imáma. In: Denik.cz [online]. Available at: <https://www.denik.cz/krimi/prazsky-imam-samer-shehadeh-soud-20200108.html> [Accessed 8. January 2020].
- ČTK (2019): Bývalý imám u soudu: Slováka obviněného z terorismu považoval za člena BIS. In: Denik.cz [online]. Available at: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/terorismus-samer-shehadeh-imam-soud-dominik-kobulnický.A190522_120508_domaci_mah [Accessed 22. May 2019].
- DW (2017): Der ausgestreckte Zeigefinger - ein ambivalentes Symbol. In: www.dw.com [online]. Available at: <https://www.dw.com/de/der-ausgestreckte-zeigefinger-ein-ambivalentes-symbol/a-37025860> [Accessed 5. January 2017].
- El-Mafaalani, A. (2014): Salafismus als Jugendkulturelle Provokation, In: *Salafismus in Deutschland: Ursprünge und Gefahren einer islamisch-fundamentalistischen Bewegung*, Bielefeld, Transcript Verlag.
- iRozhlas.(2020): Český právní řád se právem šaría neřídí. Žalobce chce pro bývalého imáma deset let vězení. In: iRozhlas.cz [online]. Available at: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/samer-shehadeh-imam-obzaloba-statni-zastupce_2002111312_pj [Accessed 11. February 2020].
- Janouš, V. (2018): Kšefty pražského imáma jsou v hledáčku policie, Shehadeh je za mřížemi. In: iDNES.cz [online]. Available at: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/imam-samer-shehadeh-jordansko-podezreni-terorismus.A181110_438609_domaci_brzy [Accessed 10. November 2018].

- JTA (2014): French jihadist with Jewish father killed in Syria In: The Times of Israel [online]. Available at: <https://www.timesofisrael.com/french-jihadist-with-jewish-father-killed-in-syria/> [Accessed 12.November 2014].
- Kepel, G. (2017): Terror in France: The Rise of Jihad in the West, Princeton, Princeton University Press.
- Khosrokhavar, F (2017): Radicalization: Why Some People Choose the Path of Violence, New York ,The New Press.
- Krpač, M. (2019): Na videách sa modlil v arabčine. Pred súd sa opäť postavil Slovak obžalovaný z prípravy teroristického útoku. In: Novinky.sk. [online]. Available at: <https://www.noviny.sk/krimi/409093-na-videach-sa-modlil-v-arabchine-pred-sud-sa-opat-postavil-slovak-obzalovany-z-pripravy-teroristickeho-utoku> [Accessed 29.january 2019].
- Léblová, K. (2018): Bývalý pražský imám je uzavřený člověk, řekli svědci. S jeho výkladem islámu nesouhlasí. In: Ndfffovinky.cz [online]. Available at: <https://www.novinky.cz/domaci/clanek/byvaly-prazsky-imam-je-uzavreny-clovek-rekli-svedci-s-jeho-vykladem-islam-nesouhlasi-40058534> [Accessed 23. January 2018].
- Logvinov, M. (2014): Gefährliche Nähe. Salafismus und Dschihadismus in Deutschland, Studgard, ibidem-Verlag Studgard.
- Logvinov, M. (2017): Salafismus, Radikalisierung und terroristische Gewalt: Erklärungsansätze – Befunde – Kritik, Wiesbaden, Springer Fachmedien Wiesbaden GmbH.
- Mareš, M. (2004): Politický rozměr požadavků německé menšiny v České republice. In: Středoevropské politické studie, roč. VI, č. 2-3, [online]. Available at: <<http://www.cepsr.com/index.php>> [Accessed 30. April 2006].
- Mikušovič, D. (2019): Ako sa z miništranta Dominika zo Šarišských Michalian stal islamista Abdul Rahman. In: Denník N [online]. Available at: <https://dennikn.sk/1647464/ako-sa-z-dominika-zo-sarisskych-michalian-stal-islamista-abdul-rahman/> [Accessed 15. November 2019].
- Mikušovič, D. (2020): Slovenská stopa radikálneho imáma: Ako u nás pražský kazateľ zverboval bojovníka do Sýrie. In: Denník N. [online]. Available at: <https://dennikn.sk/1920343/slovenska-stopa-radikalneho-imama-ako-u-nas-prazsky-kazatel-zverboval-bojovnika-do-syrie/> [Accessed 18. June 2020].
- Morvay, P. (2019): V Česku padli dva rozsudky dokazujúce, že domáci a islamský extrémizmus sú rodní bratia. In: Denník N. [online]. Available at: <https://dennikn.sk/1654909/v-cesku-padli-dva-rozsudky-dokazujuce-ze-su-domaci-a-islamsky-extremizmus-rodni-bratia/?ref=list> [Accessed 17. November 2019].
- Novinky.cz, (2020): Vymyli mu mozek v Anglii, miní bratr Čecha obžalovaného kvůli terorismu. In: Novinky.cz [online]. Available at: <https://www.novinky.cz/krimi/clanek/mela-psychicke-problemy-vypovedel-o-cesce-obzalovane-kvuli-terorismu-muslimsky-exmanzel-40309259> [Accessed 8. january 2020].
- Olivier, R. (2013): Globalized Islam: The Search for a New Ummah, printed in India, C Hurst & Co Publishers Ltd.

- Rand Corporation, Radicalisation in the digital era (2013): In: RAND Corporation [online]. Available at: <https://www.rand.org/randeurope/research/projects/internet-and-radicalisation.html> Accessed 8. January 2020].
- Rozsudek jménem republiky č. j. 2 T 13/2018 – 2873.
- Rozsudek jménem republiky č. j. 46 T 12/2019.
- (2016): Misunderstanding Terrorism, Philadelphia, UNIV OF PENNSYLVANIA PR.
- Součková, K. (2019): Slovák dostal 6,5 roku za obecné ohrožení. ‚Nejsou důkazy, že by chystal teroristický útok,‘ uvedl soud. In: iROZHLAS [online]. Available at: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/praha-soud-terorismus-obvineni-obecne-ohrozeni-vezeni_1911151219_tzr [Accessed 15. November 2019].
- Topky.sk (2019): Znalci o Slovákovi, ktorého súdia v Prahe za terorizmus: Exot obdivujúci islam a gej túžiaci po manželke. In: Topky.sk [online]. Available at: <https://www.topky.sk/cl/11/1795731/Znalci-o-Slovakovi--ktoreho-sudia-v-Prahe-za-terorizmus--Exot-obdivujuci-islam-a-gej-tuziaci-po-manzelke> [Accessed 21.May 2019].

Peter Šadlák is a doctoral student at the Department of Political Science at Alexander Dubček University of Trenčín, Slovakia.
[e-mail: petersadlak8@gmail.com]

Studies

REFORMNÉ PROCESY V SLOVENSKEJ VEREJNEJ SPRÁVE Z POHĽADU FIŠKÁLNEHO FEDERALIZMU¹⁶

REFORM PROCESSES IN THE SLOVAK PUBLIC ADMINISTRATION FROM THE PERSPECTIVE OF FISCAL FEDERALISM

Lukáš CÍBIK

Abstract: The aim of paper is to analyze the reforms of the financial system of state administration and territorial self-government in Slovakia during 2012-2017 and to identify the model of fiscal federalism that was created by these reforms. The empirical part of our research analyzes the current interdependence of territorial self-government and state administration in the financial area, which we illustrate on the model of fiscal federalism. The system of state administration and territorial self-government funding has evolved by gradual reforms of public administration in Slovakia and created a combined model of fiscal federalism. In the case of the Slovak fiscal federalism model, there is a strong relationship between territorial self-government (at local and regional level) and the funds coming from state administration bodies. In addition, this dependency has been steadily increasing since 2012. This also strengthens the position of state administration in the system of public government in Slovakia.

Keywords: *fiscal federalism, public administration, reforms, territorial self-government, Slovakia*

1 Úvod

Reformy verejnej správy ako aj jej jednotlivých zložiek, štátnej správy a územnej samosprávy, môžeme skúmať z viacerých pohľadov. Premeny štátnej správy a územnej samosprávy sú založené na zmenách inštitucionálneho rámca (štruktúra a početnosť), prerozdelenia pôsobnosti, systému fungovania, spôsobu obsadzovania vrcholových pozícií alebo redistribúcie finančných zdrojov. Práve ekonomické reformy štátnej správy a územnej samosprávy sú objektom nášho záujmu. Cieľom našej práce je priblížiť reformy vo finančnom systéme štátnej správy a územnej samosprávy. Empirická časť nášho výskumu analyzuje súčasnú previazanosť územnej

---

¹⁶ Tento príspevok vznikol na základe riešenia projektu KEGA 001UCM-4/2019 Dynamika premien verejnej správy v Slovenskej republike

samosprávy a štátnej správy vo finančnej oblasti, ktorú ilustrujeme na modeli fiškálneho federalizmu. Súčasný model fiškálneho federalizmu na Slovensku vznikol postupnými evolučnými a revolučnými zmenami štátnej správy a územnej samosprávy, ktoré od roku 1991 priniesli reformy verejnej správy.

Samotný pojem „fiškálny federalizmus“ sa zaoberá rozdelením politických právomocí medzi rôzne úrovne verejnej správy a s fiškálnymi interakciami medzi týmito vládami stupňami (Boadway, Shah 2009). Poskytovanie verejných služieb zo strany nižších vládnych úrovní môže zvýšiť efektívnosť, ale na druhej strane môže narušiť efektívnu alokáciu zdrojov vo verejnom i súkromnom sektore. Transfery medzi jednotlivými vládami stupňami vplyvajú na celkovú rovnosť a účinnosť verejných politík.

Podstatu fiškálneho federalizmu vidí J. Rodden (2002) v priradení vhodných funkcií a financovania nižším vládnych úrovniach tak efektívne, ako to je len možné. Teda aby sa maximalizoval blahobyt spoločnosti. Hľadá obecné princípy, podľa ktorých by výsledkom decentralizovaných kompetencií a financovania bol maximálny celoštátny blahobyt. K maximalizácii verejného blahobytu majú prispieť zmeny (reformy) v kompetenčnom rámci a spôsobe financovania medzi štátnou správou (štátom) a územnou samosprávou.

Systém redistribúcie finančných zdrojov medzi jednotlivé subúrovne (štátnu správu a územnú samosprávu) závisí od mnohých premenných. Medzi tieto faktory patrí veľkosť a forma štátneho zriadenia a vnútorné usporiadanie systému verejnej správy v štáte. Dôležitým prvkom je rozdelenie právomocí medzi centrálnou (ústrednou) vládou a nižšími vládami úrovňami. Rozdiely medzi jednotlivými modelmi fiškálneho federalizmu sú zjavné hlavne v spôsobe získavania finančných prostriedkov a ich skladbe pre jednotlivé vládne úrovne. S tým súvisí odlišný rozsah právomocí a potenciálna možnosť vykonávania zverených úloh pri poskytovaní verejných statkov a služieb. V odbornej literatúre (napr. Peková 2004) sú na základe spomenutých determinantov rozlišované dva základné modely fiškálneho federalizmu, a to horizontálny a vertikálny model. Vertikálny model sa vzhľadom na postavenie centrálnej vlády a miery samostatnosti nižších vládnych úrovní delí na centralizovaný, decentralizovaný a kombinovaný model. V každom z daných modelov je špecifický vzťah medzi štátovou správou a územnou samosprávou, z čoho pramenia rôzne systémy prerozdelenia finančných prostriedkov medzi štátnou správou a územnou samosprávou. Práve analýza identifikácia a jedinečného modelu fiškálneho federalizmu na Slovensku je úlohou tohto príspevku.

2 Reformy verejnej správy na Slovensku od roku 1991: finančný aspekt

Počas prvej etapy reformy verejnej správy na Slovensku (1991-2001) boli položené inštitucionálne základy demokratickej štátnej správy a územnej samosprávy. Vznikol duálny, oddelený model verejnej správy, v ktorom koexistovali popri sebe štátna správa a územná samospráva reprezentovaná, na komunálnej úrovni, obcami a mestami. Toto obdobie je tiež charakteristické

vysokou centralizáciou verejných financií, o ktorých iba vo výnimočných prípadoch nerozhodovala centrálna vláda. Územná samospráva (obce a mestá) bola financovaná prostredníctvom účelových dotácií z centrálného rozpočtu a jej finančná samostatnosť bola minimálna. Tento stav môžeme označiť ako provízorne riešenie, pretože nebolo dlhodobu udržateľné a už v čase prijímania vyvstávala potreba vhodnejšieho nastavenia. Zároveň bol nedostatok času na rozsiahlejšiu reformu verejnej správy, ktorá bola odsúvaná do úzadia a prioritu dostalo ukotvenie Slovenska na medzinárodnej scéne, výstavba demokratických inštitúcií a prechod na nový hospodársky systém.

Počas prvého obdobia existencie duálneho modelu verejnej správy bola územná samospráva (obce a mestá) veľmi závislá na finančných prostriedkoch od orgánov štátnej správy a štátnych inštitúcií. Takmer 80% všetkých príjmov miestnej územnej samosprávy pochádzalo v tomto období z grantov a transferov pochádzajúcich najmä od ústredných orgánov štátnej správy (vlády, ministerstiev, ostatné ústredné orgány štátnej správy).

Prvotný systém rozdelenia finančných zdrojov medzi štátnu správu a územnú samosprávu sa zakladal na dvoch základných pilieroch: dotačných schémach a daniach. Daňové príjmy tvorili približne 40% z celkových príjmov územnej samosprávy a pozostávali z miestnych daní a podielových daní. Z nášho pohľadu a zamerania príspevku sú najpodstatnejšie podielové dane, pretože vytvárajú spôsob redistribúcie daňových výnosov medzi štátnu správu a územnú samosprávu. Celoštátne podielové dane, na ktorých v určitom pomere participovala aj miestna územná samospráva, sa veľmi často menili. Počas rokov 1991-1992 dostávali obce 13% z celoštátneho výnosu dane zo mzdy a 18,5% z poľnohospodárskej dane z objemu miezd a odmien. V roku 1993 patrilo obciam podľa zákona o štátnom rozpočte 70% z celoštátneho výnosu dane z príjmov fyzickej osoby zo závislej činnosti. Ďalšia zmena v podielových daniach počas prvej etapy nastala v roku 1994 a daný systém pretrval až do roku 2001 (Nižňanský a kol. 2014). Od roku 1994 sa určili celkovo tri podielové dane, z ktorých výnosov sa časť stala príjmom obcí. Počas tohto obdobia sa často menil podiel obcí na výnose z jednotlivých podielových daní.

Ďalšia systémová reforma, ktorá sa priamo dotkla redistribúcie finančných zdrojov medzi štátnu správu a územnú samosprávu na Slovensku, bolo vytvorenie druhej úrovne územnej samosprávy – vyšších územných celkov (VÚC). Vznik regionálnych samospráv spôsobil pomerne revolučné prerozdelenie právomocí, zodpovednosti a financií medzi jednotlivé zložky verejnej správy (štátnu správu - VÚC - obce). Bolo nevyhnutné dostatočne finančne pripraviť obe úrovne územnej samosprávy na výkon nových kompetencií v originálnej i prenesenej pôsobnosti. Počas rokov 2002-2004 došlo k značnému transferu kompetencií na obce i novovytvorené VÚC, čo logicky viedlo k zvýšeniu ich výdavkov. Systém financovania územnej samosprávy sa však výrazne nezmenil a nedostatočné príjmy dorovnávala

centrálna vláda dotáciami zo štátneho rozpočtu. Pred druhou etapou decentralizácie verejnej správy boli štátne dotácie primárne použité na financovanie prenesených (delegovaných) kompetencií. Zmeny nastali len v dotačnom systéme – pôvodný dotačný systém sa rozšíril o tzv. decentralizačnú dotáciu, ktorou boli financované prenesené kompetencie v rámci decentralizácie kompetencií z miestnej štátnej správy na územnú samosprávu (Žárska, Kozovský 2008).

Tabuľka 1: Decentralizačné dotácie od ústredných orgánov štátnej správy pre územnú samosprávu na Slovensku v roku 2004

Miestna územná samospráva (obce)	Regionálna územná samospráva (VÚC)
dotácia na výkon samosprávnych funkcií	dotácia na náhradu straty alebo jej časti, alebo iné vyrovnanie dopravcom pri zabezpečovaní výkonov vo verejnom záujme vo verejnej pravidelnej autobusovej doprave a na zabezpečenie obslužnosti územia
dotácia na mestskú verejnú dopravu	dotácia na činnosť úradov vyšších územných celkov
dotácia na dokončovanie objektov základných škôl a ich technickej vybavenosti v rámci bývalej komplexnej bytovej výstavby	dotácia na zdravotníctvo
dotácia na zdravotníctvo	dotácia na kultúru
dotácia na kultúru	dotácia na sociálne zabezpečenie
dotácia na sociálne zabezpečenie	

Zdroj: spracované autorom na základe Zákona o štátnom rozpočte na rok 2004

Kvantitatívny nárast kompetencií v období 2002-2004 si vyžiadali zásah vlády. Rozsiahly nárast kompetencií obcí a VÚC vyvolal potrebu nových dotácií z rozpočtu štátnej správy (ústredných orgánov štátnej správy). Tieto dotácie mali slúžiť na výkon prenesených kompetencií zo štátnej správy na územnú samosprávu ako aj zabezpečiť dočasný výkon kompetencií v ich samosprávnej pôsobnosti. Ako príklad takýchto dotácií možno uviesť dotácie, ktoré príslušné ministerstvo poskytoval v roku 2004, ktoré sú zachytené v tabuľke 1.

Dotácia na výkon samosprávnych funkcií bola určená obciam s populačnou veľkosťou nepresahujúcou hranicu tritisíc obyvateľov. Išlo o dotácie obciam, aby mohli plniť svoje primárne úlohy vyplývajúce zo zákona. Táto dotácia nebola prísne účelovo viazaná a o jej použití rozhodovala obec nezávisle. Dotácia na mestskú verejnú dopravu bola určená piatim veľkým mestám (Banskej Bystrici, Bratislave, Košiciam, Prešovu a Žiline), ktoré predstavovali tiež centrá zamestnanosti. Dotácie do MHD boli určené na čiastkové krytie vybavenia MHD a úhradu jej prevádzkových nákladov. Dotáciu na výkon samosprávnych funkcií v oblasti školstva využívali všetky obce, ktoré zabezpečovali výkon samosprávnych funkcií na úseku

základného školstva, ktoré po reforme kompetenčného rámca, prešlo pod správu komunálnej samosprávy.

Kreácia regionálnej samosprávy a presun kompetencií zo štátnej správy na VÚC v tomto období (2002-2004) viedla k určeniu jej základných výdavkových oblastí, ktoré boli naviazané na kompetenčný rámec VÚC. Pokrytie potrebných nákladov regionálnej samosprávy sa dočasne vyriešilo tzv. decentralizačnou dotáciou. Táto decentralizačná dotácia pochádzala zo štátneho rozpočtu, o jej výške rozhodovala ústredná vláda a pokrývala 90 - 95% všetkých príjmov rozpočtov vyšších územných celkov. Decentralizačná dotácia predstavovala účelovú dotáciu od jednotlivých ústredných orgánov štátnej správy - ministerstiev. Finančné prostriedky z decentralizačnej dotácie mali vopred jasne vymedzený spôsob a účel ich použitia. Regionálna samospráva nemohla prostriedky z decentralizačnej dotácie využiť na iný, ako vopred stanovený účel. Decentralizačná dotácia hradila výkon prenášaných úloh (kompetencií) zo štátnej správy na vyššie územné celky v oblasti dopravy, kultúry, vzdelávania, sociálnych vecí a zdravotníctva. Okrem toho decentralizačná dotácia poskytovala prostriedky na chod a činnosť jednotlivých úradov vyšších územných celkov. Výšku decentralizačnej dotácie na nasledujúci rok sa dozvedeli predstavitelia regionálnej samosprávy listom z Ministerstva financií SR, ktorý určoval limity na výšku dotácie v jednotlivých úsekoch pôsobnosti vyšších územných celkov.

Pre systém financovania štátnej správy a územnej samosprávy v rokoch 2002-2004 je charakteristická veľmi vysoká závislosť samosprávy na priamych dotáciách a transferoch zo štátneho rozpočtu (rozpočtov ústredných orgánov štátnej správy). Prvotná fáza fiškálnej decentralizácie sa v prípade vyšších územných celkov a čiastočne aj obcí sústredila na decentralizovanie výdavkových kompetencií a vymedzenie základného výdavkového rámca. Financovanie územnej samosprávy prostredníctvom účelovo viazanej decentralizačnej dotácie minimalizovalo možnosť VÚC a obcí nezávisle hospodáriť. Počas prvého obdobia fiškálnej decentralizácie Slovensku narastala potreba nahradiť vtedajší systém decentralizačnej dotácie adresnejším, efektívnejším a demokratickejším spôsobom prerozdelenia finančných zdrojov medzi štátnu správu a územnú samosprávu na oboch úrovniach.

Zásadnou reformou pre financovanie štátnej správy a územnej samosprávy na Slovensku bol rok 2005, kedy sa pristúpilo k aplikovaniu fiškálnej decentralizácie v oblasti príjmov. Počas rokov 2002, 2003 a 2004 sa určili výdavkové oblasti (decentralizácia výdavkov) územnej samosprávy, vychádzajúce z nového prerozdelenia kompetencií medzi obce, VÚC a štátnu správu. Následne v roku 2005 došlo k rozšíreniu a diverzifikácii príjmových oblastí územnej samosprávy (decentralizácia príjmov), ktoré mali byť dostatočne výnosné na to, aby mohli obce a VÚC vhodne naplňať svoje poslanie.

„Zmyslom fiškálnej decentralizácie bolo nahradenie transferov – dotácií zo štátneho rozpočtu do rozpočtov obcí a VÚC na výkon ich originálnych kompetencií daňovými príjmami, o ktorých použití majú samosprávy právo rozhodovať celkom samostatne“ (Medved' a kol. 2011: 160). Územnej samospráve sa otvorili nové možnosti, ako získať finančné prostriedky do svojich rozpočtov. Na obce a VÚC sa však tiež preniesla vyššia samostatnosť a zodpovednosť za tvorbu finančných zdrojov (Guťan 2017). Za rozhodujúce sa považovali daňové príjmy, pretože predstavujú najvýznamnejší a najstabilnejší zdroj príjmov verejných rozpočtov. Zmeny nastali v delbe daňovej právomoci a daňového určenia medzi jednotlivé vládne úrovne.

Základom decentralizácie príjmov komunálnej samosprávy sa stali zákony a nariadenie vlády SR, ktoré v zásadnej miere determinujú spôsob financovania slovenských obcí a miest. Zákon č. 582/2004 Z. z. o miestnych daniach a miestnom poplatku za komunálne odpady a drobné stavebné odpady modifikoval miestne poplatky a zaviedol inštitút miestnych daní. Okrem miestnych daní obec ukladá miestny poplatok za komunálne odpady a drobné stavebné odpady. Tieto dane sa považujú za vlastné zdroje územnej samosprávy a ich výšku reguluje obec formou všeobecne záväzného nariadenia. Pre miestnu samosprávu má nezastupiteľný význam daň z nehnuteľností, ktorá prispieva do rozpočtu najvyššou čiastkou zo všetkých miestnych daní a poplatkov. Zároveň je aj daňou s najprogresívnejším rastom výnosov zo všetkých miestnych daní zverených územnej samospráve.

Na tento zákon nadväzuje zákon č. 583/2004 Z.z. o rozpočtových pravidlách územnej samosprávy. Tento zákon môžeme považovať za základný prvok financovania miestnej územnej samosprávy, pretože vymedzuje najdôležitejšie aspekty a pravidlá pre financovanie obcí a miest. Predmetom úpravy zákona č. 583/2004 je definovanie hlavných pojmov (rozpočet obce, príjmy a výdavky obce, rozpočtový proces) a pravidiel rozpočtového hospodárenia.

Ďalším z prameňov fiškálnej decentralizácie na Slovensku je zákon č. 564/2004 Z.z. o rozpočtovom určení výnosu dane z príjmov územnej samosprávy a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Tento zákon určil daň z príjmu fyzických osôb (DPFO) ako jedinú podielovú. Určením iba jednej podielovej dane sa sledovalo viacero cieľov. V prvom rade sa predpokladal dynamický rast tejto dane a jej výber je relatívne rovnomerne rozložený v priebehu kalendárneho roku. Zároveň je táto daň miestne určiteľná a zavedením jedinej podielovej dane sa zjednodušil systém prerozdelenia prostriedkov medzi rôzne úrovne štátnej správy a územnej samosprávy. Ako jeden z posledných dôvodov tohto kroku, definuje dôvodová správa zmenu určenia konkrétnej čiastky prislúchajúcej obciam a prechod na prerozdelenie výnosu z dane vopred stanoveným koeficientom, podľa premenlivých veličín na základe štatistických údajov, čo vylučuje subjektivnosť pri rozhodovaní a súčasne eliminuje prípadné politické vplyvy.

Štvrtým významným právnym predpisom bolo rekonštruované nariadenie vlády SR 668/2004 Z. z., ktoré stanovilo presné kritériá pri rozdeľovaní výnosu dane medzi jednotlivé úrovne územnej samosprávy. Prerozdeľovací koeficient sa od roku 2005 už niekoľkokrát zmenil podľa aktuálnych potrieb centrálnej vlády, nie podľa potrieb územnej samosprávy. Tento prístup je zreteľný najmä počas ekonomickej recesie, kedy si centrálna vláda „odkrojila“ väčšiu časť z celoštátneho výnosu podielovej dane, na úkor územnej samosprávy.

Nový systém financovania štátnej správy a územnej samosprávy mal viesť k stabilizácii príjmov na dlhšie časové obdobie a umožňuje postupný prechod na viacročné finančné plánovanie. Zároveň sa uplatnením fiškálnej decentralizácie zvýšila transparentnosť hospodárenia s financiami a spravodlivosť pri prerazdeľovaní zdrojov štátneho rozpočtu. V súčasnosti sa systém financovania verejnej správy (štátnej správy a územnej samosprávy) na Slovensku nachádza v tretej vývojovej etape. Jej počiatok môžeme zasadiť do roku 2005, kedy sa pristúpilo k aplikácii fiškálnej decentralizácie a bol zreformovaný systém financovania územnej samosprávy a štátnej správy, ktorý s menšími úpravami funguje dodnes.

Súčasný finančný systém distribúcie prostriedkov medzi štátnu správu a územnú samosprávu prerazdeľuje všetky príjmové zdroje verejnej správy (Machyniak, Brix 2015). Ústredné i nižšie orgány štátnej správy sú financované na základe zákona o štátnom rozpočte. Najvýnosnejšími zdrojmi príjmov verejnej správy (bez územnej samosprávy) na Slovensku po roku 2005 boli odvody, spotrebné dane, daň z príjmov právnických osôb a príjmy z vlastného majetku. Územná samospráva na Slovensku napĺňala svoje príjmy tiež z veľmi diverzifikovaných zdrojov, kam patria najmä daňové príjmy, dotácie, granty, transfery a príjmy z vlastného majetku.

Tabuľka 2: Najdôležitejšie príjmy verejnej správy na Slovensku v rokoch 2010-2017

PRÍJMY VEREJNEJ SPRÁVY NA SLOVENSKU		
Štátna správa	Územná samospráva	
	Miestna	Regionálna
<p><u>Daňové príjmy:</u> dane z príjmov, ziskov a kapitálového majetku, daň z príjmov právnických osôb, dane na tovary a služby, daň z pridanej hodnoty, spotrebné dane</p>	<p><u>Podielová daň</u></p> <p><u>Miestne dane:</u> daň z nehnuteľností, daň za psa, daň za užívanie verejného priestranstva, daň za ubytovanie, daň za predajné automaty, daň za nevýherné hracie prístroje, daň za vjazd a zotrvanie motorového vozidla v historickej časti mesta, daň za jadrové zariadenie</p>	<p><u>Podielová daň</u></p> <p><u>Daň z motorových vozidiel</u> (do roku 2015)</p>
Granty	Granty, transfery a dotácie	Granty, transfery a dotácie
Predaj majetku a služieb, nájomné	Príjmy z vlastníctva a z prevodu vlastníctva majetku obce a z	Príjmy z vlastníctva a z prevodu vlastníctva

	činnosti obce a jej rozpočtových organizácií	majetku VÚC a z činnosti VÚC
Poplatky, pokuty, penále	Sankcie a dary	Sankcie a dary
Úroky a dividendy	Úroky	Úroky
Sociálne príspevky: Sociálne zabezpečenie, príspevky zamestnancov a zamestnávateľov	Administratívne poplatky, poplatok za komunálne odpady a drobné stavebné odpady, miestny poplatok za rozvoj	Správne poplatky

Zdroj: Spracované autorom

Predchádzajúca časť nášho príspevku reflektovala všetky podstatné reformy, ktoré sa od vzniku samostatnej Slovenskej republiky v roku 1993 uskutočnili v oblasti prerozdelenia finančných zdrojov medzi jej jednotlivými subúrovňami: štátnou správou a územnou samosprávou. Postupné zmeny viedli k vytvoreniu súčasného systému financovania štátnej správy a územnej samosprávy. Súčasný systém je založený na prerozdelení pôsobnosti (originálnej alebo prenesenej) medzi jednotlivé zložky verejnej správy. Preto nie je prekvapivé, že sa v prípade prenesenej pôsobnosti stretávame s tým, že výkon činnosti územnej samosprávy v týchto oblastiach, je priamo financovaný z orgánov štátnej správy. Dotačné schémy a transfery, najčastejšie od konkrétnych ministerstiev, hradia výkon prenesených kompetencií obcí, miest a VÚC.

Hmatateľným dôkazom prerozdeľovacích procesov finančných zdrojov medzi štátnu správu a územnú samosprávu je existencia podielovej dane. Výnos z tejto dane (DPFO) sa v rôznom pomere od roku 2005 delil medzi štátnu správu a územnú samosprávu nasledujúcich 10 rokov. Od roku 2016 je celoštátny výnos DPFO už výlučným príjmom rozpočtov miestnych a regionálnych samospráv. Od tohto roku štátna správa na výnose z podielovej dane už neparticipuje.

Naša práca má identifikovať uplatňujúci sa model fiškálneho federalizmu na Slovensku. Samotný fiškálny federalizmus vyjadruje spôsob naviazania jedenej zložky verejnej správy (územnej samosprávy) na druhú (štátnu správu). Základom toho je poznať a analyzovať spôsoby financovania štátnej správy a územnej samosprávy. Túto úlohu sme podľa nášho názoru splnili v predchádzajúcom texte, preto sa môžeme sústrediť na empirickú časť nášho výskumu.

3 Výskum a metodika

Pre správne identifikovanie modelu fiškálneho federalizmu musíme túto problematiku vhodne metodologicky uchopiť. Naším cieľom je detailnejší pohľad a stanovenie miery naviazanosti jednotlivých zložiek verejnej správy. Táto miera naviazanosti alebo redistribúcie finančných zdrojov medzi štátnou správou a územnou samosprávou nám jasne napovie, aké tendencie v súčasnom modeli fiškálneho federalizmu na Slovensku prevládajú. Výsledkom našej empirickej práce môže v teoretickej rovine viesť k zisteniu veľmi silného naviazania slovenskej územnej samosprávy na štátnu správu

vo finančnej oblasti alebo na druhej strane k zisteniu, že počas sledovaného obdobia klesá previazanosť oboch finančných systémov. Príklon modelu fiškálneho federalizmu v podmienkach SR buď k silnejúcej alebo slabnúcej naviazanosti (samostatnosti) určíme na základe zastúpenia vybraných premenných v rozpočtoch územnej samosprávy.

V zásade vychádza naša práca z analýzy časových radov výnosov vlastných príjmov územnej samosprávy (daňové príjmy, ostatné bežné príjmy okrem bežných dotácií a transferov) a výšky prijatých dotácií, grantov a transferov od subjektov štátnej správy. Vďaka tomu budeme schopní jednoznačne určiť model fiškálneho federalizmu na Slovensku. Sledovaním časových radov v rokoch 2012-2017 nám zasa napomôže identifikovať vývojové tendencie napojenia finančných systémov štátnej správy a územnej samosprávy. Týmto spôsobom nielenže stanovíme model fiškálneho federalizmu na území SR, ale navyiac detailnejšie zachytíme jeho vnútornú štruktúru a vývojové tendencie.

Aplikácia modelu fiškálneho federalizmu si v prvok kroku vyžaduje definovanie premenných a zdrojov dát. V našom prípade budeme demonštrovať prerozdeľovacie mechanizmy v rámci verejnej správy a popíšeme model fiškálneho federalizmu. Na tento účel je nutné poznať výšku celkových príjmov verejnej správy na Slovensku. Celkové príjmy verejnej správy tvoria všetky daňové príjmy, príjmy fondov sociálneho a zdravotného poistenia, sankcie, zahraničné transfery, dividendy, poplatky, príjmy z podnikania a vlastníctva, ktoré dosiahli všetky inštitúcie štátnej správy a územnej samosprávy dokopy.

Pre výskum modelu fiškálneho federalizmu na Slovensku a identifikáciu redistribučných väzieb medzi štátnou správou a územnou samosprávou sú ďalšou dôležitou premennou vlastné príjmy územnej samosprávy. Toto vymedzenie je odvodené od daňovej taxonómie, ktorú spracovali pre OECD autori Blöchliger a King (2006). Obaja autori potvrdili, že za základ vlastných príjmov územnej samosprávy sa považujú najmä daňové príjmy z miestnych daní, kde má územná samospráva právomoc na autonómne stanovenie sadzby dane a základ dane. Pri určení ostatných vlastných príjmov prioritne vychádzame z legislatívneho vymedzenia a klasifikácie podľa metodických usmernení Ministerstva financií SR (najmä usmernenie MF/010175/2004-42). Za vlastné príjmy budeme považovať len bežné príjmy, ktoré tak určuje zákon č. 583/2004 Z.z. o rozpočtových pravidlách územnej samosprávy. Pri spracovávaní záverečných účtov alebo viacročných rozpočtov územnej samosprávy sme sa stretli s delením príjmovej zložky tiež podľa ekonomickej klasifikácie rozpočtovej klasifikácie. V takomto prípade sme za vlastné príjmy pokladali daňové príjmy (skupina 100) a nedaňové príjmy (skupina 200, okrem 230-kapitálových príjmov). Ich spoločným menovateľom je schopnosť územnej samosprávy ovplyvniť ich výnos prostredníctvom vlastnej (ne)aktivity.

Podľa zákona č. 583/2004 o rozpočtových pravidlách územnej samosprávy tvoria vlastné príjmy slovenskej územnej samosprávy daňové i nedaňové príjmy. Ich bližšie vymedzenie obsahuje tabuľka č. 3.

Zásadným rozdielom pri príjmoch oboch úrovní územnej samosprávy na Slovensku je fakt, že miestna úroveň môže uvaliť miestne dane. Medzi miestne dane v podmienkach SR patrí daň z nehnuteľností (skladá sa z dane z pozemkov, dane zo stavieb a dane z bytov a nebytových priestorov v bytovom dome), za psa, využívanie verejného priestranstva, ubytovanie, predajné automaty, nevýherné hracie automaty, jadrové zariadenie a za vjazd vozidla do historickej časti mesta. Od roku 2015 prišla regionálna územná samospráva o jedinú miestnu daň - daň z motorových vozidiel.

Tabuľka 3: Vlastné príjmy územnej samosprávy

Miestna územná samospráva (obce)	Regionálna územná samospráva (VÚC)
Nedaňové príjmy z vlastníctva a z prevodu vlastníctva majetku obce a z činnosti obce a jej rozpočtových organizácií	Nedaňové príjmy z vlastníctva a z prevodu vlastníctva majetku vyššieho územného celku a z činnosti vyššieho územného celku a jeho rozpočtových organizácií
Úroky a iné príjmy z finančných prostriedkov obce	Úroky a iné príjmy z finančných prostriedkov vyššieho územného celku
Sankcie za porušenie finančnej disciplíny uložené obcou,	Sankcie za porušenie finančnej disciplíny uložené vyšším územným celkom
Dary a výnosy dobrovoľných zbierok v prospech obce	Dary a výnosy dobrovoľných zbierok v prospech vyššieho územného celku
Podiely na daniach v správe štátu	Podiely na iných daniach v správe štátu
Výnosy miestnych daní a poplatkov	

Zdroj: spracované autorom na základe zákona č. 583/2004 o rozpočtových pravidlách územnej samosprávy

Poslednou sledovanou veličinou pre identifikáciu modelu fiškálneho federalizmu na Slovensku a určenie redistribúcie medzi štátnou správou a územnou samosprávou boli granty, dotácie a ostatné transfery od štátnej správy pre obce, mestá a VÚC. Pre potreby nášho výskumu sme sa zamerali na bežné dotácie, granty a transfery, ktoré poskytujú inštitúcie a orgány štátnej správy územnej samospráve. Rozdelením týchto prostriedkov podľa zdroja môžeme konštatovať, že najčastejším pôvodcom sú jednotlivé ministerstvá, Úrad vlády SR, krajské a okresné úrady, Úrady práce, sociálnych vecí a rodiny, účelové fondy SR. Jednotlivé dotácie, granty a transfery prichádzajú na konkrétny účel a tým je výkon preneseného výkonu štátnej správy. Podľa oblasti, kam smerujú, ich najčastejšie môžeme identifikovať v prípade školstva, matričnej činnosti, stavebného úradu, registra a hlásenia pobytu občanov, životného prostredia, chránených dielní, podpory zamestnanosti, terénnej sociálnej práce, pozemných komunikácií a volieb. Z dotácií rozpočtu štátnej správy boli financované kompetencie preneseného výkonu štátnej správy a ďalšie úlohy spojené s regionálnym rozvojom, ochranou životného prostredia, ako aj realizáciou projektov spolufinancovaných z prostriedkov Európskej únie. Prostredníctvom dotácií zo štátneho rozpočtu z príslušných kapitol sa financovali kompetencie preneseného výkonu štátnej správy na úseku školstva, úlohy spojené s regionálnym rozvojom, ochranou životného prostredia, ako aj realizácia projektov spolufinancovaných z Európskej únie.

4 Výsledky

Vývoj celkových príjmov verejnej správy na Slovensku zachytáva tabuľka 4. Obsahuje tiež detailnejšiu distribúciu finančných zdrojov verejnej správy medzi štátnu správu a územnú samosprávu v rokoch 2012-2017.

Tabuľka 4: Príjmy verejnej správy na Slovensku v rokoch 2012-2017 v mil. €

ROK	PRÍJMY VEREJNEJ SPRÁVY NA SLOVENSKU				
	Štátna správa	Územná samospráva			Verejná správa SPOLU
		Miestna	Regionálna	SPOLU	
2012	18 839	3 785	1 203	4 988	23 827
2013	20 907	3 987	1 216	5 203	26 110
2014	25 722	4 008	1 277	5 285	31 007
2015	26 615	4 580	1 369	5 949	32 564
2016	25 991	4 389	1 387	5 776	31 767
2017	27 782	4 212	1 456	5 668	33 450

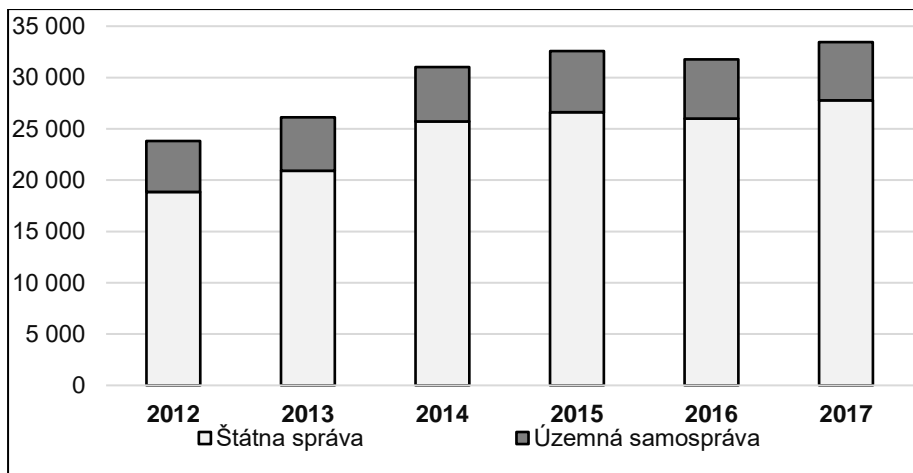
Zdroj: spracované autorom na základe údajov Ministerstva financií SR

Príjmy verejnej správy od roku 2012 do roku 2017 môžeme rozdeliť podľa toho, ktorému jej subsystemu boli určené. V zásade však môžeme konštatovať, že štátna správa získavala v sledovanom období dominantný podiel z príjmov slovenskej verejnej správy. Príjmy územnej samosprávy tvorili v priemere 17% - 21% z celkových príjmov verejnej správy.

Graf 1 ilustruje vývoj príjmov štátnej správy a územnej samosprávy počas šiestich sledovaných rokov. Tento graf teda sumarizuje rozdelenie príjmov medzi oba subsystemy verejnej správy v miliónoch eur.

Od roku 2012 do roku 2017 rástli celkové príjmy verejnej správy ako aj jej časti – štátnej správy a územnej samosprávy na Slovensku, s výnimkou roku 2016. Z grafu vyplýva, že dominantný podiel na príjmoch má štátna správa. Územná samospráva má celkové príjmy v jednotlivých rokoch viac ako štvornásobne nižšie v porovnaní so štátnou správou. Za sledované roky tvorili priemerné príjmy územnej samosprávy 18,5% (5 478 mil. €) z celkových príjmov verejnej správy. Oproti tomu priemerné príjmy štátnej správy v totožnom období tvorili 81,5% (24 309 mil. €) z celkových príjmov verejnej správy. Redistribúcia finančných zdrojov medzi štátnu správu a územnú samosprávu je v súčasnom systéme SR nastavená výrazne v prospech štátnej správy, ktorá získava viac ako 4/5 všetkých príjmov. Percentuálny podiel príjmov verejnej správy určených územnej samospráve každým rokom klesá. Od roku 2012 (20,9%) sme zaznamenali pokles celkovo o štyri percentá v roku 2017 (16,9%).

Graf 1: Príjmy štátnej správy a územnej samosprávy na Slovensku v rokoch 2012-2017 v mil. €

Zdroj: vlastné spracovanie

Stanovenie modelu fiškálneho federalizmu je závislé od výšky vlastných príjmov územnej samosprávy. Túto veličinu sme sledovali od roku 2012 až po rok 2017. Pre potreby našej práce sme sledovali tiež redistribučné procesy medzi štátnou správou a územnou samosprávou na Slovensku v danom období.

Tabuľka 5: Príjmy územnej samosprávy na Slovensku v rokoch 2012-2017 v mil. €

ROK	PRÍJMY ÚZEMNEJ SAMOSPRÁVY NA SLOVENSKU							
	Vlastné				Granty a dotácie od štátnej správy			
	Miestna	Regionálna	SPOLU	Podiel na celkových príjmoch (%)	Miestna	Regionálna	SPOLU	Podiel na celkových príjmoch (%)
2012	1715	595	2310	46,3	1311	481	1792	35,9
2013	1792	571	2363	45,4	1336	485	1821	34,9
2014	1898	593	2491	47,1	1211	467	1678	31,7
2015	2021	662	2683	45,1	1529	505	2034	34,1
2016	2272	776	3048	52,7	1286	459	1745	30,2
2017	2199	769	2968	52,3	1287	418	1705	30,0

Zdroj: vlastné spracovanie

V oblasti vlastných príjmov vidíme počas sledovaných šiestich rokov, že vlastné príjmy obcí a miest sú viac ako trojnásobné v porovnaní s vlastnými príjmami regionálnej samosprávy. Od roku 2012 sa zvýšil príjem z vlastných zdrojov miestnej územnej samosprávy od roku 2012 do roku 2017 o takmer 500 mil. € a v prípade VÚC o 174 mil. €. To sa postupne odzrkadlilo i v zvyšovaní podielu vlastných príjmov celého segmentu územnej

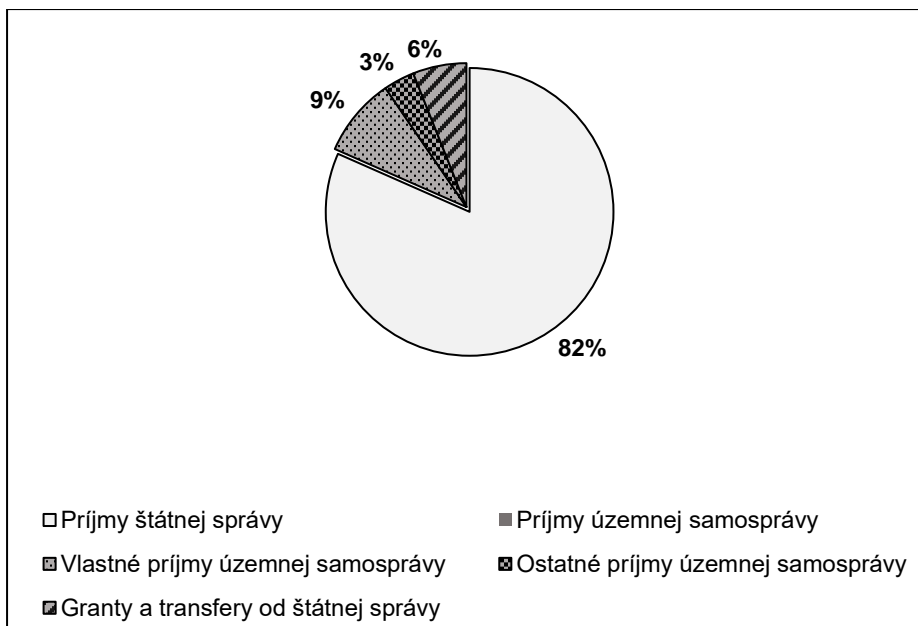
samosprávy na ich celkových príjmoch. Počiatočná hodnota z roku 2012 bola na úrovni 46,3% a v poslednom roku nášho výskumu dosiahla 52,3%, čo je nárast o šesť percent.

Okrem primárnej redistribúcie finančných prostriedkov medzi jednotlivé zložky verejnej správy, môžeme sledovať aj dodatočnú alebo tiež sekundárnu redistribúciu. Tá sa uskutočňuje už v rámci finančných vzťahov medzi jednotlivými inštitúciami a orgánmi štátnej správy a územnej samosprávy. Najvýraznejším dôkazom sekundárnej redistribúcie je existencia grantových a dotačných schém, ktorými štátna správa dotuje výkon prenesených pôsobností na územnú samosprávu. Granty a dotácie od štátnej správy sú príjmom rozpočtov obcí, miest i VÚC. Počas sledovaného obdobia rokov 2012-2017 ich celková výška kolísala a nedá sa hovoriť o určitom vývojovom trende. V zásade však môžeme konštatovať, že to koľko finančných prostriedkov dostane územná samospráva od štátnej správy v rámci dotácií a grantov závisí od viacerých okolností ako je napr. politická situácia alebo blížiac sa parlamentné voľby. Pri pohľade na percentuálne zastúpenie sekundárnej redistribúcie medzi štátnou správou a územnou samosprávou sa však už jednoznačne dá určiť vývojový trend za ostatných šesť sledovaných rokov. Od roku 2012 klesol podiel grantov a transferov od štátnej správy na celkových príjmoch územnej samosprávy do roku 2017 o takmer šesť percent. Celkovo môžeme konštatovať, že percentuálne zastúpenie grantov a dotácií od štátnej správy v rozpočtoch územnej samosprávy postupne klesá.

Na základe zistených údajov, vlastných výpočtov, selekcie vybraných premenných a teoretických poznatkov o modeloch fiškálneho federalizmu, môžeme určiť model, ktorý sa v podmienkach Slovenska počas rokov 2012-2017 uplatňuje. Tento model fiškálneho federalizmu determinuje redistribúcia finančných zdrojov medzi štátnou správou a územnou samosprávou. Obrázok 1 graficky zachytáva model fiškálneho federalizmu na Slovensku počas rokov 2012-2017 na základe zistených priemerných hodnôt v tomto období.

Graf 2: Príjmový systém verejnej správy na Slovensku počas rokov 2012-2017 (%)

Zdroj: vlastné spracovanie

Na základe analýzy právneho vymedzenia a výpočtov sme zistili, že na Slovensku sa uplatňuje kombinovaný model fiškálneho federalizmu. Preň je typické, že územná samospráva má určený okruh vlastných príjmov a navyše štátna správa dofinancuje vybrané oblasti prostredníctvom grantov a transferov.

Doterajšie reformy verejnej správy a systému financovania jej oboch zložiek vytvorili finančný mechanizmus redistribúcie financií medzi štátnu správu a územnú samosprávu. Vytvoril sa kombinovaný model fiškálneho federalizmu, v ktorom dominantná časť (v priemere viac ako 80%) príjmov verejnej správy je určená pre štátnu správu. Kombinovaný model fiškálneho federalizmu môže mať rôzne podoby, podľa dodatočných resp. sekundárnych redistribučných mechanizmov a finančnej nezávislosti územnej samosprávy. Slovenský model fiškálneho federalizmu sa vyznačuje tým, že takmer polovica (48,1%) príjmov územnej samosprávy pochádza z jej vlastných zdrojov. Typickým znakom modelu fiškálneho federalizmu na Slovensku je tiež takmer tretinový podiel (32,8%). Zostávajúcu časť príjmov územnej samosprávy na úrovni 19,1% tvoria spravidla kapitálové príjmy a príjmy z finančných operácií.

5 Diskusia

V predchádzajúcej časti sme vďaka uskutočneným výpočtom a štatistike určili model fiškálneho federalizmu na Slovensku v rokoch 2012-2017, ktorý je výsledkom reforiem štátnej správy a územnej samosprávy. Ako naznačujú naše zistenia, tak v tomto období môžeme v prípade Slovenska hovoriť o kombinovanom modeli fiškálneho federalizmu. Ako už bolo

naznačené, tak tento model je špecifický, lebo v ňom môžu prevládať tak centralizačné alebo decentralizačné tendencie, podľa toho ako je územná samospráva finančne naviazaná na štátnu správu. Výsledkom našej práce je identifikovanie podielu vlastných príjmov územnej samosprávy na celkových príjmoch vo výške 48,1%, čo je takmer polovica všetkých príjmov územnej samosprávy. Keďže tento podiel zodpovedá takmer polovici celkových príjmov, môžeme slovenský kombinovaný model fiškálneho federalizmu navyše označiť aj ako „polovičný“ alebo „semikombinovaný“. Na druhej strane, v príjmovej zložke územnej samosprávy tvoria výraznú položku dotácie, granty a transfery od orgánov štátnej správy. Ich priemerný podiel je 32,8% a predstavuje priamu závislosť územnej samosprávy od štátnej správy. Tieto finančné prostriedky predstavujú sekundárnu redistribúciu všetkých prostriedkov verejnej správy.

Naše zistenia sú vychádzajú z metodologického uchopenia problematiky prostredníctvom slovenskej právnej úpravy. Jej špecifikom v porovnaní s medzinárodnými štandardami (napr. Oates 2011; Molander 2012) je to, že medzi vlastné príjmy územnej samosprávy zaraďuje aj výnos z podielovej dane (daň z príjmu fyzických osôb). Oproti originálnym vlastným daňovým príjmom (miestne dane) sa líši vo viacerých základných aspektoch, ktoré definujú vlastné príjmy. Podielová daň sa vyberá prostredníctvom daňových úradov, centrálné a nie priamo orgánmi územnej samosprávy. Výšku daňovej sadzby v prípade podielovej dane stanovuje zákon a územná samospráva nemá možnosť ani právo sadzbu meniť. Jednotky územnej samosprávy nezasahujú do udelenia výnimiek alebo zníženia výšky sadzby dane v konkrétnych prípadoch. Obce, mestá a VÚC stratili možnosť priamo ovplyvniť konštrukciu dane (Sedmíhradská, Bakoš 2015). Zároveň nie je fakultatívnou daňou, ako v prípade miestnych daní, ktorá sa môže ale aj nemusí zaviesť. De facto je v takejto situácii chápanie výnosu z podielovej dane ako vlastného príjmu rozpočtu obcí neštandardné z medzinárodného pohľadu a umelo zvyšuje nezávislosť slovenskej územnej samosprávy. Reálna výška vlastných príjmov územnej samosprávy je následne niekoľkonásobne nižšia a v samotnom modeli fiškálneho federalizmu začínajú dominovať príjmy od štátnej správy (vrátane podielovej dane).

Takýto čiastkový výsledok môžeme nájsť vo viacerých tuzemských prípadových štúdiách, ktoré sledovali vybrané finančné aspekty územnej samosprávy na lokálnej alebo regionálnej úrovni a štátnej správy. Nižňanský a kol. (2014) konštatovali, že v rokoch 2005-2012 sa vlastné príjmy miestnej územnej samosprávy pohybovali na úrovni 13% - 16% z celkových príjmov. Vlastné príjmy regionálnej územnej samosprávy sa počas totožného obdobia pohybovali len na úrovni 7% -12%. Toto percento sa ešte výrazne znížilo, keď bola regionálnej samospráve odobraná jediná miestna daň (daň z motorových vozidiel) v roku 2015. Túto skutočnosť vo svojom článku zistili aj autori Horváth, Cívik a Švikruha (2018), kde sa primárne zamerali na výskum finančnej závislosti územnej samosprávy od štátnej správy. Podľa ich zistení bola priemerná miera závislosti miestnej samosprávy 51,8% a regionálnej samosprávy až 73,3%. Naviazanosť územnej samosprávy na štátnu správu

môže byť teda vyššia, pokiaľ nebudeme chápať podielovú daň ako vlastný príjem, ale skôr ako neúčelovú dotáciu.

Systém financovania štátnej správy a územnej samosprávy, ktorý vznikol postupnými reformami verejnej správy na Slovensku, vytvoril semikombinovaný model fiškálneho federalizmu. Tento model pri uplatnení medzinárodných kritérií na vlastné príjmy územnej samosprávy (daňová autonómia) však vykazuje v príjmovej oblasti viac ako šesťdesiat percentnú naviazanosť na štátnu správu. Tým je pomerne veľmi naviazaný na finančné prostriedky prichádzajúce z rozpočtu štátnej správy.

6 Záver

Tento príspevok mal za cieľ analyzovať vývoj redistribúcie finančných prostriedkov medzi štátnu správu a územnú samosprávu na Slovensku v rokoch 2012-2017. Na základe prijatých reforiem štátnej správy sa na Slovensku vytvoril špecifický druh finančného systému verejnej správy.

Okrem sledovania reformných zmien v redistribúcii finančných prostriedkov štátnej správy, sme sa zamerali na určenie modelu fiškálneho federalizmu, ktorý sa na Slovensku vytvoril. Na základe zistených údajov, vlastných výpočtov, selekcie vybraných premenných a teoretických poznatkov o modeloch fiškálneho federalizmu, sme jednoznačne určili model, ktorý sa v podmienkach Slovenska počas rokov 2012-2017 uplatňuje. Na samotný model fiškálneho federalizmu majú dominantný vplyv prerozdeľovacie mechanizmy v rámci štátnej správy a územnej samosprávy, ktoré determinujú závislosť slovenských obcí, miest a VÚC od grantov a transferov zo štátnej správy. Na základe sledovania časových radov vybraných premenných a výpočtom príslušných hodnôt, môžeme konštatovať, že na Slovensku sa uplatňuje kombinovaný model fiškálneho federalizmu.

Podľa medzinárodne uznávanej klasifikácie príjmových zdrojov používaných v rámci OECD, je súčasný model fiškálneho federalizmu silne naviazaný na prostriedky plynúce do rozpočtov územných samospráv od štátnej správy. Odhliadnuc od primárnych dotačných a transferových schém na úhradu preneseného výkonu štátnej správy na územnú samosprávu, to je spôsobené dominantne podielovou daňou. Konštatujeme preto, že v prípade slovenského modelu fiškálneho federalizmu existuje silné naviazanie územnej samosprávy, tak na lokálnej i regionálnej úrovni, na finančné prostriedky pochádzajúce od orgánov štátnej správy. Táto závislosť sa navyše od roku 2012 neustále zvyšuje a tým sa na druhej strane posilňuje postavenie štátnej správy v systéme verejnej vlády na Slovensku.

Zoznam literatúry

- Blöchliger, H. - King, D. (2009): The Fiscal Autonomy of Sub-Central Governments: An Update. OECD Working Papers on Fiscal Federalism, No. 9, OECD Publishing, Paris. [online]. Dostupné online: <<https://doi.org/10.1787/22265848>> [1. apríl, 2020].
- Boadway, R. – Shah, A. (2009): Fiscal Federalism: Principles and Practice of Multiorder Governance, Cambridge: Cambridge University Press.
- Guľan, D. (2017): Regional Marketing as a Functional Instrument of Regions Development, In Bargaoanu et. all. (ed. 2017): The Quality of Democracy in the New Political Era: Proceedings of the 4th Academos Conference. Bolonga: Filodiritto, 2017, 119-123.
- Horváth, P. - Cibik, L. - Švikruha, M. (2018): 'Finančná závislosť územnej samosprávy na Slovensku. In: Scientific papers of the University of Pardubice. Series D, vol. 15, no. 42, 67-79.
- Machyniak, J. - Brix, R. (2015): Political aspects as a determinant of public administration functioning - the case of Slovak Republic after 1989. In SGEM 2015 International Multidisciplinary Scientific Conference on Social Sciences and Arts, Sofia : STEF92 Technology, 227-232.
- Medveď, J. a kol. (2011): Verejné financie, Bratislava: Sprint dva.
- Ministerstvo financií Slovenskej republiky. Zákon o štátnom rozpočte 2004-2017. [online]. Dostupné na: <<https://www.mfsr.sk/en/finance/public-finance/public-administration-budget/>> [15. október, 2020].
- Ministerstvo financií Slovenskej republiky (2004): Metodické usmernenie Ministerstva financií Slovenskej republiky č. MF/010175/2004-42 zo dňa 8. decembra 2004 a vysvetlivky k ekonomickej klasifikácii rozpočtovej klasifikácie. [online]. Dostupné na: <<https://www.mfsr.sk/sk/financie/verejne-financie/regulacny-komplex-pravných-noriem-metodických-postupov-z-oblasti-rozpočtového-procesu/rozpočtová-klasifikácia/uplne-znenie-metodickeho-usbmernenia-ministerstva-financii-slovenskej-republiky-k-c-mf/010175/2004-42-zo-dna-8.html>> [15. október, 2020].
- Molander, P. (2012): Fiscal Federalism in Unitary States. Boston: Springer.
- Nižňanský, V. - Cibáková, V. - Hamalová, M. (2014): Tretia etapa decentralizácie verejnej správy na Slovensku. Bratislava: Wolters Kluwer.
- Oates, W. E. (2011): Fiscal Federalism, London: Edward Elgar Publishing.
- Peková, J. (2004): Hospodaření a finance územní samosprávy, Praha: Management Press.
- Sedmíhradská, L. - Bakoš, E. (2015): Who Applies the Real Estate Tax's Local Coefficient? In: Sedmíhradská (ed.), Theoretical and Practical Aspects of Public Finance, Praha: Oeconomica Press, 206-210.
- Zákon č. 564/2004 Z.z. o rozpočtovom určení výnosu dane z príjmov územnej samosprávy a o zmene a doplnení niektorých zákonov. In Zbierka zákonov SR 2004. [online]. Dostupné na: <<https://www.zakonypreludi.sk/zz/rocnik/2004>> [15. október, 2020].

- Zákon č. 582/2004 Z. z. o miestnych daniach a miestnom poplatku za komunálne odpady a drobné stavebné odpady. In Zbierka zákonov SR 2004. [online]. Dostupné na: <<https://www.zakonypreludi.sk/zz/rocnik/2004>> [15. október, 2020].
- Zákon č. 583/2004 Z.z. o rozpočtových pravidlách územnej samosprávy. In Zbierka zákonov SR 2004. [online]. Dostupné na:<<https://www.zakonypreludi.sk/zz/rocnik/2004>> [15. október, 2020].
- Žárska, E. - Kozovský, D. (2008): Teoretické a praktické aspekty fiškálnej decentralizácie, Bratislava: Ekonóm, 2008.

Lukáš Cíbik is an assistant professor and deputy head of Department of public administration, Faculty of Social Sciences, University of Ss. Cyril and Methodius in Trnava, Slovakia.
[e-mail: lukas.cibik@ucm.sk]

Discussion

CHINESE FOREIGN POLICY IN AFRICA: THE DIFFERENT FORM OF NEO-COLONIALISM FOR GEOPOLITICAL PURPOSES

ČÍNSKÁ ZAHRANIČNÍ POLITIKA V AFRICE: ODLIŠNÁ FORMA NEO-KOLONIALISMU PRO GEOPOLITICKÉ ÚČELY

Ondřej HYNEK

Abstract: In last decades, China has gained a strong title of a partner for the African continent. The capital flowing from China to Africa has completely extended the European or American capital. However, it is a question of what China's objectives are and how Africa and Africans are benefiting from the economic assistance. The article presents the theory of neo-colonialism and aspects of the Chinese foreign policy related to investments projects, specifically related to the Belt and Silk Road. Further, the author analyses particular events and mechanisms that are applied under the bilateral agreements based on the process-tracing method and what are the results of the Sino-African cooperation. The discussion paper concludes that China follows its primary national objectives promoted by a strong economy which are masked by economic aid. Moreover, the author concludes that Africa has entered a different form of China-managed neo-colonialism, which brings only very limited benefits for African countries.

Keywords: *Neo-colonialism, Africa, China, Foreign policy, geopolitics*

1 Introduction

China has become the most economic stalwart partner for Africa during the latest century as China has been investing heavily over the last decade, mainly because of its ambitious Silk Road project when the Chinese officials announced the gradual cooperation and investments (Paszak, 2021; Shepard 2019). The question is whether too little attention is paid to the effects that massive investment in Africa may have or what China is pursuing in its foreign policy in African countries. The presented discussion paper seeks to capture the essence of China's foreign policy in developing countries, in other words, the Chinese goal/s, while also explaining the meaning of Chinese investment and the associated risks to the African continent. The debate has its core in the theory of neo-colonialism, as the implications of Chinese treaties and, consequently, contractual obligations for African actors can be devastating and can practically lead to considerable control by China.

The discussion paper seeks to clarify how the basic principles of loans, which lead to a debt trap, bring benefits primarily to one party instead of bringing positive aspects to African borrowers. For this reason, the author first acquaints the reader with the theory of neo-colonialism. Secondly, the author illustrates the fundamental approach of China's foreign policy and the lending process.

The author analyzes how Chinese foreign policy represents a threat for African countries in the future and that the situation may fall into new forms of colonialism. For this reason, a debate is needed at the level of both African and world leaders, as a similar approach to African affairs can further deepen the wounds of the past. Finally, the author summarizes his findings and expresses his opinion on how leaders should proceed in a given problem.

The method of the process-tracing represents the primary analytical tool together with the theory. The opted method seems to be suitable as the author is looking in-depth at the mechanisms that China utilizes to gain influence in Africa. The principal characteristic of the process-tracing method is to examine the mechanisms through tracing the evidence of causalities as the processes, sequences or conjunctures of events that are covered beneath the term mechanisms within a particular study case (Bennet and Checkel, 2012; see Punton and Welle 2015; Collier 2011).

2 Theory of neo-colonialism

During the 1960s, when most African states gained independence, it might seem that the continent is facing better and prosperous times. Due to mineral wealth and human strength, such ideas seemed highly likely.

However, sixty years after the wave of independence, I cannot confirm the premise. Although Africa is truly rich in mineral wealth and has considerable manpower, transformation into a prosperous region is still just a vision. There is no denying that the wounds caused by the long colonial environment were and still are deep, and although states gained formal independence, in a practical approach, the states remained dependent on stronger, former colonial powers from the very beginning (Martin 1985; Grovogui 2013; Eagleton 1998).

The term neo-colonialism comes from Ghana President Kwame Nkrumah. He argued that neo-colonialism is the economic dominance of a few selected actors. The very definition of neo-colonialism has no clear boundaries, but there is a consensus on which the academic community agrees.

In essence, it is a process where richer and politically stronger states use political-economic forces and tools to exploit the less powerful and less developed countries. This means that a more robust player uses its capital not for the country's development but for looting. At the same time, the developed countries design their power, especially economic power, for their profits without further responsibility.

The given economic processes work through various aid schemes flowing to the African continent. Even though everything is hidden under the term development aid, the reality is different because, as Nnamdi (2016) claims, the powers have little interest in the real development of education, social or economic development. In addition, Martin (1985; see Stránský 2014; Grovogui 2013) warned several decades ago that the powers in question would retain influence precisely through economic capital and military capabilities. Vengroff (1975) adds that it is also connected with dependency on the number of foreign workers. It should be noted that in the rudiment of the theory of neo-colonialism, reference is made primarily to the former colonial powers. However, after the end of the Cold War, the other actors are more often involved in similar policies, such as the US, Russia or China, which is the main actor of this article, because China chooses a slightly different strategy same objectives.

Overall, the chapter summarizes that developed countries use their funds to achieve mineral wealth without using their military forces, hard power.

3 Chinese foreign policy

China is one of the two main actors in terms of economic power in the international arena and wants to continue to strengthen and improve its position. Thanks to its economic capabilities, China is able to produce attractive pricing while providing enormous funding. However, each coin has two sides, and this is also the case of Chinese foreign policy.

The seemingly advantageous loan agreements contain formulas that are purely for the benefit of the Chinese side. Even though China insisted on a policy of non-intervention in fully sovereign states for a long time, what has spread the view that China does not impede the conditions regarding its loans, the opposite is true (Mattlin and Nojonen 2011). Aid from China is enshrined, for example, in the political declarations about One China¹⁷, which at the moment does not necessarily cause economic dominance and dependence, but corresponds to the approach of the political dominance, where China gains territorial recognition. Importantly, economics formulas ensuring the benefits for China that are anchoring China's gradual influence are:

Conditional dependence on Chinese labour
Conditional dependence on Chinese technology
(Mattlin and Nojonen 2011)

Furthermore, the so-called debt-trap policy plays an essential factor. It would be unfair to say that China is a pioneer of this strategy, but it is probably applying the method to the greatest extent. Specifically, it is a bilateral agreement, where the stronger party lends to the weaker so that thanks to the debt, it gains control over the weaker. This, together with the terms of the contracts, creates a dangerous environment for the actor obtaining a financial

---

¹⁷ Policy asserting there is only one China, so the opposition to the idea of two Chinas; People's Republic of China, The Republic of China

loan or trade deal. At the same time, it should be noted that the IMF has published a study showing that loans provided by China doubled the public debt of the least developed countries between 2013 and 2016 (Green 2019). This also corresponds to the Chinese intention with the Belt and Silk Road (BRI), which increases investments.

On the other hand, it is important to mention that China generally takes a different and seemingly more accommodating approach to developing aid or investment. Unlike the Western world countries, China does not condition the flow of resources on the principles of the rule of law, democracy, and other aspects. Sautman and Hairong (2007) say that China does not address neo-liberal demands, and therefore, the aid comes, in this sense, without obligation. There is the question of whether such an approach is generally better or not. Were (2018) points out that such an approach may not lead to commitments to peacekeeping in the global community and, on the contrary, will only encourage conflict.

4 Research results

The main focus of the analysis is to demonstrate China's interest, which is different from providing development aid to African states. Although the amounts invested in Africa may seem enormous, China is primarily looking for geopolitical influence, especially with regard to the aforementioned plan with the BRI. Among other things, the analysis illustrates how Chinese intentions can be detrimental to African states and that the approach meets the characteristics of neo-colonialism. China is investing in national infrastructure, which seems to be a positive phenomenon. At the same time, the investment targets key nodes for the BRI, which is also a benefit for China. Such an approach cannot be described as harmful overall but rather as a win-win approach.

However, the question remains what the overall conditions of the economic stimulus are. As already mentioned, China requires certain formulas in concluding bilateral agreements, thus securing political recognition through economic aid. It is also important to think about the very benefits of the projects. First, thanks to the agreements already mentioned, China secures work for its domestic Chinese workforce. In other words, China is financing a project in Africa, which is assigned to a Chinese company that will be operating in Africa (Sun 2014; Paszak 2021).

Consequently, even Chinese companies operating in Africa do not employ local manpower and, if so, under other conditions and without respect for the culture and local customs. This, of course, results in conflicts (Adisu, Sharkey and Okoroafo 2010). So it, ultimately, will not bring the job or financial benefit of starting the economy to the inhabitants of the impacted states alone.

Secondly, it is important to bring closer the technologies themselves, which are also enshrined in Chinese treaties. Dependence on Chinese technology again does not bring economic opportunities to the African continent, but on the contrary, back to China. At the same time, dependence

on Chinese technological components threatens the security of the state and, what is more, especially when it comes to strategic infrastructure points such as ports, highways or airports (Devermont 2019; Paris 2019; Niba 2019). The mentioned process increases the geopolitical aspect of the provided assistance and simultaneously the political-economic control. The risk arises because ports are a key component for the African economy, where ports are or can be controlled and spied on by the Chinese side (Devermont 2019; Paris 2019). In general, it raises the questions of the benefits of the provided services for African citizens (Were 2018).

The third point is the fact that economic aid works based on barter. China funds development projects, and countries that close the deal with China payback in mineral wealth (Sun 2014). The question remains, what is more advantageous, and for whom. Notably, China is dependent on energy raw materials for economic development, so the methodology gives them access to mineral wealth, which again leads to the promotion of a geopolitical position and de facto control of mineral wealth outside China, including Africa (see Shepard 2019). Sun (2014) points out that this "Angola model" provides a path to mineral wealth, especially oil. For example, he cites Angola, hence the name Angola-model, when Chinese companies acquired the right to extract oil for a loan.

Herein, the attention must be given to the port of Mombasa as well. Kenyan debt skyrocketed, and the debt trap in the name of taking over the port by China is occurring. The journalists bring the information from the leaked copy of the contract to the table when they address the possible threat for the national security emerging upon the signed contract (Niba 2019; Umeh 2020). However, the possible threat is the assumption only but to which many referred (see Niba 2019; Chaudhury 2019; Umeh 2020). Nevertheless, such a threat cannot be ignored since it puts national sovereignty on the risky brink, and we can observe the already applied scenario, for example, in Angola.

It must not be forgotten that China, through economic aid, is gaining the political advantages that strengthen its power in the international arena; also thanks to the dominance it is gaining on the African continent thanks to its financial strength. It is no secret that the United Nations operates on the principle of voting on individual resolutions and procedures, where China is playing behind-the-scenes games thanks to ties to African members, which make up about a quarter. African states vote as China needs (Sun 2014). Security advisers from the Trump administration also identify the approach of Chinese diplomacy as a threat.

Herein, too, the economic resources flowing to the continent play an important role. However, it should be emphasized that this is no different from the practices of other states. Therefore, African leaders must be aware of the procedure because they move in a circle that another actor sketches due to the same mistakes.

Another problem is the already mentioned debt-trap policy. However, in order for criticism and analysis to offer both sides of the coin, it is first necessary to state some facts that will be further subjected to analytical

discussion. To begin with, the critic may claim that China provides loans at zero interest rates, possibly so low that Western banks cannot compete. Another claim is that a possible incapacity is not resolved by providing the lease of the object to the Chinese side, and if there is a mention of the lease, then really the lease when China pays the to the state (Chen 2020). However, a deeper analysis must be executed in this particular issue as well. It is a fact that China provides seemingly advantageous loans. However, even here, we must return to the framework terms of the contracts because if investment projects rely primarily on Chinese suppliers and human resources, the economy of the affected African states does not receive such an economic stimulus. Subsequently, the state enters into a debt spiral when it is unable to repay the loan. Therefore, African states can resort to exchanging for mineral wealth, which allows China to control strategic raw materials. Another possibility is the just mentioned rental of various objects, where cases concerning ports are known.

The question remains as to how ethical it is to rent the key infrastructure from a lender who cannot repay. Although renting for a monetary amount does not primarily mean anything bad, it is necessary to follow the whole cycle, which begins with lending money to the unit, which is hampered from the beginning in terms of technology supply, local staff and then when the counterparty is unable to pay, rental of a port, for example. Provided that the state pays for the port's rental, the money the state pays for the port will come back to the same particular state as a loan payment. Thus, they can reach diplomatically relatively easily to strategic infrastructures dependent on their technologies. Furthermore, the port is used by the actor for its purposes, i.e. primarily for its own profit, and what it pays for the rent will be returned to it as repayment.

Simply put, China pays for itself (see Were 2018). If it were only based on rent- repayment, we could talk about an acceptable or classical trade. Nonetheless, if we consider that another state holds a key point, especially for an African economy that is dependent on ports, then it is not fair business.

Furthermore, it is necessary to repeat the dependence on technology, which will be throughout the port, and it can be expected that even after the end of the lease, the technology will remain the same, therefore dependent on China. We must realize that African ports play an important role in China's BRI economic strategy and African GDP (Devermont 2019; see Paris 2019). China's national interest can also be seen in terms of the steps it is currently taking. Whether it is Sri Lanka in Asia or Djibouti in Africa, these are strategically important trade routes in both cases, where the base in Djibouti is central to international trade. Besides, not to mention that the base on the Red Sea coast is in close proximity to US naval bases and French bases inland. The decision again proves that China is thinking about these steps in geopolitics in order to gain a stronger position.

Moreover, it is essential to mention that at the same time, China is involved in investments of about fifty ports in sub-Saharan Africa, which is crucial for the BRI. Therefore, we see indications that China is using or will

use ports to spread military and political power (Devermont, 2019; see Paris 2019). Even though trade remains the main goal, it can also rapidly increase military and political influence through the use of naval forces to protect individual facilities. Therefore, this particular diplomacy is not a coincidence but a highly thought-out move on the chessboard, which makes African states dependent and additionally, it increases the geopolitical importance of mainland China.

Simultaneously, the coronavirus crisis has shown that Sino-African cooperation can also have its cracks. The African community was identified as one of the centres of coronavirus infection in Guangzhou when they immediately became the target of Chinese racism. However, manifestations of racism provoked a response from Africa, directly from the African Union, when it was the first "shootout" between China and Africa (Sun, 2020). However, it needs to be seen holistically and that China's reputation has been partially damaged, and in the future, similar events may cause difficulties for China, how to defend loans or investment operations in Africa at home or to further build its geopolitical influence in Africa. However, this is only a prediction, and the future will show how it will be.

5 Conclusion

It can be argued that China has built a powerful position as a partner for Africa over the last decades. Virtually unlimited financial opportunities with a cleverly chosen approach, which in many ways may be more acceptable to African leaders, have truly rooted China on the continent. The notably low scale of conditions compared to the Western world puts China in a more advantageous position, thanks to which it gains both political influence on the continent and, above all, economic influence in international relations through its partnership. Political and economic benefits may continue to accelerate if China will be able to complete most of the BRI projects in Africa. Nonetheless, China also gains an economic advantage through access to mineral wealth and contracts for its companies and its citizens through bilateral agreements. Last but not least, access to areas that appear strategic for the whole mix of security sectors, namely military, political and economic, where there is occurring a threat even after the end of port leasing as there is a risk that these facilities will be entirely under Chinese control. It is essential to mention here that it will be crucial to monitor how Africa's debt to China develops and how conditions follow.

The question remains how much cooperation is beneficial for African states. The analysis does not show too many positive factors that would affect and support the African economy; therefore, the politicians should discuss cooperation with China. Investments in infrastructure projects are coming, but they do not create jobs for the local workforce and only make limited use of African companies. Thus, the economy does not receive incentives, leading to access to mineral wealth or strategic objects as compensation. Critically, African states are losing their strengths via this policy-making. At the moment,

Africa seems to be falling into a new type of geopolitical dominance, based on a different type of approach, but still ending under the enormous power and significant control over the mineral wealth, economy and politics of another power. Unfortunately, this corresponds to neo-colonist principles, although it is much more difficult to observe individual features in the Chinese type, but this may be due to entirely different time frames than former colonial forces.

It is also important to point out that Africa is not the only region where the country faces those mentioned above Chinese foreign policy approach. Central Asia countries face virtually the same foreign policy, which, as in Africa, aims at mineral wealth and infrastructure development within the BRI (Juza, 2016; see Laurelle 2018). Were (2018) suggests and emphasizes that African leaders must be able to negotiate the conditions for the real benefit of national citizens while emphasizing that this should apply to all investment and aid going to Africa. In conclusion, it must be said that the discussion paper has limitations in quantitative or statistical analysis; however, even such attempts limit the secrecy of some data by China, especially the volume of allocated and invested funds. Were (2018) warns against the non-transparency of the Chinese side.

References

- Adisu, K. - Sharkey T. - Okoroafo, S. (2010): The impact of Chinese investments in Africa. In: *International Journal of Business and Management*, Volume.5. Number 9. pp- 3-9.
- Bennett, A. - Checkel, J. (2014): Process tracing: from philosophical roots to best practices. In: A. Bennett, Checkel J. (eds 2014). *Process Tracing: from Metaphor to Analytic Tool*. Cambridge: Cambridge University Press, pp. 3–37.
- Chaudhury, D., R. (2019): Kenya risks losing port to China casting shadow over India's outreach in Eastern Africa. In: *Economic Times*. Available at: <https://economictimes.indiatimes.com/industry/transportation/shipping-/-transport/kenya-risks-losing-port-to-china-casting-shadow-over-indias-outreach-in-eastern-africa/articleshow/72136046.cms?from=mdr> [Accessed 2. February 2021].
- Chen, Y. (2020): Chinese Debt Trap and the Myth of the Debt Trap in Africa. In: *Ispionline*. Available at: <https://www.ispionline.it/en/pubblicazione/chinese-debt-and-myth-debt-trap-africa-27024>, [Accessed 2. January 2021].
- Collier, D. (2011): Understanding process tracing. In: *Political Science and Politics*. Volume 44. Number4. pp. 823–830.
- Devermont, J. (2019): Assessing Risks of Chinese Investments in Sub-Saharan African Ports. In: *CSIS*. Available at: <https://www.csis.org/analysis/assessing-risks-chinese-investments-sub-saharan-african-ports>. [Accessed 29. December 2020].
- Eagleton, T. (1998): Postcolonialism and 'postcolonialism'. In: *Interventions*. Volume 1. Number 1. pp. 24-26.
- Green, M. (2019): China's Debt Policy. In: *Foreign Policy*. Available at: *China's Debt Diplomacy – Foreign Policy* [Accessed 12. January 2021].
- Grovogui, S., N. (2013): Postcolonialism. In: Dunne, T., Kurki, M., Smith, S., (ed. 2013) *International Relations Theories*. Oxford: Oxford University Press.
- Juza, P. (2016): Stredná Ázia a Čína- problémy politiky, bezpečnosti a možné geopolitické dosledky. In: *Studia Politica Slovaca*. Volume 1. Number 1. pp. 34-55.
- Laurrelle, M. (2018): China's Belt and Road Initiative and its Impact in Central Asia. In: *Central Asia Program*. Available at: https://centralasiaprogram.org/wp-content/uploads/2017/12/OBOR_Book_.pdf [Accessed 23. January 2021].
- Martin, G. (1985): The historical, economic and political bases of France's African Policy. In: *The Journal of Modern African Studies*. Volume 23. Number 2. pp. 189-208.
- Mattlin, M. - Nojonen, M. (2011): Conditionality in Chinese Bilateral Lending, *Bofit Discussion Paper*, No.14.

- Niba, W. (2019): Will Kenya's Mombasa port be taken over by the Chinese? In: RFI. Available at: <https://www.rfi.fr/en/africa/20190114-kenya-mombasa-port-china-debt-default> [Accessed 10. February 2021].
- Nnamdi, U. (2016): Navigating Nkrumah's Theory of Neo-colonialism in the 21st century. In: E-IR Ifo. Available at: <https://www.e-ir.info/2016/01/13/navigating-nkrumahs-theory-of-neo-colonialism-in-the-21st-century/> [Accessed 9. January 2020].
- Paris, C. (2019): China Tightens Grip on East African Port. In: The Wall Street Journal. Available at: <https://www.wsj.com/articles/china-tightens-grip-on-east-african-port-11550746800> [Accessed 17. January 2021].
- Paszak, P. (2021): Beijing announces increased engagement in Africa. In: Warsaw Institute. Available at: https://warsawinstitute.org/beijing-announces-increased-engagement-africa/?fbclid=IwAR2noZsrS_mKgJLk2DfGUfpTbwwqzSQcXE1AFGSqESV9zNNI7ZGn3T_Sfl. [Accessed: 9. January 2021].
- Punton, M. and Welle, K. (2015): Applying process tracing in five steps. Brighton: Centre for Development Impact.
- Sautman, B. - Hairong, Y. (2007): Friends and Interests: China's distinctive links with Africa. In: African Studies Review. Volume 50. Number 3. pp. 75-114.
- Shepard, W (2019): What China Is Really Up To In Africa. In: Forbes. Available at: <https://www.forbes.com/sites/wadeshepard/2019/10/03/what-china-is-really-up-to-in-africa/> [Accessed 20. January 2021].
- Stránský, O. (2014): Postkolonialismus a dekolonializace: základní vymezení a inspirace pro sociální vědy. In: Core. Available at: <https://core.ac.uk/download/pdf/230597672.pdf> [Accessed 27. December 2020].
- Sun, Y. (2020): China and Africa's Debt: Yes to relief, no to blanket forgiveness. In: Brookings. Available at: <https://www.brookings.edu/blog/africa-in-focus/2020/04/20/china-and-africas-debt-yes-to-relief-no-to-blanket-forgiveness/> [Accessed: 7. January 2021].
- Sun, Y. (2020): COVID-19, African' hardship in China , and the future of Africa-China relations. In: Brookings. Available at: <https://www.brookings.edu/blog/africa-in-focus/2020/04/17/covid-19-africans-hardships-in-china-and-the-future-of-africa-china-relations/>, [Accessed: 23. October 2020]
- Sun, Y. (2014): Africa in China's Foreign Policy. In: Brookings. Available at: https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2016/06/africa-in-china-web_cmg7.pdf, [Accessed: 26. December 2020]
- Umeh, K. (2020): China- backed railway agreement puts Kenya's sovereignty at risk. In: Guardian. Available at: <https://guardian.ng/features/china-backed-railway-agreement-puts-kenyas-sovereignty-at-risk/> [Accessed 5. February 2021].
- Vengroff, R. (1975): Neo-Colonialism and Policy Outputs in Africa. In: Comparative Political Studies. Volume 8. Number 2. pp. 234- 250

Were, A. (2018): Debt Trap? Chinese Loans and Africa's Development Options, Policy Insight 66. In: South Africa Institute of International Affairs Available at:
https://media.africaportal.org/documents/sai_spi_66_were_20190910.pdf,
[Accessed: 13. January 2021].

Ondřej Hynek is a doctoral student at Department for European Studies and Politics, University of Cyril and Methodius in Trnava, Slovakia.
[e-mail: ondrejhynek@yahoo.de]

Discussion

PLÁN OBNOVY PRE EURÓPU – IBA FINANČNÝ NÁSTROJ ALEBO SKUTOČNÉ RIEŠENIE KRÍZY?

THE RECOVERY PLAN FOR EUROPE - JUST A FINANCIAL INSTRUMENT OR A REAL SOLUTION TO THE CRISIS?

Ľubica HARAKAL'OVÁ – Kristína BACULÁKOVÁ

Abstract: The current crisis caused by the COVID-19 virus is affecting every single inhabitant of the world and has created a health and economic problem in parallel. The example of the current crisis, we can point out that the management of crisis management, the European Union is not always effective. In the article we describe the major events in the EU, attention will be paid to the same consequences of these events and describe the EU financial instruments to address these crises. Most attention will be paid to the current crisis caused by disease COVID-19, stating in particular the financial instruments of the EU, which will in future be addressed by the current health and economic crisis. The article focus on the provision of financial assistance from the EU, which was specifically created for "postkovidovú" restore the economies of EU Member States under the name Next Generation within the EU Recovery Plan for Europe.

Keywords: *crisis, Recovery Plan for Europe, Next Generation, COVID-19, financial tools*

1 Úvod

Európska únia čelí od začiatku od začiatku 21. storočia mnohým dramatickým, často až krízovým situáciám. Výzvy, ktorým musí EÚ dnes čeliť, často priniesli rozporuplné príbehy medzi členskými štátmi v známych rozdeleniach: sever verzus juh, východ verzus západ, veritelia verzus dlžníci. Dôležitosť a význam rozdelenia medzi rôznymi skupinami verejnosti je však v zásade riadený rozdielnymi koncepciami identity a komunity (Hrivík 2018).

Súčasná kríza vyvolaná vírusom COVID-19 sa dotýka každého jedného obyvateľa sveta a vytvorila paralelne problém zdravotnícky a ekonomický. Na príklade súčasnej krízy môžeme poukázať, že manažment riadenia kríz Európskou úniou nie je vždy efektívny a nie vždy riešenia EÚ sú prijímané jej obyvateľmi s optimizmom a nádejou. Na pozadí súčasnej krízy sa ukázalo, že úloha štátov je nezastupiteľná a EÚ často za nimi zaostávala so svojimi riešeniami. Na druhej strane je potrebné vyzdvihnúť, že pri hľadaní finančnej podpory riešenia kríz je EÚ schopná prijať riešenia pomerne

operatívne. V článku popíšeme zásadné udalosti v EÚ, pozornosť budeme venovať istým konzekvenciám z týchto udalostí a popíšeme finančné nástroje EÚ na riešenie týchto kríz. Našou snahou bude poukázať na deficit politických nástrojov a príp. nedôslednosť pri ich uplatňovaní.

2 Metodológia

V článku sa sústreďíme na poskytnutie finančnej pomoci z nástroja EÚ, ktorý bol špecificky vytvorený pre „postkovidovú“ obnovu ekonomík členských štátov EÚ pod názvom Next Generation EU v rámci Plánu obnovy pre Európu. Súbežne s diskusiami o vytváraní finančných zdrojov a pravidiel výdavkov finančného nástroja Next Generation EU, prebiehala schvaľovacia procedúra posilneného Viacročného finančného rámca na roky 2021 – 2027. V článku využívame zdroje Európskej komisie, Európskej rady, oficiálny portál EUR – lex, z ktorého čerpáme verejné dokumenty týkajúce sa rozpočtu EÚ a financovania politik EÚ, štatistické údaje čerpáme zo štatistickej databázy EÚ Eurostat. Súčasťou diskusie sú odborné články, ktoré boli zverejnené v roku 2020 a aktuálne reagujú na dopady pandémie na ekonomiky členských štátov EÚ a tiež vedecké a odborné články, ktoré sa venujú politike súdržnosti EÚ.

3 Európska únia od 21. storočia

Veľkou zmenou pre EÚ bol vstup najväčšieho počtu nových členských štátov, kedy v roku 2004 bola EÚ rozšírená z pôvodnej „európskej pätnástky“ o 10 nových členských štátov. Táto udalosť bola proklamovaná ako veľká príležitosť pre prevažne postsocialistické štáty, ale obyvateľstvo týchto krajín nezdieľalo tento pocit a u obyvateľstva prevažovali skôr rozpaky a takmer obavy. Nezáujem obyvateľstva o vstup do EÚ signalizovala účasť v referende, kde v Maďarsku bola dosiahnutá účasť len 46 % , maximálna účasť bola dosiahnutá na Malte 91 % a v Lotyšsku 76 %. Na mieste bola a doteraz je otázka, či krajiny strednej Európy, ktoré sa oslobodili od komunistickej diktatúry sú štandardnými alebo postkomunistickými spoločnosťami a či ich demokracia je rovnako hodnotná ako demokracia v starších členských štátoch Európskej únie (Fiala 2007: 35).

Toto hodnotenie rozdielných demokracie v starých a nových členských štátoch EÚ je priestor pre hodnotenie vývoja EÚ ako dvojrýchlostnej EÚ - či už pohľadu záujmov členských štátov alebo ekonomického vývoja. Už pri vstupe nových členských štátov sa prejavili diferencie v prístupe k štyrom slobodám spoločného trhu EÚ. Kým niektorí občania novopristupujúcich štátov pocítili voľný pohyb v schengenskom priestore necelé 3 roky po vstupe, niektoré (Bulharsko, Rumunsko) potrebujú stále cestovný doklad pri prekročení hraníc iného členského štátu, hoci sú členmi EÚ bezmála 20 rokov. Takisto pravidlo prechodného obdobia uzatvorenia pracovného trhu pre nové členské štáty trvajúce 7 rokov možno považovať za diskriminujúce pre nové členské štáty EÚ. V ostatných politikách EÚ by sme našli mnoho príkladov iného vnímania „solidarity“

členských štátov EÚ. Z ekonomického hľadiska však rozdelenie členských štátov na čistých prispievateľov (predovšetkým staré členské štáty) a čistých prijímateľov eliminuje akékoľvek ďalšie realistické diskusie o výhodnosti členstva v EÚ a rozdielného vnímania národných záujmov členských štátov. Tzv. nové členské štáty sa pri hodnotení svojho členstva v EÚ upriamujú najmä na zdôrazňovanie finančnej výhodnosti čerpania európskych fondov a možnosti využívania výhod spoločného trhu.

Svetová finančná a hospodárska kríza v rokoch 2007 – 2008 mala dopad aj na ekonomiku členských štátov EÚ. Pozornosť sa sústredila na Grécko, ktoré dlhodobo nedodržiavalo pravidlá nastavené Zmluvou o EÚ prostredníctvom maastrichtských kritérií v kontexte Európskej menovej únie. Kreativne informácie o výške dlhu a deficitu verejných financií Grécka dlhodobo nedávali podnet Európskej komisii, aby prijala opatrenia voči rastúcim problémom svojej členskej krajiny. Namiesto diskusií o budúcnosti menovej únie, EÚ ponúkla finančný nástroj, ktorý sa v roku 2012 ustálil ako Európsky stabilizačný mechanizmus, do ktorého prispeli všetky členské krajiny s tým, že v prípade problémov podobných gréckym, bude tento nástroj pripravený všetky členské štáty eurozóny.

Pri súčasnej kríze spojenej s ochorením COVID-19 sa predpokladá, že k porušovaniu maastrichtských kritérií bude dochádzať naďalej a dokonca aj v členských štátoch, v ktorých verejný dlh a deficit boli dlhodobo pod hranicou nastavených pravidiel. Dlh eurozóny vzrástol z 83,9 % z celkového HDP v roku 2019 na 98,0 % v roku 2020. Dlh celej EÚ je nižší, kým v roku 2019 bol dlh 77,5 % HDP, v roku narástol na 90,7 % HDP. Je nepochybné, že na nižšom dlhu sa podieľajú štáty mimo menovej únie sú to predovšetkým krajiny, ktoré vstúpili do EÚ po roku 2004. V roku 2020 malo Bulharsko dlh 25 % HDP a Česko 38,1 % HDP, ale Grécko svoj dlh medziročne navýšilo na rekordných 205,6 % HDP! (Eurostat 2021a) Podobná situácia je sledovaná pri deficite verejných financií členských štátov EÚ resp. eurozóny. EÚ v roku 2019 zaznamenala deficit verejných financií na úrovni 0,5 % HDP, avšak v roku narástol deficit na 6,9 %, v eurozóne na 7,2 HDP, Grécko v uplynulom roku 2020 „hospodáril“ s deficitom 9,7 % HDP. Krajiny ako napr. Česko a Bulharsko hospodáriace v roku 2019 s prebytkom (2,1 % resp. 0,3) hospodárili po dlhšej dobe s deficitom 3,4 % resp. dokonca s 6,2 % (Eurostat 2021b). Bude preto zaujímavé sledovať, ako sa s touto situáciou bude vyrovnávať EK prostredníctvom svojho nástroja Paktu stability a rastu a či trvalý „euroval“ bude dostatočný pre všetky členské štáty eurozóny, pretože všetky jej členské štáty sa dostali do deficitu.

Rozdielny prístup členských štátov EÚ v otázke národných záujmov a bezpečnosti spôsobila migračná kríza, ktorá vrcholila v lete roku 2015. Ochrana vonkajších hraníc, čo je jednou z hlavných požiadaviek, aby obyvatelia členských štátov mohli požívať výhody voľného pohybu osôb, počas migračnej krízy stratila význam. Dokonca prebehli diskusie o obmedzení schengenského priestoru na priestor zahŕňajúci územie len 6 členských krajín. Rozdielny prístup k dodržiavaniu primárneho práva EÚ bolo zrejme pri dôslednej ochrane vonkajších hraníc Maďarskom a

bezprecedentnému porušovaniu Dublinskej konvencie zo strany Nemecka. Komisia „poučená“ z migračnej krízy z roku 2015 - 2016 predstavila po piatich rokoch, 23. septembra 2020 nový plán migračnej politiky s názvom Nový pakt o migrácii a azyle, ktorý nebol ešte schválený (EUR – lex 2021). Každoročne s výnimkou rozpočtu na rok 2018 EÚ navyšovala rozpočtovú položku Bezpečnosť a občianstvo, v roku 2016 medziročne o 28,57 %. (EUR – lex 2016) Vo viacročnom finančnom rámci 2021 – 2027 extrahovala EÚ samostatnú rozpočtovú položku pre migračnú politiku – Migrácia a riadenie hraníc.

4 Plán obnovy pre Európu

Situácia v súvislosti s ochorením COVID-19 vyvolala nielen v Európe ale na celom svete pomery, ktoré sa nedajú porovnať s ničím, čo sa odohrávalo kedykoľvek v jej novodobej histórii. Situácia, ktorá trvá už viac ako rok má niekoľko mimoriadne vážnych dopadov vo všetkých oblastiach života a fungovania všetkých krajín sveta a jej obyvateľov. V začiatkoch tejto situácie bola prioritne a najviac vnímaná situácia ohľadom zdravia obyvateľstva, a až následne sa vyhodnocovali dopady tejto situácie na ekonomiku členských štátov EÚ.

Plánu obnovy pre Európu sa venuje veľká pozornosť nielen zo strany politikov a médií, ale najmä obyvatelia EÚ a ostatné zainteresované subjekty vnímajú Plán obnovy ako bezprecedentný dokument, ktorý je „jedinečnou príležitosťou obnoviť a naplánovať takú Európu, akú chceme.“ (Ferreira 2021). Európska komisia navrhla nový nástroj obnovy Next Generation EU vo výške 750 mld, pričom pôvodne bolo rozdelenie týchto finančných prostriedkov tak, že granty budú tvoriť 500 mld. EUR a pôžičky 250 mld. EUR. (Európska komisia 2020). Návrh v prospech väčšieho podielu úverov na úkor grantov presadzovala tzv. „šetrná štvorka“ – Holandsko, Rakúsko, Švédsko a Dánsko. Vo finančnom nástroji Plánu obnovy pre Európu Next Generation EU sa v nasledujúcom programovacom období 2021 – 2027 spolu napokon rozdelí 750 mld. EUR, avšak granty budú tvoriť len 390 mld a úvery budú tvoriť 360 mld. v cenách roku 2018 (European Council 2020). Vlády členských krajín EÚ prikladajú dôležitosť týmto financiám, ktoré podľa nich budú významným faktorom pri obnove ich ekonomík.¹⁸

Kľúčovým zdrojom finančnej podpory pre členské štáty EÚ v rámci Plánu obnovy je financovanie prostredníctvom 1.piliera - Podpora členských štátov pri obnove, kde je určená výška podpory v celkovej výške 672,5 mld. EUR, a v rámci ktorého sa rozdelia granty vo výške 312,5 mld. EUR, čo tvorí 80,13 % z celkového 390 - miliardového grantového balíka nástroja Next Generation EÚ (European Council 2020). V článku preto venujeme

---

¹⁸ Suma, ktorá je k dispozícii na granty, je 312,5 miliárd EUR v cenách roku 2018, čo zodpovedá 337,96 miliárd EUR v bežných cenách. Rozdiel je spôsobený štandardným prepočetom z roku 2018 na súčasné ceny, vypočítaný použitím pevne stanoveného 2% deflátora na ročnú sumu záväzkov.

pozornosť tzv. grantovému balíku, ktorý je vyčlenený pre iniciatívy a fondy 1. piliera a to prostredníctvom Mechanizmu na podporu obnovy a odolnosti. Tento mechanizmus má „podporiť členské štáty pri realizácii investícií a reforiem, ktoré sú nevyhnutné pre udržateľnú obnovu. Členské štáty navrhnu vlastné národné plány obnovy založené na investičných a reformných prioritách určených ako súčasť európskeho semestra v súlade s národnými energetickými a klimatickými plánmi, plánmi spravodlivej transformácie a dohodami o partnerstve a operačnými programami v rámci fondov EÚ.“ (Európska komisia 2020).

Súbežne s touto finančnou pomocou, členské štáty EÚ môžu dočerpať finančné prostriedky z predchádzajúceho programovacieho obdobia 2014 – 2020 v rámci pravidla n + 3 a to do 31. decembra 2023. Členské štáty EÚ tak budú dočerpávať finančné prostriedky z uplynulého programovacieho obdobia v celkovej výške 356 mld. EUR, čo je 44 % z celkovej alokovanej čiastky pre všetky členské štáty EÚ. Až 14 členských štátov (z celkovo 28, t.j. vrátane Spojeného kráľovstva) čerpá prostriedky z ESIF (Európske štrukturálne investičné fondy) na menej ako 60 % (European Commission, online).

Suma nedočerpaných prostriedkov z predchádzajúceho programovacieho obdobia tak predstavuje 91 % z finančnej pomoci, ktorú ER vyčlenila v grantovom programe v rámci Next Generation EU. V tejto súvislosti treba zdôrazniť, že 70 % z alokovaných prostriedkov pre jednotlivé členské štáty, chce EK uvoľniť v priebehu rokov 2021 – 2023. Spolu by tak členské štáty mali k dispozícii v tomto období 234 mld. EUR (v súčasných cenách) len z 1. piliera Next Generation a 356 mld. EUR z nevyčerpaných zdrojov z predchádzajúceho programovacieho obdobia. Na dôvažok, EK umožnila členským štátom všetky nevyčerpané prostriedky presunúť na programy a schémy, ktoré by umožnili členským štátom riešiť ich ekonomické problémy spôsobené ochorením COVID-19. V prvom kroku Európska komisia uvoľnila pre členské štáty nevyčerpané zdroje v celkovej výške 37 mld. EUR na pokrytie okamžitých výdavkov členských štátov v zdravotníctve a v oblasti podpory malých a stredných podnikov (Dudáš 2020).

Tretím zdrojom, ktoré budú mať členské štáty v tomto období k dispozícii, sú zdroje, ktoré sú alokované pre členské štáty v rámci nového, posilneného Viacročného finančného rámca na roky 2021 – 2027. Európska únia rozdelí medzi 27 členských štátov finančné prostriedky v rámci EŠIF 666,6 mld. EUR (v cenách roku 2018) v rámci politiky súdržnosti a poľnohospodárskych fondov, alokácia pre jednotlivé fondy je podobná ako v predchádzajúcom programovacom období. Synergickým efektom celej finančnej alokácie, spolu zo zdrojmi ďalších iniciatív a nástrojov Plánu obnovy (pilier II. a III., program SURE, prípadné úvery,) by sa členské štáty mohli dostať v pomerne krátkom období 3 rokov (vrátane prebiehajúceho roka 2021) k bezprecedentnému balíku finančnej pomoci vo výške viac 1 bilióna eur.

Závažným problémom súčasnej EÚ sa javí skutočnosť, že napriek neustálemu zdôrazňovaniu „zjednotení v rozmanitosti“, EÚ nie je schopná túto rozmanitosť akceptovať. Prejavilo sa to aj pri schvaľovaní Plánu obnovy,

kedy prístup k finančným zdrojom bol podmienený „funkčným právnym štátom.“ COVID-19 môže byť napokon testom solidarity EÚ a môže odhaliť nedorozumenia a konflikty členských štátov, ktoré sa prejavili pri prijímaní rozdielnych opatrení, rovnako zlyhala aj Schengenská dohoda a Erasmus, ktorý bol vlajkou Európy (Figus 2020).

5 Financovanie Plánu obnovy pre Európu

Dôležitou súčasťou Plánu obnovy pre Európu je spôsob jeho financovania. Finančné prostriedky na nástroj Next Generation EU sa získajú dočasným zrušením stropu vlastných zdrojov na 2 % hrubého národného dôchodku EÚ. To umožní Komisii, aby na požičanie 750 mld. EUR na nástroj Next Generation EU využila svoj veľmi silný úverový rating na finančných trhoch. Získané finančné prostriedky budú musieť byť vrátené v rámci budúcich rozpočtov EÚ – nie skôr ako v roku 2028 a najneskôr v roku 2058 (Európska komisia, 2020). Zvýšenie stropov vlastných zdrojov je potrebné, pretože tieto stropy by inak neboli dostatočné na zabezpečenie sprístupnenia primeraných zdrojov, ktoré Únia potrebuje na to, aby splnila záväzky vyplývajúce z výnimočného a dočasného splnomocnenia vypožičať si finančné prostriedky (Rada EÚ 2020).

Z uvedeného vyplýva, že EK bude musieť hľadať zdroje, ktoré by umožnili zvýšiť príjmy rozpočtu EÚ. Na jednej strane sú tzv. grantové finančné prostriedky a na druhej strane úvery. Grantové finančné prostriedky v prvej etape poskytne EÚ všetkým členským štátom v alokácii, ktorá bola dohodnutá na základe záverov ER, ktoré však bude potrebné „vrátiť“ do rozpočtu EÚ prostredníctvom vlastných zdrojov, čo sú v konečnom dôsledku predovšetkým príspevky členských štátov. V súčasnosti sú to príspevky členských štátov založené na vybratej DPH a výške HND. Uvedené vlastné zdroje by mali byť doplnené poplatkami novými vlastnými zdrojmi z nerecyklovaného plastového odpadu, daňou z obchodovania s emisiami, digitálnou daň, daňami týkajúce sa právnických osôb. Avšak napr. rokovania o zavedení digitálnej dane zo zisku veľkých digitálnych spoločností je veľmi pomalé a EÚ je „frustrovaná“ týmto postupom (TASR 2021). Dokonca ani v rámci EÚ nebol dosiahnutý konsenzus o týchto poplatkoch.

Každopádne to znamená, že členské štáty budú musieť začať počnúc rokom 2028 fakticky „splácať“ formou zvýšených príspevkov členských krajín granty, ktoré im budú poskytované v rámci Plánu obnovy. Otázkou je, či sa z niektorých tradičných čistých prispievateľov nestanú medziročne čisti príjemcovia, aj keď nie je jasné, či sa do rozpočtovej bilancie budú prostriedky z plánu obnovy budú započítavať. Napr. Taliansko získa z plánu obnovy z mechanizmu obnovy a odolnosti 68,9 mld. EUR, čo by mohlo zapríčiniť, že z čistého prispievateľa by sa mohol stať čistý prijímateľ. Opačná situácia by mohla nastať pri tých čistých prijímateľoch, ktoré by neboli schopné čerpať finančné zdroje tak, ako ich majú naplánované, teoreticky sa to môže týkať aj Slovenska.

Na druhej strane takéto investičné opatrenia sú nevyhnutné na to, aby sa Európska únia stala politickou inštitúciou schopnou čeliť pandémii a jej ekonomickým dôsledkom bez toho, aby sa zabránilo súčasná paralýza a fragmentácii vnútroštátnych reakcií. Bohužiaľ neexistujú žiadne signály o zmene od Európskej rady, Európskej komisie a národných vlád; neexistuje žiadna politická vízia a akčná kapacita primeraná závažnosti súčasnej núdzovej situácie. Kríza s koronavírusmi sa môže skutočne stať krízou európskej integrácie (Lucchese, Pianta 2020).

6 Záver

Z finančného hľadiska je Európska únia je pripravená na riešenie dopadov krízy, aj keď sa zdá, že reakcia EÚ bola v istom smere oneskorená. Mimoriadne zasadnutie Európskej rady na 20. -21. februára 2020 absolútne nereflektovalo na to, že v Európe sa objavili prvé prípady ochorenia vírusom COVID-19 už 24. januára 2020 vo Francúzsku a prvý prípad úmrtia bol zaznamenaný 21. februára 2020 v Taliansku. Avšak správy o prvých úmrtiach na toto ochorenie prichádzali z Číny 2 mesiace pred prvým prípadom zaznamenaným v Európe.

Problémom EÚ môže byť riadenie krízy, pretože práve krízové riadenie sa zdá je najväčšou slabinou inštitúcií EÚ. Prejavuje sa to v riadení aj predchádzajúcich kríz, najviac napr. pri riadení migračnej krízy z roku 2015. EÚ vie rýchlo nájsť účinné finančné nástroje, ale prijať účinné krízové rozhodnutie - v tom EÚ zlyháva. Rozhodne sa potvrdzuje, že na úrovni členských štátov EÚ sú úspešnejšie tie, ktoré majú dobre organizovaný štátny aparát, pretože je veľmi dôležité citlivo pracovať s očakávaniami obyvateľov a firiem. Takisto sa ukazuje, že deliace čiary sa vynorili pri protipandemických opatreniach vo vnútri spoločného trhu a že reči o spoločnej budúcnosti Európy sú často na papieri (Odór, 2021).

Nádejou na rýchle zotavenie sa EÚ nielen z ekonomického, ale najmä zdravotného hľadiska, dáva rýchla vakcinácia obyvateľov. Avšak aj tu EÚ fatálne zlyhala a aj predsedníčka EK Ursula von der Leyenová priznala, že očkovačia stratégia EK bola chybná: „Boli sme príliš optimistickí ohľadom masovej výroby. A možno sme tiež brali ako samozrejmosť, že objednané dávky skutočne dorazia včas. Musíme si položiť otázku, prečo a z čoho si môžeme vziať ponaučenie.“ (Ursula von der Leyen 2021). V tejto súvislosti, nemôžeme nespomenúť diplomatické faux – paux, ktoré sa udialo pri návšteve Turecka dvomi najvyššími predstaviteľmi EÚ - Ursulou von der Leyen a Charlesom Michelom, na ktorej sa mala revidovať dohoda o príleve utečencov do EÚ z Turecka. Napriek tomu, že ako uviedol Michell „bol smutný z akýchkoľvek domnienok, ktoré by mi mohli byť ľahostajné k prešľapom protokolu vo vzťahu k Ursule“ (BBC news 2021), do sveta bol vyslaný signál, že vzťahy a solidarita v rámci vysokých predstaviteľov EÚ nie sú také ideálne, ako sa snažia tlmočiť prostredníctvom tlačových vyhlásení.

Zoznam literatúry

- BBC news (2021): Turkey blames EU in 'sofagate' diplomatic spat [online] 8.4.2021 [Citované 29.04.2021] dostupné na: <https://www.bbc.com/news/56676344>.
- Dudáš, T. (2021): Vplyv globálnej pandémie COVID – 19 na svetové hospodárstvo – prvé odhady a opatrenia hospodárskej politiky. In Almanach: Aktuálne otázky svetovej ekonomiky a politiky, ročník XV.,3/2020, s 14-26.
- EUR-Lex (2016): NÁVRH všeobecného rozpočtu Európskej únie na rozpočtový rok. [online]. [Citované 19.04.2021]. Dostupné na: [2016https://eur-lex.europa.eu/budget/data/DB/2018/sk/GenRev.pdf](https://eur-lex.europa.eu/budget/data/DB/2018/sk/GenRev.pdf)
- EUR-Lex (2020): Oznámenie Komisie o Novom pakte o migrácii a azyle. [online], [cit. 15.04.2021]. Dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?qid=1601287338054&uri=COM%3A2020%3A609%3AFIN>
- European Commission (2021): ESIF 2014-2020: Total EU payments by Country (daily update) [online]. [Citované 09.04.2021]. Dostupné na: <https://cohesiondata.ec.europa.eu/overview>
- European Council (2020): Conclusions, 17-21 July 2020 [online]. [Citované 9.04.2021]. Dostupné na: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2020/07/21/european-council-conclusions-17-21-july-2020/>.
- Európska komisia (2020) : Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Európskej rade, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov: Správny čas pre Európu: náprava škôd a príprava budúcnosti pre ďalšie generácie.COM(2020) 456 final [online]. Dostupné na:<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0456&from=SK>.
- EUROSTAT (2021): Gross domestic product at market prices. [online]. [Citované 09.03.2021]. Dostupné na: <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tec00001/default/table?lang=en>.
- EUROSTAT (2021a): General government gross debt - annual data [online]. [Citované 19.04.2021]. Dostupné na: <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/teina225/default/table?lang=en>.
- EUROSTAT (2021b): Government finance statistics. [online]. [Citované 19.04.2021]. Dostupné na: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Government_finance_statistics#General_government_surplus.2Fdeficit.
- Ferreira, E. (2021): Dozrel čas na veľkú zmenu. Hospodárske noviny. 19.4.2021 roč. 28, č. 74.
- Fiala, P. (2007): Evropský mezičas. Nové otázky evropské integrace Spoločnosť pro odbornou literaturu Barrister & Principal. ISBN 80-87029-04-6. s. 174.

- Figus, A. (2020): Coronavirus COVID - 19, a complex issue between health, economy, politics, and communication. In: Geopolitical, Social Security and Freedom Journal, Volume 3 Issue 1, 2020. [online]. [Citované 29.04.2021]. Dostupné na: https://www.researchgate.net/profile/Alessandro-Figus/publication/340581438_Coronavirus_COVID_-19_a_complex_issue_between_health_economy_politics_and_communication/links/5eb65527a6fdcc1f1dcafcdb/Coronavirus-COVID-19-a-complex-issue-between-health-economy-politics-and-communication.pdf.
- Hrivík, P. (2018): The European Union at a Crucial Crossroads – Survives or Finishes? In: Proceedings of the 4th International Conference on European Integration 2018. Ostrava: VŠB - Technical University of Ostrava, 2018, pp. 475-481. ISBN 978-80-248-4169-4. ISSN 2571-029X.
- Leyen, U. (2021): Speech by President von der Leyen at the European Parliament Plenary on the state of play of the EU's COVID-19 Vaccination Strategy. 10.2.2021 [online]. [Citované 30.04.2021]. Dostupné na: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/speech_21_505.
- Lucchese, M. - Pianta, M. (2020): The Coming Coronavirus Crisis: What Can We Learn? In: ZBW – Leibniz Information Centre for Economics Intereconomics 2020/2. DOI: 10.1007/s10272-020-0878-0 [online]. [Citované 29.04.2021]. Dostupné na: <https://link.springer.com/content/pdf/10.1007/s10272-020-0878-0.pdf>. s. 98 – 104.
- Odór, L. (2021): Päť lekcíí, ktoré priniesol rok s vírusom. Hospodárske noviny. 23.3.2021, č. 56 roč. 28.
- Rada EÚ (2020): Rozhodnutie RADY (EÚ, Euratom) 2020/205 z 14. decembra 2020 o systéme vlastných zdrojov Európskej únie a o zrušení rozhodnutia 2014/335/EÚ, Euratom.[online]. [Citované 29.03.2021].Dostupné na: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?uri=uriserv%3AOJ.L_.2020.424.01.0001.01.SLK&toc=OJ%3AL%3A2020%3A424%3ATOC.
- TASR (2021): Únia je pripravená zaviesť digitálnu daň, aj keď nebude globálna dohoda. 16.3.2021. Hospodárske noviny , roč. 28, číslo 46.

Lubica Harakal'ová is an assistant professor at Department of International Economic Relations and Economic Diplomacy, Faculty of International Relations at University of Economics in Bratislava, Slovakia.
[e-mail: lubica.harakalova@euba.sk]

Kristína Baculáková is an assistant professor at Department of International Economic Relations and Economic Diplomacy, Faculty of International Relations at University of Economics in Bratislava, Slovakia.
[e-mail: kristina.baculakova@euba.sk]

Discussion

ŠTÁTNA POLITIKA A SMART CITY NA SLOVENSKU STATE POLICY AND SMART CITY IN SLOVAKIA

Kristína DZUREKOVÁ

Abstract: The presented paper deals with state policy in the field of smart agenda and smart city in Slovakia. Concept of a Smart City is gradually being introduced by all countries of the world. Slovakia is therefore no exception. The first part of the paper contains an overview of documents and the process of state policy within this agenda. The second part of the article presents the author's views on the solution and implementation of the state policy of Smart City in Slovakia. The added value of the paper lies in the summary of knowledge and chronological sequence of state policy in the implementation of Smart City in Slovakia and in pointing out the fact that in the state policy, there is no element of the state as a coordinator who would create a stable foundation and subsequently strategically guide the performance and realization of the Smart City agenda in Slovakia.

Keywords: *State Policy, Slovakia, Smart City, Innovations in cities*

1 Úvod

Pojem Smart City v súčasnosti rezonuje oblasťou verejnej správy nielen vo svete ale aj v slovenských podmienkach. Táto koncepcia predstavuje nový prístup k mestám a mestským regiónom. Pomocou využívania technických a technologických inovácií, informačných a komunikačných technológií mení prístup k spravovaniu, plánovaniu a rozvoju miest a mestských regiónov. Základnou snahou tohto konceptu je zvýšiť kvalitu života obyvateľov ako aj podnikateľského prostredia a tým z miest spraviť efektívnejšie, bezpečnejšie, čistejšie či energeticky úspornejšie oblasti, ktoré sú schopné včasne a vhodne reagovať na ekologické alebo iné spoločenské výzvy (Ministerstvo hospodárstva SR, 2017).

Táto definícia je zároveň aj dôvodom prečo sa zavádzanie smart prvkov stáva takým populárnym. Základy tohto konceptu boli formované v roku 2011 kedy Európska komisia zahájila Iniciatívu inteligentných miest a komunít, ktorá sa prvotne zaoberala oblasťou energetiky. Základom tejto iniciatívy bola snaha o rozvoj energetickej efektívnosti a tým redukovaniu množstva CO₂ a vytvorenie trhu s energeticky efektívnymi technológiami. Víziou bolo, aby popredné Európske mestá smerovali k nízko uhlíkovému

hospodárstvu, znižovaniu skleníkových plynov a ochrane klímy (Commission Of The European Communities, 2009).

2 Slovenská republika a Smart City

Východiskovým bodom pre podporu Smart City na Slovensku sa stal v roku 2017 dokument Podpora inovatívnych riešení v slovenských mestách, ktorý vydalo Ministerstvo hospodárstva Slovenskej republiky. Tento dokument vznikol na základe spolupráce ústredných orgánov štátnej správy, expertov na urbárnu tematiku, zástupcov miest a súkromného sektora. Dokument bol orientovaný predovšetkým na problematiku malých a stredných podnikov na Slovensku, ktorá patrí do agendy Ministerstva hospodárstva. Podľa neho domáce podniky, ktoré budú schopné ponúkať služby v tejto oblasti pomôžu inovatívne riešenia aplikovať v slovenských mestách a tým sa zabezpečí konkurencieschopnosť slovenských firiem. Dokument bol prvým materiálom zaoberajúcim sa konceptom Smart City na Slovensku a predstavoval akýsi základný návod pre podniky a mestá s informáciami o pojmoch týkajúcich sa Smart City. Definoval Smart City, typológiu relevantných strán napojených na tento koncept ako aj princípy, ktoré sú potrebné pri podpore inovatívnych riešení v slovenských mestách (Ministerstvo hospodárstva SR, 2017).

V máji 2017 bola štatútom zriadená Pracovná skupina pre inteligentné mestá a regióny. Táto skupina sa stala výkonným nástrojom na koordináciu, monitorovanie a hodnotenie aplikácie koncepcií Smart City, ktoré sa realizujú s využitím financií z európskych štrukturálnych a investičných fondov. Úlohami Pracovnej skupiny bola napríklad koordinácia činnosti ministerstiev pri podpore projektov, navrhovanie alebo schvaľovanie metodiky v oblasti Smart City, či monitorovanie a vyhodnocovanie procesov implementácie projektov (SMARTCITY 2019). Následne vláda Slovenskej republiky prijala uznesenie č. 570/2017, ktoré sa týkalo úlohy vytvoriť mechanizmus pilotnej schémy pre mestá a obce v oblasti Smart City. V tom istom roku Ministerstvo dopravy a výstavby SR vydalo dokument s názvom Koncepcia mestského rozvoja SR do roku 2030. Dokument bol výsledkom diskusie a poznatkov zástupcov miest a regiónov, zástupcov akademickej obce, reprezentantov občianskej spoločnosti a podnikateľského sektora. Základnou úlohou dokumentu bolo navrhnuť súbor opatrení, ktoré posilnia úlohu miest v celkovom rozvoji štátu (Ministerstvo dopravy a výstavby SR, 2018). V druhej polovici roka 2017 boli vyhlásené prvé dve veľké výzvy na podporu experimentálneho vývoja pre Smart City formou verejno-súkromného partnerstva. Výzvy boli určené pre malých a stredných podnikateľov zamerané na manažment dopravy a digitalizáciu verejnej správy miest (TASR 2017).

Mechanizmus pilotnej schémy pre mestá a obce v oblasti Smart City bol vytvorený Ministerstvom hospodárstva a bol schválený dňa 11.7.2018. Úlohou mechanizmu bolo zabezpečiť dlhodobú udržateľnosť rozvoja ako aj budovanie inteligentných miest a obcí so zapojením širokej skupiny zainteresovaných subjektov. Mechanizmus okrem definície a benefitov Smart

City definoval aj hlavné strategické dokumenty, ktoré podporovali myšlienku Smart City ako napríklad Koncepcia mestského rozvoja SR do roku 2030, zákon č. 539/2008 o podpore regionálneho rozvoja, Stratégia výskumu a inovácií pre inteligentnú špecializáciu SR (RIS3 SK) alebo Pilotná schéma podpory projektov experimentálneho vývoja a inovácií pre budovanie rozumných obcí a miest v Slovenskej republike. Súčasťou mechanizmu pilotnej schémy bol popis prístupu a iniciatív Európskej únie a jej orgánov v oblasti Smart City. Tak isto ako dokument Podpora inovatívnych riešení v slovenských mestách aj Mechanizmus pilotnej schémy priniesol základný prehľad o možnostiach a zdrojoch financovania projektov zameraných na Smart City. Dokument okrem iného určil úlohy potrebné splniť na posun k efektívnejšiemu smerovaniu k Smart City, ako vytvorenie webovej platformy, ktorá by zoskupovala informácie o Smart City, vymedzoval aktivity z operačných programov, ktoré by podporovali Smart City a vyhlásenie výziev na predkladanie žiadostí o nenávratné finančné príspevky podporujúce danú problematiku. V rámci pilotnej fázy Mechanizmu bolo podaných 23 projektov, z ktorých bolo podporených 10, pričom sa tieto projekty týkali predovšetkým oblastí verejného osvetlenia, parkovania, životného prostredia, dát a logistiky (Ministerstvo hospodárstva SR, 2018).

V roku 2018 boli spustené ďalšie výzvy v rámci viacerých operačných programov ako napríklad Zníženie energetickej náročnosti verejných budov v rámci OP Kvalita životného prostredia alebo Modernizácia miestnej územnej samosprávy v rámci OP Efektívna verejná správa. Tak ako bolo požadované v Mechanizme pilotnej schémy Úrad podpredsedu vlády pre investície a informatizáciu zriadil webovú stránku na podporu Smart City agendy s názvom www.smartcity.gov.sk. Stránka obsahuje zoznam projektov a výziev zameraných získať finančných prostriedkov na rozvoj miest a obcí, kontakt na poradensko-informačné centrá, ktorých cieľom je pomôcť primátorom a starostom pri tvorbe a realizácii európskych projektov ako aj zoznam možností financovania a projektov Smart City na Slovensku aj v zahraničí (Úrad vlády SR, 2019). Okrem vytvorenia webovej platformy bol v tomto roku vyhlásený Ministerstvom vnútra aj národný projekt Modernizácia miestnej územnej samosprávy. Cieľom projektu bolo zdieľanie informácií, úspešných riešení v oblasti rozvoja miestnej samosprávy a zlepšenie medziobecnej spolupráce. V súčasnosti je projekt stále v realizácii a mal by byť ukončený v decembri 2021 (Ministerstvo vnútra SR, 2017b).

Problematika Smart City a inteligentných riešení sa stala súčasťou aj Integrovaného národného energetického a klimatického plánu na roky 2021-2030. Ten sa zaoberá myšlienkou inteligentných riešení na zvýšenie energetickej efektívnosti ako aj smerovania Slovenska k inteligentnému prostrediu, domovom a samosprávam (Ministerstvo hospodárstva, 2019).

V podpore Smart City agendy pokračovalo v roku 2019 Ministerstvo vnútra, ktoré vyhlásilo výzvu na národný projekt týkajúci sa vytvorenia metodicko-hodnotiacej jednotky a expertnej platformy pre podporu inteligentných miest a regiónov s cieľom skvalitniť a optimalizovať procesy vo

verejnej správe, čím sa malo zabezpečiť vypracovanie národnej stratégie a príprava Slovenska na Smart regióny (Ministerstvo vnútra SR, 2017a).

Pod záštitou Ministerstvo hospodárstva bol v roku 2019 vytvorený návrh Akčného plánu pre inteligentné samosprávy. V roku 2020 bola spolupráca na tomto pláne rozšírená o Ministerstvo investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie a v roku 2021 bol Akčný plán finalizovaný a predložený na rokovanie vláde SR. Tento dokument by mal zahŕňať komplexný spôsob, metodiku, pravidlá verejného obstarávania, financovania a overených príkladov pre postupnú zmenu slovenských samospráv k Smart City (ITAPA, 2020).

Ďalším dokumentom, ktorý sa týkal agendy Smart City bola v roku 2020 Metodika tvorby a implementácie programov hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja regiónov, programov rozvoja obcí a skupín obcí s uplatnením princípov udržateľného smart (inteligentného, rozumného) rozvoja. Tá upravila proces prípravy a obsah strategických dokumentov PHRSR pre obce a VÚC, mala však charakter nezáväzného odporúčacieho materiálu. V júli 2020 bol Úrad podpredsedu vlády pre investície a informatizáciu nahradený novovzniknutým Ministerstvom investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie. Vďaka tomu došlo k zjednoteniu viacerých agend ako aj vytvoreniu jednotného orgánu pre eurofondy a regionálny rozvoj (Úrad podpredsedu vlády SR pre investície a informatizáciu, 2020).

Začiatkom roka 2021 sa pod záštitou Ministerstva investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie stretla pracovná skupina, ktorá pripravuje Národnú koncepciu informatizácie verejnej správy do roku 2023. Tá by mala byť systémovým plánom na budovanie efektívnej úrovne informatizácie verejnej správy na Slovensku a tým pomôcť aj k budovaniu slovenských Smart City (itSMF Slovensko 2021).

3 Diskusia

Je zrejmé, že koncept Smart City ako mesta, ktoré skvalitňuje život svojich obyvateľov môže mať pre slovenské mestá obrovský potenciál a prínos. Od roku 2017 bolo v rámci tejto agendy vydaných viacero dokumentov, ktoré sa zaoberajú jej podporou. Na prvý pohľad môže vyznieť politika Smart City chaoticky, každý dokument však priniesol istý pokrok a posun smerom k zavádzaniu smart agendy. Dokumenty zhodne definovali podstatu konceptu Smart City, no priniesli aj isté odlišné poznatky čo vyplynulo predovšetkým z toho, že každý dokument bol vydaný iným ministerstvom alebo orgánom verejnej správy, a teda aj zameraný na príslušnú agendu daného orgánu verejnej moci. Nesúlad v jednotnosti vydávania dokumentov s tematikou Smart City je spôsobený predovšetkým tým, že celkový koncept zasahuje do všetkých oblastí riadenia, správy mesta, štátu ale aj života obyvateľov. Napriek tomu, chýba Slovensku jednotný, dokument ktorý by prinášal komplexný pohľad na túto tematiku. Perspektívu

v tomto prípade predstavuje pripravovaný Akčný plán pre inteligentné samosprávy, ktorý sa javí ako veľký prínos v danej oblasti.

Správnym krokom v oblasti podpory informovanosti a zavádzania Smart City agendy bolo zriadenie webovej stránky, keďže internet je miestom, kde sú informácie dostupné pre širokú škálu záujemcov. Webová stránka by mala byť prvým kontaktom pre samosprávy aj občanov v oblasti agendy Smart City, obsahuje základné informácie, výzvy ako aj kontakt na poradenskú činnosť. Problémom sú však neaktuálne správy na webe, ktoré prinášajú informácie naposledy z roku 2019. Je možné, že istým spôsobom mohla tento fakt ovplyvniť pandémia COVID-19, prípadne fakt, že správa webu prešla pod novovzniknuté Ministerstvo investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie. Otázne však zostáva, či sa naozaj nič nové počas obdobia pandémie v rámci tejto agendy nestalo ?

Napriek tomu, že záujem verejnosti o správu vecí verejných na Slovensku nie je na príliš vysokej úrovni, informovanosť respektíve nedostatok jasných a ľahko vyhľadateľných informácií je stále problémom. Pre občana je relatívne komplikované nájsť presné dokumenty či štátne postupy a kroky v oblasti aplikácie Smart City na Slovensku, ako aj pochopiť kto je vlastne za túto agendu zodpovedný. Túto úlohu by mal spĺňať práve webový portál, ktorý by mal jasným a výstižným spôsobom sprostredkovať nielen základné poznatky ale aj celkové aktuálne dianie v tejto oblasti.

Zdá sa, že v rámci agendy Smart City na Slovensku absentuje systematický a usporiadaný prístup v riešení tejto problematiky. Aj to je pravdepodobne dôvodom vzniku viacerých iniciatív ako napríklad Slovak Smart City Cluster, Smart Cities Klub alebo iniciatívy Chceme smart mesto, ktorá pri prvých výzvach pomohla samosprávam s pochopením a zavádzaním smart prvkov. Na jednej strane je zapájanie neštátnych aktérov ako záujmových združení a neformálnych platforiem prínosom, pretože vhodným spôsobom dopĺňajú štát, prinášajú prvky trhového prostredia a tým napomáhajú k inováciám, kvalitnejším riešeniam a službám. Avšak na strane druhej môže byť nedostatok usporiadanosti štátnej politiky limitujúcim prvkom rozvoja tejto oblasti.

Slovensko sa postupne dostáva na cestu digitalizácie a informatizácie, ktoré sú základom konceptu Smart City. Je to však dlhý a náročný proces a napriek tomu, že agenda digitalizácie určitých údajov bola zavedená dávnejšie, stále predstavuje veľký problém. Podstata tohto problému a tým aj celkového zavádzania Smart City agendy môže spočívať v absencii kvalitného základu na ktorom by bolo možné efektívne a strategicky budovať tento koncept. Celková filozofia Smart City je totiž založená na dátach a na Slovensku chýba práve otvorená platforma dát, ktorá by zefektívnila fungovanie systému verejnej správy, plne ho zdigitalizovala, a tým zvýšila nielen informovanosť ale aj vzdelanosť v danej sfére. Nedá sa predsa očakávať efektívne fungovanie a pokrok od inovatívnych riešení, ktoré sú zavádzané do zastaralého systému.

4 Záver

Napriek tomu, že je Slovensko malou krajinou má veľký potenciál a postupne sa snaží smerovať k vytváraniu miest, ktoré budú lepším miestom pre život obyvateľov. Štátna politika v tejto oblasti bola za posledné roky sa javí ako relatívne nejednotná, keďže takmer každý dokument dotýkajúci sa tejto témy bol vydaný iným orgánom verejnej moci, tu je však dôvodom rozsiahlosť konceptu Smart City. Realizácia Smart City bola v mnohých prípadoch dopĺňaná pomocou zo strany záujmových združení a neformálnych platforiem, ktoré pomohli mestám a obciam zavádzať do ich fungovania smart prvky.

V štátnej politike v oblasti tejto agendy absentuje prvok štátu ako koordinátora, ktorý by vytvoril stabilné základy a následne už len strategicky usmerňoval výkon a realizáciu agendy Smart City. Nie je však vylúčené, že štát sa k takémuto statusu postupne dopracuje. Slovenská republika je v tejto oblasti stále na akomsi pomyselnom začiatku. Navzdory tomuto faktoru je záujem o túto oblasť na vysokej úrovni a veľký potenciál tvoria aj kvalitní ľudia s víziou smerovania Slovenska k inteligentnému štátu. Pomalými krokmi sa teda Slovenská republika aj v rámci tejto agendy posúva dopredu, čo v konečnom dôsledku stále predstavuje prínos na ceste zmeny k lepšiemu fungovaniu.

Zoznam literatúry

- Commission of the European Communities (2009): Communication From The Commission To The European Parliament, The Council, The European Economic And Social Committee And The Committee Of The Regions - Investing in the Development of Low Carbon Technologies (SET-Plan). In: eur-lex.europa.eu [online]. 2009 [cit. 2021-04-16]. Dostupné na internete: <<https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2009:0519:FIN:EN:PDF>>.
- ITAPA (2020): Akčný plán inteligentnej samosprávy. In: itapa.sk [online]. 2020 [cit. 2021-04-16]. Dostupné na internete: <<https://www.itapa.sk/data/att/7616.pdf>>.
- ItSMF Slovensko (2021): Začiatkom roka sa uskutočnili zasadnutia pracovnej skupiny „Strategická architektúra“ na tému „Národná koncepcia informatizácie verejnej správy (NKIVS) do roku 2030“. In: itsmf.sk [online]. 2021 [cit. 2021-04-16]. Dostupné na internete: <<https://www.itsmf.sk/2021/02/22/zaciatkom-roka-sa-uskutocnili-zasadnutie-pracovnej-skupiny-strategicka-architektura-na-temu-narodna-koncepcia-informatizacie-verejnej-spravy-nkivs-do-roku-2030/>>.
- Ministerstvo dopravy a výstavby Slovenskej republiky (2018): Koncepcia mestského rozvoja SR do roku 2030. In: mindop.sk [online]. 2018 [cit. 2021-04-16]. Dostupné na internete: <<https://www.mindop.sk/uploads/media/dc4765f0d90557fb2f4eeeed9bdf13c78f58f128.pdf>>.
- Ministerstvo hospodárstva slovenskej republiky (2017): Podpora inovatívnych riešení v slovenských mestách. In: mhsr.sk [online]. 2017 [cit. 2021-04-16]. Dostupné na internete: <<https://www.mhsr.sk/uploads/files/n5m7duxS.pdf>>.
- Ministerstvo hospodárstva slovenskej republiky (2018): Mechanizmus pilotnej schémy pre mestá a obce v oblasti Smart Cities financovaných z prostriedkov EŠIF a nástrojov podpory Európskej únie vrátane návratných foriem financovania. In: smartcity.gov.sk [online]. 2018 [cit. 2021-04-16]. Dostupné na internete: <<https://www.smartcity.gov.sk/mechanizmus-pilotnej-sceny/index.html>>.
- Ministerstvo hospodárstva slovenskej republiky (2019): Integrovaný národný energetický a klimatický plán na roky 2021-2030. In: mhsr.sk [online]. 2019 [cit. 2021-04-16]. Dostupné na internete: <<https://www.mhsr.sk/uploads/files/zsrwR58V.pdf>>.
- Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky (2017a): Metodicko-hodnotiaca jednotka a expertná platforma pre podporu rozvoja inteligentných miest a regiónov. In: reformuj.sk [online]. 2017 [cit. 2021-04-16]. Dostupné na internete: <<http://www.reformuj.sk/projekt/metodicko-hodnotiaca-jednotka-a-expertna-platforma-pre-podporu-rozvoja-inteligentnych-miest-a-regionov/>>.

- Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky (2017b): Modernizácia miestnej územnej samosprávy. In: reformuj.sk [online]. 2017 [cit. 2021-04-16]. Dostupné na internete: < <http://www.reformuj.sk/projekt/modernizacia-miestnej-uzemnej-samospravy/>>.
- SMARTCITY (2019): Štatút Pracovnej skupiny pre inteligentné mestá a regióny. In: smartcity.gov.sk [online]. 2019 [cit. 2021-04-16]. Dostupné na internete: <<https://www.smartcity.gov.sk/wp-content/uploads/2019/01/%C5%A0tat%C3%BAt-pracovnej-skupiny.pdf>>.
- TASR (2017): Pellegriniho úrad vyhlásil prvé výzvy na podporu projektov pre Smart City. In: hlavnespravy.sk [online]. 2017 [cit. 2021-04-16]. Dostupné na internete: <<https://www.hlavnespravy.sk/pellegriniho-urad-vyhlasil-prve-vyzvy-na-podporu-projektov-pre-smart-city/1160354>>.
- Úrad podpredsedu vlády SR pre investície a informatizáciu (2019): Nové ministerstvo investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie zohrá kľúčovú úlohu pri premene Slovenska. In: nro.vicepremier.gov.sk [online]. 2019 [cit. 2021-04-16]. Dostupné na internete: < <https://www.nro.vicepremier.gov.sk/aktuality/nove-ministerstvo-investicii-regionalneho-rozvoja-a-informatizacie-zohra-klucovu-ulohu-pri-premene-slovenska/>>.
- Úrad vlády SR (2019): ÚPVII spustil webovú stránku na podporu Smart Cities. In: partnerskadohoda.gov.sk [online]. 2019 [cit. 2021-04-16]. Dostupné na internete: <<https://www.partnerskadohoda.gov.sk/upvii-spustil-webovu-stranku-na-podporu-smart-cities/>>.

Kristína Dzureková is a doctoral student at the Faculty of Social Sciences at the University of Ss. Cyril and Methodius, Slovakia.
[e-mail: kristina.dzurekova@gmail.com]

Reviews

František Škvrnda - Lubomír Čech - Rudolf Kucharčík: Teória medzinárodných vzťahov. 1. vydanie. Bratislava: Vydavateľstvo Ekonóm, 2021. 189 strán. ISBN 978-80-225-4790-1

Katarína BROCKOVÁ

Na slovenský trh vysokoškolských učebníc sa v roku 2021 dostáva titul pod názvom *Teória medzinárodných vzťahov*. Vedná disciplína Medzinárodné vzťahy je na Slovensku mladým odborom a slovenský knižný trh neponúka veľa kvalitnej literatúry s danou problematikou. S dielami slovenských autorov, ktoré sa venujú tejto problematike, sa stretávame iba výnimočne. Predkladanú učebnicu troch popredných slovenských odborníkov - doc. PhDr. Františka Škvrndu, CSc., doc. PhDr. Lubomíra Čecha, CSc. a doc. PhDr. Rudolfa Kucharčíka, PhD. určite slovenská odborná verejnosť s potešením privíta. Autori učebnice sú skúsení vedecko - výskumní a pedagogickí pracovníci s dlhoročnou praxou vyučovania na slovenských i zahraničných univerzitách, sú autormi mnohých učebníc, monografií a stoviek vedeckých článkov s danou problematikou.

Učebnica *Teória medzinárodných vzťahov* je napísaná v rozsahu 189 strán. Je rozdelená na jedenásť tematicky sa odlišujúcich, avšak logicky na seba nadväzujúcich kapitol. Každý z autorov si vybral problematiku, ktorej sa dlhodobo venuje vo svojej vedecko – výskumnej práci, čo je zárukou vysokej kvality jednotlivých častí, ale i učebnice ako celku.

Učebnicu recenzovali dvaja významní slovenskí autori - odborníci, teoretici s bohatými praktickými skúsenosťami z oblasti medzinárodných vzťahov prof. h.c. doc. PhDr. Peter Juza, CSc., PhD. a doc. Milan Kurucz, CSc.

Autorom piatich kapitol (kap.1, 2, 5,10 a 11) učebnice je doc. PhDr. František Škvrnda, CSc., autorom ďalších troch kapitol je (kap. 3, 6, 7) doc. PhDr. Lubomír Čech, CSc. a autorom ostatných troch kapitol (kap. 4, 8, 9) je doc. PhDr. Rudolf Kucharčík, PhD.

Predložený text je metodicky koncipovaný ako učebnica, kde text začína od vysvetlenia jednoduchých pojmov k zložitejším, text postupne skúma súvislosti medzi jednotlivými javmi a pojmami, konfrontuje názory rôznych zahraničných i slovenských autorov. Na záver každej kapitoly autori uvádzajú pre lepšie pochopenie a osvojenie si textu kontrolné otázky.

Prvá kapitola je spracovaná pod názvom Predmet, objekt, metódy a terminológia medzinárodných vzťahov. Autor v tejto kapitole využil historickú metódu, keď začína od vysvetľovania historického vývoja tohto pojmu až po jeho súčasné chápanie. Kapitola vysvetľuje interdisciplinárny charakter vedeného odboru medzinárodné vzťahy.

Druhá kapitola je spracovaná pod názvom Zdroje, vznik a rozvoj teórie medzinárodných vzťahov. Autor vysvetľuje pojem prototeória medzinárodných vzťahov, súvislosti vzniku teórií na začiatku 20. storočia a stav teoretickej bázy v súčasnosti. Na záver kapitoly sú klasifikované parciálne teórie medzinárodných vzťahov.

Tretia, štvrtá a piata kapitola predloženej učebnice analyzujú vybrané teórie medzinárodných vzťahov. Konkrétne ide o liberalizmus a neoliberalizmus, realizmus a neorealizmus a marxizmus a neomarxizmus a ich jednotlivé typy. Podobne ako všetky ostatné kapitoly učebnice sú uvedené teoretické časti spracované s hlbokou znalosťou problematiky. Autori členia každú z kapitol na úvodné, vysvetľujúce časti, oboznamujú čitateľa s názormi iných autorov, resp. celých vedeckých škôl a prezentujú kritické pohľady na jednotlivé súčasti teórií medzinárodných vzťahov.

Ďalšou časťou logicky nadväzujúcou na predchádzajúce kapitoly je kapitola šiesta, ktorá je spracovaná pod názvom Systém medzinárodných vzťahov. Šiesta kapitola je tiež systematicky a analyticky spracovaná. Autor objasňuje základné prvky systémového pohľadu, typov systémov a rôzne úrovne analýzy medzinárodných vzťahov.

Siedma kapitola učebnice oboznamuje čitateľa s aktérmi medzinárodných vzťahov a ich klasifikáciou. Vysvetľuje úlohu štátu ako základného aktéra medzinárodných vzťahov, všíma si pozíciu malých štátov v medzinárodných vzťahov a tiež národ ako špecifického aktéra medzinárodných vzťahov.

Ôsma kapitola je venovaná národnému záujmu a zahraničnej a bezpečnostnej politike ako súčasti teórií medzinárodných vzťahov. Opäť treba spracovanie aj tejto kapitoly hodnotiť ako systematické a analytické s preukázaným veľkým pedagogickým majstrovstvom.

Deviata kapitola sa zaoberá neštátnymi aktérmi pôsobiacimi v medzinárodných vzťahoch, ako sú medzinárodné organizácie, mimovládne organizácie a i. Autor vyčleňuje i tzv. neštátnych aktérov sociálnodeviantného zamerania, čo pokladáme za jeden z novších prvkov pri skúmaní teórie medzinárodných vzťahov.

Predposledná desiatka kapitola sa venuje usporiadaniu medzinárodných vzťahov, kde sa skúma moc ako jadro medzinárodného usporiadania, jednotlivé centrá moci, základné typy usporiadania medzinárodných vzťahov, pojem medzinárodné režimy a medzinárodné spoločenstvo. Hlbšia pozornosť je venovaná faktorom podmieňujúcim podoby usporiadania medzinárodných vzťahov.

Posledná jedenásta kapitola učebnice skúma významnú súčasť medzinárodných vzťahov a t medzinárodnú bezpečnosť. Autor v tejto kapitole rozoberá pojem a medzinárodnopolitické súvislosti medzinárodnej bezpečnosti. Bližšie sa zaoberá teóriou vojen a medzinárodnými vzťahmi, vznikom a charakteristikou nového chápania bezpečnosti. V kapitole je venovaná pozornosť nedeliteľnosti a asymetrii bezpečnosti v súčasných medzinárodných vzťahoch. Obsah kapitoly je venovaný základným pojmom, ktoré charakterizujú štruktúru medzinárodnej bezpečnosti, zaoberá sa

hlavnými problémami medzinárodnej bezpečnosti, bezpečnostnými hrozbami a ich typológiou.

Vysoká erudovanosť všetkých troch autorov učebnice Teória medzinárodných vzťahov sa odrazila na kvalite tejto práce. Vysokokvalifikovaný obsah každej kapitoly, pedagogicko – metodologické spracovanie problematiky pomôžu študentom zvládnuť problematiku teórií medzinárodných vzťahov, pochopiť základné pojmy, vzájomné súvislosti a oboznámiť sa s prácami mnohých iných autorov, na práce ktorých sa doc. PhDr. František Škvrnda, CSc., doc. PhDr. Lubomír Čech, CSc. a doc. PhDr. Rudolf Kucharčík, PhD. odvolávajú. Uvedenú publikáciu odporúčam všetkým, ktorí sa o problematiku medzinárodných vzťahov zaujímajú a radi by pochopili hlbšie súvislosti ich fungovania.

Katarína Brocková is an assistant professor at the University of Economics in Bratislava, Faculty of International Relations, Slovakia.

[e-mail: katarina.brockova@euba.sk]

Reviews

Zsolt Horbulák: *Dél-Szlovákia gazdasága a normalizációs időszakban (1969–1989) [Economy of Southern Slovakia during the Normalization (1969–1989)]. Komárno: Univerzita J. Selyeho v Komárne, 2020. 203 p. ISBN 978-80-8122-359-4*

Marián BUŠŠA

The period of Normalization belongs among the specific historical phases of the modern Czechoslovak history. This era divides the post-war period into two equal parts. However the first part itself could be divided into another shorter phases and the following one is a well defined, distinctive and 20 year long time span.

This period nowadays is evaluated and analyzed by the researches quite freely. Among the well known scientists we can mention Pavol Jablonický, Michal Štefanský, Ján Pešek, Jozef Žatkuliak, Árpád Popély or Juraj Marušiak. Zsolt Horbulák is a young historian and economist who is also dealing with this particular era. He wrote several papers about Normalization, some of them were published in *Politologické fórum*¹⁹. His particular research area is economy of Southern Slovakia. His new book is a summarization of all of his researches realized until now.

In the beginning the author defines Southern Slovakia. His analysis is based on administrative unit county – okres. At that time Slovakia consisted of 38 these administrative units, Horbulák takes into account 13 of them, which were situated mostly along the southern border of the country. In a specific chapters the author describes what this region means in Slovak geography, history or in public thought as well as who has already dealt with this area.

In 1970 the area of this territory was 17 666 km² – while for the whole Slovakia it was 49 013 km²; the number of inhabitants was 1 918 211 persons – at that time Slovakia had 4 542 092 inhabitants altogether. In 1989 these numbers grew to 2 220 792 and 5 275 479 respectively. The specific feature of the region was its ethnic composition. In 1970 28.58% of the inhabitants namely 547 668 persons had Hungarian nationality. In 1991 – the year of census – the numbers changed to 25.33%, resp. 561 445 persons. This fact influenced to a certain extent the economic and social development of the region.

---

¹⁹ Horbulák, Z. (2015): Spoločenský vývoj v Maďarskej ľudovej republike a Československej socialistickej republike v rokoch 1968 až 1989. In *Politologické fórum*, vol. 4, no 1, 2015/1, p. 23-45, ISSN 1338-6859.

Horbulák, Z. (2020): Analýza hospodárskeho rozvoja južného Slovenska v normalizačnom období. In *Politologické fórum*, vol. 9, no. 1, 2020, p. 17-41, ISSN 1338-6859.

Horbulák, Z. (2020): Regionálne rozdiely na Slovensku v časoch normalizácie. In *Politologické fórum*, vol. 9, no. 1, 2020, p. 67-80, ISSN 1338-6859.

In this book the author analysed statistics at regional level as well as documents of Ministry of Agriculture and Ministry of Industry. Horbulák aggregated the data of the 13 counties and compared them with the nationwide average. Horbulák particularly analysed two economic indicators – the industrial production and the number of workers employed in industry. The aggregate data of the 13 southern counties between 1970 and 1989 were a little bit worse than the nationwide average. There were several reasons for this. Among others the agricultural character of Southern Slovakia can be highlighted along with the fact, that some of peripheral regions of Slovakia were also under developed. During the later period of socialism all the towns, especially county seats, were industrialized. Some of companies with nationwide presence were located in the South such as chemical works in Šaľa, paper and pulp factory in Štúrovo or shipyard in Komárno. The industrial situation of the South significantly benefited from the fact that the two largest cities of Slovakia - Bratislava and Košice - were also situated in the South. Taking into account that the economic power of these cities would considerably misrepresent the result, they were not included in the analyzed area. However, Košice and Bratislava also improved the employment situation and a lot of employees were commuting in daily or weekly base there.

The next index which was analyzed is the number of flats built. In 1970 based on the number of flats built per 1000 inhabitants the first position belonged to the rapidly industrialized county Považská Bystrica. At the following positions there were counties Martin, Poprad, Spišská Nová Ves, Zvolen and also Galanta, Dunajská Streda, Komárno and finally Bratislava. In 1981 on the first place there were towns such as Košice and Bratislava and counties Nitra as well as Nové Zámky. In 1989 the constructions number were quite equally spread and the most flats were built in Prievidza.

The last economic and social index was the height of salary. In this case the lagging behind of the South is clear, if not significant. According to the available data, between 1961 and 1988, the average wage of people living in the southern districts rose from 97% of the national average to 99% of the national average, while much of the catching-up had taken place by 1971.

Between 1969 and 1989, southern Slovakia as a whole was one of the regions with average industrial development. At that time, all political and social forces were interested in the calmness and consolidation, there was no sign of conscious economic neglect of southern Slovakia. Production units of national importance were located in this region, and several cities became important regional industrial centres. Attention was also paid to the negative consequences of industrialisation, such as the pollution of the water resources in the inter-basin area, and investments were made to reduce and stop this process.

As this area is an elongated territory, its industrial development was not uniform and was divided into different sub-regions. The level of development of these sub-regions was different. The most determining factor was the nature of the landscape and the proximity of large cities. Given that much of this area is flat, many people identified southern Slovakia with

agriculture. Looking at the individual landscape units, Bratislava and its surroundings and Košice were clearly in the best position. The county of Nitra was more developed than the average, clearly due to the city of Nitra, but the county of Galanta and Nové Zámky were also more developed than the average. The seat of the districts was generally the most industrialised and the most populous city. The exception was the Galanta district, where Šaľa was the industrial centre. The period between 1969 and 1989 already concealed the situation which came to fruition in the post-regime change period and which then caused a crisis: the West-East confrontation.

In his work, Zsolt Horbulák relied on a wide range of literature, archival materials and statistical data. The author has managed to summarise the most important economic events in the period under review. A large number of tables, graphs and colour maps help to understand the text.

Marián Bušša is an assistant professor at the Department of Political Science, Alexander Dubček University of Trenčín, Slovakia.
[e-mail: marian.bussa@tnuni.sk]

Reviews

Seth G. Jones: A Covert Action. Reagan, the CIA and the Cold War Struggle in Poland. New York: W. W. Norton & Company, 2018. 418 p. ISBN 978-0-393-24700-8²⁰

Dominik MARCINKOWSKI²¹

The political and social crisis in Poland, which had occurred in the years 1980-1981, had been a harbinger of coming decomposition communist dictatorship in the Central and Eastern Europe. The creation of the Independent Self-governing Trade Union "Solidarity" shook situation in the country and threaten power monopoly, that belonged to the Polish United Workers Party. The crisis caused that Poland became fundamental sore point on the Cold War map, there the United States and the Soviet Union competed in hegemony race. Polish historian Andrzej Paczkowski specified status of Poland in 1980s as "The Playground of the Superpowers", that had pictured in symbolic way dynamic of competition between two powers and Poland place in this "game"²². Generally, we could assume that then the United States policy against the Polish People Republic was orientated to the weakening of the communist power, what, in the further perspective would lead to limitation of the Soviet Union influence both in the Poland and entire region. The involvement of the United States in the Polish crisis, in spite of several publication²³, still is phenomenon, above its are many questions mark. In 2018, new book in this topic appeared on the publishing market in the United States, entitled „A Covert Action. Reagan, the CIA and the Cold War Struggle in Poland” written by Seth G. Jones.

The author is political scientist lives in the United States and works currently in the Center for Strategic and International Studies in Washington. In the years of 2002-2009 Seth G. Jones had been employed as an associate professor in Georgetown University, since 2003 to 2017 he had been a senior

---

²⁰ In November 2019 publishing house Wydawnictwa Sonia Draga Post factum published Polish translation of Seth G. Jones work entitled "Tajna operacja. Reagan, CIA i zimnowojenny konflikt w Polsce".

²¹ Pedagogical University of Krakow, Institute of History and Archival Studies. Corresponding author E-mail address: dominik.marcinkowski@student.up.krakow.pl

²² See: Paczkowski, A. (2002): *Boisko wielkich mocarstw: Polska 1980-1989. Widok od wewnątrz*. *Polski Przegląd Dyplomatyczny*, vol. 3, p. 165.

²³ Other works about this problematic, see: Domber, G. F. (2014): *Empowering Revolution. America, Poland, and the End of the Cold War*, Chapel Hill, University of North Carolina Press; Fischer, B. B. (2012): *Solidarity, the CIA, and Western Technology*. *International Journal of Intelligence and CounterIntelligence*, vol. 25; Paczkowski, A. (2010): *Świat i blok sowiecki wobec „kryzysu polskiego” oraz stanu wojennego*, In: *Piotrowski, P. (2010): Wokół „mniejszego zła”. Stan wojenny w Polsce*, Wrocław, IPN; Rachwald, A. R. (1990): *In Search of Poland. The Superpowers' Response to Solidarity, 1980-1989*, Stanford, Hoover Institution Press.

political scientist in RAND Corporation. Since 2005 Jones have worked in the Center for Homeland Defense and Security of United States Naval Postgraduate School. His specialization is research on counterterrorism, counterinsurgency, unconventional warfare, and covert action, especially in reference to U.S. involvement in the Middle East²⁴. Seth G. Jones served as plans officer and adviser to the commanding general, U.S. Special Operations Forces, in Afghanistan (Combined Forces Special Operations Component Command–Afghanistan) and also representative for the commander, U.S. Special Operations Command, to the assistant secretary of defence for special operations.

“A Covert Action...” consists of introduction, three main parts (include twenty fours chapters in total) and conclusion. Others elements are: list of maps and pictures, acknowledgements, list of notes and index. The first part of this study concerns biographies of persons that, according to the author, played the most important roles in history, that had been researched by him. We can find here a part about Lech Wałęsa, general Wojciech Jaruzelski, CIA director William J. Casey, CIA officer Richarda Malzhana, U.S. spy in the Polish People Army Ryszard Kukliński and president Ronald Reagan. Chapters in the second part are about the course of happens, that connected with an involvement of U.S. intelligence in help for “Solidarity”. Seth G. Jones described reasons and course of strikes in Gdańsk Shipyard in outline, as well as case of agreement between authorities and workers. Afterwards, he had analyzed the birth of covert action idea, which could support “Solidarity” (it got a code name "QRHELPFUL"). Jones described the imposition of martial law in Poland and U.S. had response to this happening. In this part author put the emphasize on opposition struggle to survive and its went to the underground. In turns, Jones pointed forms of helps, that was sending to Poland from the United States, CIA engaging in this procedure, development of U.S. authority attitude to situation in Poland and issue of international opinion about situation in this country. The last part of work concern back of “Solidarity” to official public life in Poland, beginning of political transformations and shoot down the "QRHELPFUL" action in 1989.

---

²⁴ Seth G. Jones wrote several works about mentioned issues, see: (2017): *Waging Insurgent Warfare. Lessons from the Vietcong to the Islamic State*, Oxford, Oxford University Press; (2012) *Hunting in the Shadows. The Pursuit of Al Qa'ida Since 9/11*, New York, W.W. Norton & Company; (2010): *In the Graveyard of Empires. America's War in Afghanistan*, New York, W.W. Norton & Company; (2008): *How Terrorist Groups End. Lessons for Countering Al Qa'ida*, Santa Monica, RAND [in cooperation with Martin C. Libicki]; (2008): *Counterinsurgency in Afghanistan*, Santa Monica, RAND; (2007): *The Rise of European Security Cooperation*, Cambridge, Cambridge University Press; (2006): *The Implications of Network-Centric Insurgencies on U.S. Army Operations*, Santa Monica, RAND; (2006): *Building a Successful Palestinian State: Security*, Santa Monica, RAND [with Robert E. Hunter]. And co-author of the following publications: (2006): *Securing Health. Lessons From Nation-Building Missions*, Santa Monica, RAND; (2005): *Establishing Law and Order after Conflict*, Santa Monica, RAND; (2005): *Building a Successful Palestinian State*, Santa Monica, RAND; (2005): *The UN's Role in Nation-Building. From Congo to Iraq*, Santa Monica, RAND; (2003): *America's Role in Nation-Building. From Germany to Japan*, Santa Monica, RAND.

The source basis of this work consists of documents deposited in the archives on the territory of the United States: Ronald Reagan Presidential Library, National Security Archive, Woodrow Wilson International Center for Scholars and Hoover Institution. Author used also soviet documents (only that which are part of famous Mitrokhin Archive stored in Churchill Archives) and Polish written historical sources, but in a quite limited way²⁵. Seth G. Jones also analysed memoirs, diaries and interviews, that he had collected²⁶, and articles from American press. Author supported his analyses with number of scientific and popular work, predominantly in English.

Seth G. Jones rarely reached the works of Polish historians and it should be recognized as serious defect of his study. We can only mention several positions in Polish, for instance: book written by Jolanta Hajdusz *Szczekaczka czyli Rozgłośnia Polska Radia Wolna Europa* (Poznań 2006), Piotr Gontarczyk and Sławomir Cenckiewicz *SB a Lech Wałęsa. Przyczynek do biografii* (Warszawa 2008) or Paweł Maciej *Radio Solidarność w Trójmieście* (Gdańsk 2015). Fundamental works, that are important for understanding the situation in Poland in 1970s and 1980s, are lacking here. Especially, studies following historians: Andrzej Paczkowski, Jerzy Eisler, Andrzej Friszke, Jerzy Holzer, Antoni Dudek, Jan Skórzyński and many others. Is it proper that, researcher who is dealing with some part of one state history, even from the perspective of his own country, is in that limited way used science output of historians from region, that he had researched? Would that situation be accepted, if Polish scientist would be researching topics connected with the United States and he would be basing generally on the Polish sources and studies? Undoubtedly, it is controversial question. However, lack of several works, that should be used by Seth G. Jones at least, is seen when we want to examine factual stratum of his book. Very serious shortage of discussion study is lack of bibliography, as well. At the end of book, are putted notes, that send reader to concrete source of information. But, there is absence of sources list, which were used by the author. It caused that very difficult to recognize quantity of materials used by Jones and also extent of his research work and effort.

Study, which is written by Seth G. Jones is a pompous vision of Cold War history. It was not written from the perspective of researcher who tried to keep some impartiality, but from the perspective of committed patriots and Ronald Reagans follower. Author perceives the Cold War as a struggle of two opposite ideas – good, democratic United States and bad, communistic Soviet

---

²⁵ In the introduction Jones asserted that he used collection of Institute National Remembrance Archive in Warsaw and European Centre of Solidarity in Gdańsk. But, when we look through the endnotes, we could see, that material from ECS are limited to exhibitions and catalogues in English, whereas we cannot see any note refers to INR Archive (p. 12).

²⁶ For instance author interviewed with Zbigniew Brzeziński, former adviser of president Jimmy Carter and with historian Richard Pipes. Reader can have some doubts in relation to relatively common notes to “author interviews with multiple sources”. Most likely, that information are from CIA workers, whose wanted to be anonymous, but on account of that source is unverifiable, we should have limited trust to it.

Union. In the picture of fight, that Jones sketched, U.S. politicians common with CIA agents are helping to oppressed Poland in gaining liberty²⁷. Of course, we can agree with that view, but also we should mention particular interests, which was hidden for this help. Author should try to show in objective way, that CIA activity was a part of strategy in the struggle for orbit of influence in Central and East Europe. It aimed at destabilization of Soviet Union hegemony in this territory. Instead of relevant political analyses, Seth G. Jones tried to show moral superiority of the United States above the Soviet Union. When he analysed the way of acting intelligent agencies from both powers, he stated, that KGB had been using killing as measure in spy struggle oriented to limited American influences. But, according to the Author, CIA did not used that kind of measure, they used covert actions include only political acting and propaganda (p. 112). Of course, adducing of concrete sources evidences, that could confirm this information is impossible, but if we take a way of acting every intelligences into consideration, suchlike state could raise serious doubts. Following reservation is about manner of presenting "Solidarity". In "A Covert Action..." this civic movement was presented as uniform social power, some monolith, whereas in reality it was conglomerate of various ideas and attitudes: from far left, through liberal to conservative and catholic. This influenced on serious ideological and personal conflicts among members of "Solidarity" at the very beginning. It had been strong visible during the I Domestic Convention of "Solidarity" Delegates, that had debated from 26th September to 7th October 1981. In Jones' work there is not appropriate presentation of Polish civic movement complexity, instead that reader got picture full of simplifications and heroism. Author asserted, that after imposition of martial law in Poland, president's Reagan interesting of this country became „deeply personal – even emotional". It could be relevant to that, "Solidarity" embodied freedom which, according to Jones' words, was overriding value of the United State - Reagan's „shining city on a hill" and „light for oppressed peoples around the globe" (p. 123). Author of serious science work, even popular science, rather should avoid that type of value-judgements and solemn expressions.

Seth G. Jones repeats common myths, that concerned history of the Polish People Republic, that was already disproved by the historians. For instance, in the part about Lech Wałęsa, author characterized Edward Gierek time of rule in outline and he recalled picture of Gierek meeting with workers whose was striking in Szczecin's Adolf Warski Shipyard in January 1971. According to his speech, that could explain economic problems which was plaguing with country and ways to solved them, the First Secretary of Polish United Workers Party was supposed to call to gathered workers: "So – do you help?". Official propaganda created a conviction, that strikers answered him zealously "We will help! We will help!" and many people in Poland actually

---

²⁷ The pompous vision of history we can see in following part of reviewed work „The true patriots in Poland – and the ones who deserved the magnitude of the credit for the collapse of Communism – were the men and women of Solidarity, who paid a heavy price opposing the Jaruzelski regime. And Lech Wałęsa was their leader", (p. 13).

believed in it. Seth G. Jones painted in his work vision (in fact false) of this event (p. 31). The myth of alleged “desire of helping” was refuted convincingly several years ago by Jerzy Eisler in his study about all first secretaries of the Central Committee Polish United Workers Party²⁸. In other part, in the context of the Prague Spring from 1968, author assumed this occur influenced on Polish strikes from 1970 year, he wrote: „Two years later, Dubček’s liberalization had spread to Poland during the 1970 strikes in Gdańsk and Gdynia, in which Wałęsa had participated (p. 47). Statement „ Dubček’s liberalization had spread to Poland” in 1970 is very controversial at least. December’s Polish strikes in 1970 resulted from workers dissatisfaction with economic situation. They stopped working and came out on the street because of rise of prices, that was imposed by the Power in unfortunate, pre-Christmas period²⁹. It rather had not a lot of common with events, that happened two years earlier in Czechoslovakia. There, communist party tried to reformed system of power from inside and this was stopped but military intervention the Warsaw Pact armies. In “A Cover Action...” is also several factual mistakes, easy to check and verification in principle. As an example, it could be pointed the dates of holding the function of the First Secretary of the Central Committee Polish United Workers Party. Jones wrote that in summer 1980 its leader was Wojciech Jaruzelski. But, in fact, this time Edward Gierek was still the First Secretary. Stanisław Kania took his position on 6th September 1980. He had been on power over one year, precisely to 6th October 1981, when Wojciech Jaruzelski became the First Secretary (p. 34). On the other page, he wrote that in the June 1989 in Poland took place “first national election” (p. 279). Of course, we could observe it as a some immediate conclusion, although it is necessary to express more precisely, that was not first (de jure) election in Poland, because they took place many times, both before and after the Second World War³⁰. However, election in June 1989 was the first partly-free elections in Poland after the Second World War, in which opposition could run for 35% of votes in the Sejm (lower chamber of Polish parliament) and 100% in senate (the higher chamber). On the further pages author corrected himself a bit and he asserted, that the Round Table

---

²⁸ It exists an archival movie and audio recording that recorded Edward Gierek meeting with workers. According to them during meeting we can hear only “moderate applause”. But, domestic media created this event as huge success and symbolic reconciliation of workers and Power, see: Eisler, J. (2014): *Siedmiu wspaniałych. Poczet I sekretarzy KC PZPR*, Warszawa, Wydawnictwo Czerwone i Czarne, p. 259.

²⁹ See: Sowa, A. L. (2011): *Historia polityczna Polski 1944-1991*, Kraków, Wydawnictwo Literackie, p. 364-365. More about „the Polish December” in: Eisler, J. (2012): *Grudzień 1970. Geneza, przebieg, konsekwencje*, Warszawa, IPN.

³⁰ If we regard as “national election” author understood parliamentary election, it is necessary to pointed that kind of voting took part in Poland in post-war period in the years: 1947, 1952, 1957, 1961, 1965, 1969, 1972, 1976, 1980, 1985. Of course, this elections was lacking adjective “free” and “competitive”, because voters could choose candidates from only one election list, that belonged to ruling party and its satellites. The final result was also corrected from above by the ruling party during counting of votes. But, it is not mean that election did not exist at all. More about post-war elections in Poland see: Siedziesko, M. (2018): *Bez wyboru. Głosowania do Sejmu PRL 1952-1989*, Warszawa, IPN.

talks led to first partly-free elections in the Eastern Europe during last fifty years (p. 283). Unfortunately, he did another mistake, by the way. If we assumed, that under the term "Eastern Europe" author mean the Soviet Union zone of influence, it implies that he has not right. First free elections after war took part in Czechoslovakia and Hungary, although they happened not without influence and propaganda from the communist side, which was supported (or even controlled) by the Soviet Union. In 1946 in Czechoslovakia communist party won free election insignificantly. This country became communist scarcely in 1948, after governmental crisis and communist coup d'état. Similar situation was in Hungary, where in 1945 agrarian party won elections, but this did not stop communists to take real power in country in further months³¹.

It is necessary to share a few words about narration, that Seth G. Jones had constructed in his work. Author tried to make a study, which could be interesting not only for professional historians or aficionados, but also for readers who did not any contact with the newest Polish history. "A Covert Action..." was written in plain language and encouraging way. Sometimes narration looks almost like in novel. Author tried achieve this effect by frequent description of whether, that accompanied political situation or when he pictured physical appearance and emotional condition of concrete persons. In some places, Jones tried to reconstructed dialogues between them and even their thoughts. During it author used mainly memoirs sources. A good example is talks between Lech Wałęsa and unknown agent of the Polish State Security Service, that would take place after strike in 1970 (p. 31). During this interview, agent described to Wałęsa dissidents: Bogdan Borusewicz, Jacek Kuroń and Adam Michnik as professionals, who had been paid by the CIA. But Seth G. Jones mistakes time, because in 1970 Wałęsa had nothing common with counted oppositionists, and more, in this time they was not involvement in helping for workers, that came into being in 1976, when the Workers' Defence Committee was established. Steps directed to fictionalisation of historical study content could be recognized as quite interesting way of narration constructing, that could be interesting for wider circle of readers. But, on account of factual mistakes and general pompous and subjective presenting U.S. involvement in helping for "Solidarity", is rather another disadvantage of Jones book. It makes his work more implausible.

Unfortunately, that kind of things influenced on Jones's work in negative way. But "A Covert Action..." did not have exclusively disadvantages. Author inserted several new information into circulation, especially fragments about covert actors whose are links between CIA and oppositions in Poland. Another advantage of book is its light character. Because of it, skipping factual mistakes, author showed halfway proper reconstruction of basic facts about situation in Poland in 1970s and 1980s for English language readers. That

---

³¹ See: Judt, T. (2008): *Powojnie. Historia Europy od roku 1945*, trans. R. Bartoń, Poznań, Rebis, p. 169-171. More about taking power by the communists in Central and Eastern Europe in: Applebaum, A. (2012): *Iron Curtain : the crushing of Eastern Europe 1944-56*, London, Allen Lane.

kind of historical book can reach huge audiences and interested them this part of history. Maybe, they could encourage to reaching for other, more detailed works. On the other hand, it could affect the conservation of views in the sphere of the topic of U.S. role in world policy as power of good, that unselfishly fight for freedom and happiness people in the whole world. Seth G. Jones work is lacking of critic, objective and fresh approach in this aspect decidedly. This, and others arguments, that had been mentioned above are effected, because of the fact, that the publication is sited somewhere between science popular and political book.

***Dominik Marcinkowski** is a doctoral student at Pedagogical University of Krakow, Institute of History and Archival Studies.
[e-mail: dominik.marcinkowski@student.up.krakow.pl]*

Politologické fórum Prispievania do časopisu

V časopise možno uverejňovať niekoľko druhov textov. Rubrika **Štúdie** tvorí hlavnú časť časopisu. Do nej prijímame rozsiahle analytické články s veľkosťou min. 15 a max. 30 strán (asi 5000 – 8000 slov).

Ďalšou rubrikou je **Diskusia**, v ktorej sú umiestňované kratšie články s rozsahom 5-10 strán (asi 1500 až 3000 slov). Tieto články majú vyjadrovať pohľad autora na vybranú tému čísla, poprípade predstaviť nový, zaujímavý názor autora.

Treťou tradičnou časťou odborných časopisov je rubrika **Recenzie**. Autor v nej môže zhodnotiť zaujímavé knihy, ktoré nedávno vyšli v rámci jeho sféry záujmu. Recenzie sú spravidla v rozsahu 1 až 5 normostrán (asi 500 až 2500 slov).

Všetky zaslané príspevky sú posudzované redakciou časopisu a vybrané články sú poslané oponentom. V prípade ich odporúčenia bude článok zaradený na vydanie. Rozhodnutie o vydaní sa oznámi autorovi. Ak nie sme informovaní o opaku, predpokladáme, že ponúkaný článok je doteraz nepublikovaný a nebol súbežne s nami zaslaný žiadnemu inému časopisu, alebo zborníku. **Stručná informácia o autorovi** a jeho súčasnom, či minulých pracovných umiestneniach, ako aj plná kontaktná adresa, by mali byť priložené v sprievodnom liste k článku.

Príspevky je možné zasielať výhradne v elektronickej forme na e-mailovú adresu marian.bussa@tnuni.sk v jednom z uvedených bežných formátov (.doc, .rtf, alebo .docx).

Formát príspevkov

Nadpis: arial, veľkosť 13, tučné písmo, veľké písmená

Nadpis v anglickom jazyku: arial, veľkosť 13, normálne písmo, veľké písmená

Meno a priezvisko autora: arial, veľkosť 11, priezvisko veľkými písmenami

Abstrakt v anglickom jazyku v rozsahu 100 až 150 slov. Mal by obsahovať presnú tému článku, používanú metódu a zistenia autora. (arial, veľkosť 11)

Kľúčové slová: 4-6 (arial, veľkosť 11, kurzivá)

Text

Veľkosť stany: B5

Písmo: Arial, veľkosť 11

Odstavec: riadkovanie 1, žiadne medzery za a pred odsekom
Formát: MS Word (.rtf, .doc, .docx)

Poznámky sú v texte priebežne umiestňované pod čiarou a označené arabskými číslicami. Nemali by byť zbytočne rozsiahle. **K tabuľkám**, grafom a obrázkom je potrebné uvádzať zdroj a číslovať ich.

Abecedný zoznam literatúry na konci textu

Citácie a odkazy

meno autora vo vlastnom texte:

Susser (1992)

Susser (1992; 1994)

Meno autora mimo vlastný text:

(Mair 1997: 76)

(Mair 1993; 1998)

(Mair 1997; Gallagher 2005)

Mená viacerých autorov:

Mair and Gallagher (1998: 11-23)

(Mair, Gallagher 1998: 11-23)

Viacero diel od rovnakého autora s rovnakým rokom vydania:

Fiala (1998a; 1998b)

(Fiala 1998a; 1998b)

formát citácií

citovaný text je ohraničený dvojitými úvodzovkami („citácia“), bez kurzívy

Zoznam literatúry

monografie:

Mair, P. (1997): *Party System Change: Approaches and Interpretations*, Oxford, Oxford University Press.

Gallagher M. - Laver M. - Mair P. (2005): *Representative Government in Modern Europe: Institutions, Parties, and Governments*, New York, McGraw-Hill, 4th edition.

zborník:

Mair, P. – Zielonka, J. (2002, eds.): *The Enlarged European Union: Diversity and Adaptation*, London, Frank Cass.

príspevok v zborníku:

Kirchheimer, O. (1966): *The Catch-all Party*, In: Mair, P. (ed. 1990): *The West European Party System*, Oxford, Oxford University Press.

článok v časopise:

Lijphart, A. (1992): Democratization and constitutional choices in Czechoslovakia, Hungary and Poland, 1989-91. *Journal of Theoretical Politics* , vol. IV, no. 2, 207-223.

Mareš, M. (2004): Politický rozměr požadavků německé menšiny v České republice. In: *Středoevropské politické studie*, roč. VI, č. 2-3, [online]. Available at: <<http://www.cepsr.com/index.php>> [Accessed 30. April 2006].

V prípade elektronických zdrojov je nutné uviesť, dátum ku ktorému sú aktuálne.

Political Science Forum Contributing to the journal

It is possible to publish several kinds of manuscripts in Political Science Forum. The **Studies** section constitutes the main part of the journal. To this section belong bigger analytical articles with the format of 15 to 30 pages (5000 – 8000 words).

The next section is called **Discussion** and shorter articles are placed there. An article in this section should be between 5 to 10 pages (1500 -3000 words) long and it should be presenting specific view of its author on the theme of the particular issue or alternatively to present a new interesting finding.

The last traditional section of scientific journals is **Reviews**. Authors can evaluate latest interesting books in their field of interest. Reviews are usually 1 to 5 page long (500 - 2500 words).

It is possible to submit manuscripts in electronic form to e-mail address of the address marian.bussa@tnuni.sk in standard formats (.doc, .rtf or .docx).

All submitted manuscripts are evaluated by the editorial staff and selected manuscripts are sent out to peer review. In case of positive review the article will be listed for publishing. Every author will be informed about the decision to publish or to return the article. Unless informed otherwise we presume every manuscript we receive has not been published yet and was not submitted separately to be published elsewhere. Brief information about the author and his current and past positions along with full contact address should be attached in covering letter to the manuscript.

Style Guidelines for Manuscripts:

Title: arial, size 13, bold, all caps

Title in English language: arial, size 13, all caps

Name and surname: arial, size 11, last name in capital letters

Abstract in English and length of 100 to 150 words. It should contain exact topic of the manuscript, used method and authors' findings. (arial, size 11)

Keywords: 4-6 (*arial, size 11, italic*)

Text:

Page format: B5

Font: arial, size 11

Paragraph: 1 line spacing, no extra space before or after paragraph

Format: MS Word (.rtf, .doc, .docx)

Mark **footnotes** with Arabic numbers. Footnotes should be placed on the same page as the text reference, with the same number in the manuscript. To **tables, graphs and pictures** please state the source and mark them with Arabic numbers.

The reference list in alphabetical order at the end of the paper.

Some Examples of the Preferred References Style:

Name of author in the text:

Susser (1992)

Susser (1992; 1994)

Name of author outside of the text:

(Mair 1997: 76)

(Mair 1993; 1998)

(Mair 1997; Gallagher 2005)

Names of authors:

Mair and Gallagher (1998: 11-23)

(Mair, Gallagher 1998: 11-23)

More sources by the same author in the same year of publication:

Mair (1997a; 1997b)

(Mair 1998a; 1998b)

Quotation format:

Quoted text is marked by double quotes, not by Italic.

References:

Books:

Mair, P. (1997): Party System Change: Approaches and Interpretations, Oxford, Oxford University Press.

Gallagher M. - Laver M. - Mair P. (2005): Representative Government in Modern Europe: Institutions, Parties, and Governments, New York, McGraw-Hill, 4th edition.

Edited Volumes:

Mair, P. – Zielonka, J. (2002, eds.): The Enlarged European Union: Diversity and Adaptation, London, Frank Cass.

Chapters from Monographs:

Kirchheimer, O. (1966): The Catch-all Party, In: Mair, P. (ed. 1990): *The West European Party System*, Oxford, Oxford University Press.

Articles in Journals:

Lijphart, A. (1992): Democratization and constitutional choices in Czecho-Slovakia, Hungary and Poland, 1989-91. *Journal of Theoretical Politics* , vol. IV, no. 2, 207-223.

Mareš, M. (2004): Politický rozměr požadavků německé menšiny v České republice. In: *Středoevropské politické studie*, roč. VI, č. 2-3, [online]. Available at: <<http://www.cepsr.com/index.php>> [Accessed 30. April 2006].

In case of using Internet sources it is necessary to state the date of access.